

tv-15 naš TOVARIS

Št. 41 - 42

27. oktobra 1988

Leto XXVI

Cena izvida 700 din

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

POSTOJ, KDOR MIMO GREŠ

Ob dnevu mrtvih, dnevu oddolžitve
njihovemu spominu



Naslednja, 43. številka TV-15 izide – spričo delovnega premora ob dnevu mrtvih – v četrtek, 10. novembra 1988.

Jugoslavija si je oddahnila in znova zadihala

Po mnogih napetostih, ki so se prek poletja in od poletnih dni sem druga za drugo vrstile v sklenjenem zaporedju nespornost, grozečih izjav, demonstrativnih mitingov, obtoževanj in protibtoževanj ter celo raznoterih zlovesčih napovedi o razsulu, blokadah, izrednem stanju, da »državljan-ske vojne« kot skrajnega Damoklejevega meča, ki da visi nad nami, niti ne omenjamo, si je Jugoslavija od Triglava do Gevgelije v prejšnjem tednu vendarle oddahnila.

Na težko pričakovani 17. seji centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije se je zgodilo, kar smo si v svoji zgoščenici mešanici upanja in strahu vendarle vsi od srca želeli: trezni premislek miru in zrele presoje je prevladal nad razdiralnimi napetostmi in nestrpnostjo, s kakršno se nam je bilo otepati od poletja sem. Zmagala je zavest, ki pravi, da se lahko k neizogibnim spremembam na bolje v tej naši družbi prebijemo edinole z resnim in zavzetim delom, z ustvarjanjem, ne s pouličnim ropotom, vznemirjujo-čimi bojevitimi gesli in neusmiljenim napadanjem vseh in vsakogar – vseh drugih.

Pod vtisom takšnega izida 17. seje se je nepričakovano naglo razmotal tudi vozel nespornost okoli novih določil v naši zvezni ustavi. Še sredi prejšnjega tedna smo se resno bali, da glede nekaterih vprašanj, predvsem kar zadeva določitev virov za financiranje Jugoslovanske ljudske armade, ne bo mogoče najti skupnega jezika. Ze kar zgroženi smo opozarjali na velikansko pezo odgovornosti naših »pogajalcev« v zvezni ustavni komisiji, boječ se posledic rezultatov napovedovanega slovenskega referendum, ki naj bi sledil. Ubadali smo se z nevarnimi posledicami njegovega izida.

Vendar je razumna presoja slavila svojo zmago tudi v tem primeru. V ustavni komisiji so – v zadnjem trenutku, a vendarle – naši najboljše rešitev, ki je omogočila ne le pristanek, temveč spontano soglasje vseh, ne da bi bil moral kdo poklekniti pod pritiskom drugih oziroma sklepati klavrn kompromis. Prevladala je trezna in dobronamerna presoja stvari.

Jože Šušmelj, koordinator slovenskih delegatov v zveznem zboru Skupščine Jugoslavije – neposredno po sprejetju ustavnih pred-logov:

Razprava je bila dolga in ostra. Stališče SR Slovenije je bilo od samega začetka jasno oblikovano in odločno. Ze pred letom dni smo v slovenski republiški skupščini in v SZDL Slovenije izdelali protipredloge in stališča o ustavnih amandmajih, ker se s številnimi predlaganimi nismo strinjali. Nato smo se trudili v ustavni komisiji in drugih organih. Odločno smo vztrajali in rezultat je tu. Zlasti je pomembno, da smo na pravi način uredili financiranje JLA, ki temelji na odločilnem nad-zoru parlamenta in torej na soglasju vseh republik, kar je bilo bistvo problema. Armada je sestavni del jugoslovanske federativne ureditve in tako mora ostati. Rešena so bila tudi vsa osatla sporna vprašanja.

Se zlasti pa bi želel poudariti bistvene gospodarske novosti. Delovne organizacije bodo samostojne, vodstva podjetij in samoupravni organi bodo imeli več besede, pa tudi več odgovornosti. Vloga države se zmanjšuje. Bistveni premiki so na področju tujih vlaganj, ustava dopušča občutno večje možnosti in to tako za družbena podjetja kot tudi za privatnike. V carinskih conah bodo tujci lahko ustanovili celo lastna podjetja, s sindikati pa se bodo dogovorili za notranjo delovno pogodbo. Sprošča se možnost vlaganja sredstev državljanov in s tem razvoj zaseb-nih podjetij.

Pri političnem sistemu so uvedene obvezne odprte kandidatne liste pri vseh volitvah. Široko se odpira prostor za neposredne, splošne in tajne volitve.

Suverenost republike Slovenije in seveda vseh republik ni v ničemer okrnjena.

Zdaj je pot k sprejetju tolikanj potrebnih ustavnih sprememb in dopolnil in z njimi vred spremenjenih zakonskih določil ter predpisov, ki bodo uvajali nove norme obnašanja, spreminjali razmerja v družbi, plemenitili ravnanje ter sproščali reformna prizadevanja tako v gospodarstvu kot v vsej družbeni in politični stavbi, odprta.

To seveda ne pomeni, da ovir in blokad ni več. Ne delamo si utvar, da bo pot, na katero stopamo, lahka in gladka, pa tudi zaprek, objektivnih in subjektivnih, na njej najbrž ne bo manjkalo, že zato ne, ker pač so in jih ni mogoče odpraviti ne z besedami, ne zgolj z dobro voljo. Vemo tudi, da bo potrebno bojevati in izbojevati še prenekatero bitko.

Toda luč upanja in volje, ki je še nedolgo tega le klavarno brlela, ali pa je, spričo vsega, kar smo preživljali in še preživljamo, celo že kar ugašala, se je znova prižgala in nam daje zagonsko moč, vsemu težkemu navkljub.

Ne bi bilo prav reči, da se nam je odvalil kamen krize od srca. Vseeno pa smo si oddahnili in dihamo laže, kot smo še pred tednom, dvema. Znova živita v nas upanje in zaupanje.

In prav to je vse prej kot nepomembno. Ob vseh težavah in pomislekih, ki ostajajo...

Viktor Konjar

Iz vsebine današnje številke:

- O vsem, kar se je odločilnega dogajalo in zgodilo na 17. seji CK ZKJ, berite na 3. strani
- S prizadevanji in težavami v delovanju Sveta za družbenoekonomske in politični položaj žensk vas seznanja pogovor s predsednico Marijo Cigale in sekretarko Dašo Bole na 2. strani
- Reportažni zapis Milenka Straška z nedavne poti v Atene preberite na 9. strani
- Z obiska skupine slovenskih novinarjev v SR Srbiji v teh »vročih« dneh poroča Bojana Žokalj-Je-sih na 10. in 11. strani
- Nobelovega nagrajenca za književnost 1988, egip-tovskega romanopisca Nagiba Mahfouza predstav-ljamo na 12. strani
- Umrlega dr. Kopača-Pavčka in njegovih nenado-mestljivih pohorskih partizanskih bolnišnic se spo-minjamo na 15. strani

»Drevo, ki nima korenin globoko, ne more raztezati vej v daljavo in višino...«

... je ondan med drugim v Dobrnič prišla v svojem govoru na slavnostni seji – ob obletnici 1. kongresa Slovenske protifašistične zveze – Marija Cigale, predsednica Sveta za vprašanja družbenoekonomskega in političnega položaja žensk in ob tem rekla še: »... Naše delo mora črpati iz tradicij in vzorov in se mora spopadati s problemi, ki so danes in bodo jutri; pri tem so nam izkušnje, tradicije uspehi in tudi napake tistih pred nami lahko pomembna dota, če jo le znamo koristno uporabiti...« S temi svojimi besedami je tudi v nas zanetila željo, da bi jo v pogovoru iz oči v oči neposredno povprašali, kako je s to »pro-žensko dejavnostjo«, s tem »ženskim gibanjem«, s tem bojem za drugačna in boljša življenjska in družbena razmerja, kar zadeva ženske, tu in danes, na naši sedanji stopnji razvoja.

Da bi ne bilo kakršnegakoli vnaprejšnjega pojmovnega nesporazuma, naj povem, da sem se na pogovor s predsednico Sveta Marijo Cigale in njeno desno roko, sekretarko Sveta Dašo Bole podal z iskrenim priznanjem, da o namenih in sami dejavnosti te »akcijske oblike« v okviru republiške konference socialistične republike Slovenije ne vem domala ničesar; nikakor pa se ne želim vdkajati kakršnimkoli predsodkom, ki jih je sicer v zraku, v javnosti, pa tudi v samih časopisnih uredništvih, kar precej: da namreč »bojevanje za ženske pravice« ni prav posebej resna zadeva, s katero bi se nam bilo ubadati enako zavzeto kot se, denimo, z vprašanji gospodarskega ravnanja, varstva okolja, izobraževanja, obrambe in zaščite, kulture in vrste drugih področij, ki imajo na lestvici družbenih in političnih opravil prednost.

K pogovoru s sobesednicama sem sedel s pripravljenostjo na drugačen, prevladujočemu toku razmišljanja in ravnanja v tej zvezi nasproten ton razglabljanja.

Dediči nekdanje organizacije

Svet za vprašanja družbenoekonomskega in političnega položaja žensk (nad zamotanim nazivom, po pravici povedano, nisem prav nič navdušen, saj ne gre prav rad v ušesa, pa tudi vsebine in bistva tega, k čemur svet stremi, ne zajema docela) je duhovni dedič nekdanje samostojne ženske or-

ganizacije, protifašistične ženske zveze. S tem, z mislijo na globoko vsajene korenine in obenem v višino razrasle veje, smo pogovor začeli. »Zdaj smo oblika dela socialistične zveze,« mi je, najbrž ne brez namena, povedala Marija Cigale.

Če je imela v mislih moje že kar samoumevno vprašanje, je bil namen ugotovitve dosežen. Vprašal sem, ali jih to dejstvo – da niso več samostojna organizacija, temveč samo oblika dela v okviru socialistične zveze, kakorkoli moti in vznemirja.

Odgovora, ki bi prišel naravnost, nisem dobil, razbrati pa se ga je dalo med vrsticami. Zakaj je sploh prišlo do ukinitve posebne ženske organizacije? V petdesetih in šestdesetih letih se je aktivnost žensk v naši družbi na vseh področjih tako zelo razrasla, da za klasično obliko organizacije ni bilo več pravih in utemeljenih razlogov. Ženskega vprašanja pač ni več kazalo obremenjevati na prejšnji, pretežno emancipacijski način. Ni se bilo več potrebno zavzemati za enakopravnost žensk v družbi, ampak za njihovimi posebnimi življenjskimi potrebami, možnostmi in nalogam ustrezen položaj. Takoimenovano žensko vprašanje je postalo eno izmed pomembnih strateških vprašanj. Ubadata se nam je, povzemam iz tega, kar sta mi – ne o sebi, temveč o res vseh – povedali sobesednici – s problemi družbenega pojmovanja ženskega prebivalstva tu pri nas, na naši sedanji razvojni stopnji, pod tem našim specifičnim nebom. Če je bila ženska v klasično meščanskem smislu pojmovana kot vzdrževalka treh stebrov družine, ne da bi bila neposredno udeležena v gospodarskih in družbenih tokovih, je danes prav gotovo uporabljena tudi kot proizvodni in ustvarjalni potencial – prav to pa zahteva drugačen odnos do nje in njenih človeških potreb, pa seveda tudi bistveno drugačna družbena vlaganja.

Tega nas je, če nič drugega, naučila tudi dekada OZN za ženske (1975–1985), ki je z vrsto poglobljenih ljudi uveljavila tudi povsem novo strategijo reševanja ženskega vprašanja.

Seveda pretežno le v besedah, precej manj v dejanjih in v stvarnem razvoju, sem si mislil in sledil razčlenitvam mojih sobesednic. Pri nas, sta povedali, je ohranjenih še vse preveč starih pojmo-

vanj, vsaj v podzavesti, če že ne v budni zavesti in v deklaracijah za javno rabo. Temu, slej ko prej žalostnemu dejstvu, smo priče na vsakem koraku. Domala vse je naravnano tako, da potiskamo žensko – nazaj. Naši takomenovani družbenopolitični subjekti so sicer napovedali drugačno ravnanje, a na svoje obljube vse preradi pozabljajo ter jih odrivajo na obrobje svojih dejanj.

Vse prej kot samo ženska vprašanja

Pri tem – prav res – še zdaleč ne gre samo za nekaj, kar bi naj zanimalo zgolj ženske. Nasprotno: gre za splošna družbena vprašanja, zadevajoča v tem primeru posebej prav položaj ženstva. So namreč nekateri odprti problemi življenjskih možnosti in človeškega počutja, ki boleče prizadevajo prav ženske. Med njimi je – kot politično vprašanje »prvega ranga« – prav življenjski utrip izven delovnega časa. Naš življenjski prostor je namreč slabo organiziran ali celo dezorganiziran, kar še posebej bremeni ženske, žene, matere...

Ves naš pogled je zasnovan na moškem gledanju, tudi odločanje in ravnanje. Naš svet, kakršen je, je vse premalo uravnan po meri človeka – in še manj po meri žensk.

Sveti za vprašanja položaja žensk so ob svojem nastanku namenjali največ pozornosti zaposlovanju žensk ter njihovemu vključevanju v družbeno odločanje. Dosežki so, kar zadeva to slednje, dokaj pičili: prišlo je do tega, da so delavci pri nas nasploh odrinjeni od odločanja v zadevah v domeni razširjene reprodukcije... in ženske spričo okoliščin še posebej.

Poleg tega pa so bile tudi premalo odločne.

Nenaravni življenjski ritem

Industrijsko delo prinaša življenjski ritem, ki je s stališča posameznika in družine močno nenaraven: pomislimo samo na to, da so starši na dan po deset ur zdoma. Le stežka bi tudi govorili o usklajenosti delovnih ciklov staršev z ene in otrok z druge strani.

Naša prizadevanja, da bi v družbi uredili vse potrebno za premostitev teh vrzeli – z razmahom ustanov otroškega varstva, s servisi za pomoč družin, z organizirano gospodinjstvom – se spričo predragih storitev niso obnesla.

Razmišljamo seveda tudi o drugačni vlogi člove-

ka – posameznika (tudi moškega, ne le ženske) v proizvodnem sistemu, oziroma strukturi. Zaposlovanje v tovarnah in ustanovah najbrž ne more ostati edini način. Naša filozofija je doslej izhajala zgolj iz zornega kota kolektiva kot množične oblike povezovanja posameznikov. Takšna je bila tudi prevladujoča podoba naše proizvodnje. Prav zdaj pa vstopamo v obdobje spreminjanja proizvodnih oblik in možnosti – in z njimi vred tudi v obdobje vse izdatnejšega prestrukturiranja dela, bodisi v industriji bodisi v družbenih dejavnostih. To pa odpira tudi smeri individualiziranja življenjskih možnosti.

O vsem tem smo v pogovoru na glas razmišljali s posebnim ozirom na ženske, kajti prav zanje je bila vpetost v množične proizvodne oblike še posebej neugodna, predvsem zavoljo njihovih posebnih obveznosti oziroma vezanosti na družino. Ženske so se pač teže podrejele zakonitostim dosežanega »mehanizma« dela in proizvodnje.

Od tod dalje...

Vprašal sem, ne da bi bil pomislil na znano Marksovo tezo, ki nameinja spreminjanju večjo težo kot zgolj ugotavljanju, kaj svetu za vprašanja položaja žensk uspeva narediti in premostiti. Ali drugače povedano: kaj zmore?

Ne prav veliko, ker nas ne poslušajo, sem zvedel. V okviru »fronte« štejejo ta, »ženska vprašanja«, za neke vrste drugoten, manj pomemben del vsega, s čimer se je ubadati socialistični zvezi. Posledica tega je, da ostajajo misli in spoznanja vse prevečkrat neopredmetene, čeprav jasno izoblikovane in zapisane. K razpravam, ki jih svet sproža in jim daje krila, so pritegnile strokovnjake, z različnih področij, kar vse je zelo koristno in zaokroža dognanja, vendar... pa žal... Zgodbo, ki sledi, dobro poznamo: v našem sistemu družbenopolitičnega dela je na pretek razpravljanja in opozarjanja, ni pa ne časa ne sil za izpeljavo spoznanega in izrečenega. Vse preveč je splošnosti, otipljiva dejanja se odmikajo.

Tudi ta plat pogovora nas je pripeljala k spoznanju o neizogibni prenovi socialistične zveze. In kakšna je sestava sveta? – sem vprašal. V mislih sem imel, poleg drugega, tudi pripravljenost moških, da se posvetijo tem obče družbenim vprašanjem.

Moških v svetu za vprašanja družbenoekonomskega položaja žensk domala ni, sem zvedel. Ni jih mogoče pridobiti, da bi se ukvarjali s problematiko, ki se jim zdi »smešna«.

Pa čeprav je povsem očitno, da ne gre za nikakršen »feministični kompleks«, pač pa za izrazito pereča življenjska vprašanja vseh nas in za strokovno raven obravnave teh zadev.

Konkretno...

Gre, v prvi vrsti, za posege v dogajanja na področju organiziranega otroškega varstva. Vzgojno-varstvene ustanove (vrtci) niso vse, kar potrebujemo. Potrebne so še druge, bolj gibčne oblike. Ena takih je dejavnost, kakršno je razvil Sezam, neke vrste »mala delovna enota« v sklopu mladinske organizacije. Kot strokovno in organizacijsko izredno domišljeni obliki delovanja, namenjeni preseganju velikega defekta, kar zadeva naše sistem VVO, daje svet za vprašanja položaja žensk Seramu vso podporo. Starši so za prihajanje mladih varuš (in varuhov) otrok na domu močno zainteresirani, saj se nanje zanesejo, čutijo, da so za to delo sistematično pripravljeni, zaupajo...

Druga konkretna oblika so zavetišča za ženske in otroke v stiski. Začetki takšne pomoči zanje, ki so pomoči potrebne, so tu, želeli bi bilo le, da bi ne ostalo samo pri zametkih, ki utegnejo obtičati pred ovirami brezkrbnosti in nerazumevanja.

V mislih imajo nadalje uvedbo in uveljavitev »SOS telefona«, pa ne ti stega v bran pred samomorom, pač pa v »tolažbo in pomoč v stiski«, kar bi prihajalo v poštev predvsem v primerih nasilja nad ženskami in otroki. Kajti zavedati se je treba, da je dejanje te vrste v okviru splošnega naraščanja agresivnosti vse več in več.

Vse to je v javnosti, v strokah, v različnih družbenih službah, kot so vzgoja in izobraževanje, sodstvo, kriminologija,

zdravstvo in druge, izredno odzivno... Na strokovne posvete, ki jih je v ta namen organiziral Svet, so se z vseh strani odzivali v velikem številu, prispevali vrsto koristnih misli in nasvetov ter pomagali sestaviti akcijski program, ki je svet za vprašanja položaja žensk tudi v očeh poprejšnjih upravičenih kršitev, češ da gre za »papirnato vojno«, spremenil v uglednega nosilca akcije, v kateri so z veseljem pripravljeni sodelovati in se z družinami močmi bojevati za preboj in izpeljavo tega, kar je spoznano kot nuja, a se le stežka prebija na svoj prostor pod soncem.

Premagati nezaupanje

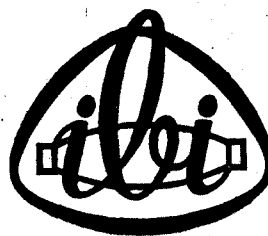
V obeh sobesednicah sem zaznal veliko mero hkratnega gneva nad dejstvi, kakršna so, in optimističnega zaupanja, pa celo zanosa, s kakršnim se ozirata v možnost izpeljave zamisli o drugače in bolje organizirani družbi.

Čas nedvomno prinaša korenite spremembe, kar zadeva pogoje človekovega življenja in položaja – in posebej tudi pogoje življenja, dela oziroma položaja ženske. Zdajšnje možnosti izbire so precej skope; zlasti ženske imajo omejene modele svoje poklicne perspektive in svojega svobodnega ustvarjalnega izživetja, saj jih vse prepogosto ne štejemo za potencial, na katerem bi naj slonel razvoj.

Novi, prestrukturirani proizvodni odnosi prinašajo tudi glede tega precej novosti bolj humanih, tudi ženskam primernejših možnosti, ki bodo – v to vendarle smemo in moremo verjeti – tudi njim omogočile izbiro poklica in dela po drugačni logiki, kot je bila dosedanja, ter uredile njihov nemalokrat otoženi, ogroženi in zavrti položaj.

Ali prihaja čas, ko bo življenjski sistem prilagojen osnovnim življenjskim potrebam ljudi, namesto da si jih podreja in jih na tolikere načine ogroža?

Viktor Konjar



**Industrija
bombažnih
izdelkov
Kranj**

Izdeluje: žakarske tkanine za ležišča in notranjo opremo stanovanj

Po 17. seji Centralnega komiteja ZKJ Oživljeno upanje v preobrat

V zadnji številki našega časnika smo izrazili upanje, da bo 17. seja CK ZKJ ustvarjalna, torej, da bo zaustavila krizo in nazadovanje v državi; da bo napravila red v partijski in drugi miselnosti ter odprla demokratične razvojne poti. K takšni podmeni so nas nagnili zlasti uvodni referat dr. Stipeta Švarja ter vsebina in ton razprav, ki so jih prvi dan seje prispevali Milan Kučan, Veljko Kadijević, Branko Mikulić, Slobodan Milošević in še nekateri člani CK ZKJ.

Utrditev enotnosti

Nadaljevanje seje, ki je potekala že po zaključku redakcije naše prejšnje številke, je upanje potrdilo. Drugi dan razprave »o nalogah ZKJ za premagovanje slabih gospodarskih, političnih in socialnih razmer«, so bili v ospredju pozornosti plodni prispevki Borisava Srebrića, Marjana Orožna, Radovana Radonjića, Kuaqusha Jashari, zlasti pa še Branka Greganovića, Miloša Prosenca, Raifa Dizdarevića, predstavnikov JLA in drugih. V celoti se je razprave udeležilo 78 članov CK ZKJ (70 jih je govorilo, 8 jih je oddalo pisne prispevke, 12 prijavljenih pa je svojo udeležbo odpovedalo). Domala vsi razpravljalci, vsak iz svojega zornega kota – iz gospodarske, politične ali idejne perspektive – so se zavzemali za tri nameravane reforme, za večjo enotnost in enakopravnost v naši državni skupnosti, za hitrejšo odpravljanje kriznih žarišč in tedaj za večjo razvojno učinkovitost. Govorniki so obravnavali temeljne probleme: boj za dejansko in ne le za manifestativno socialistično demokracijo; nujnost enako odločnega odpora komunistov proti birokratskemu centralizmu in unitarizmu kot proti pojavi nacionalnega in vsakršnega drugega šovinizma; prešibka prizadevanja vsedržavne skupnosti za ureditev razmer na Kosovu kot tudi enostransko prakso, naj bi se zadeve reševale na množičnih mitingih mimo legalnih in legitimnih sistemskih institucij. Obsojeni so bili različni preveč poudarjeni posebni interesi in partikularizmi, neustrezni odnosi do JLA, hegemonistični pritiski... Številni razpravljalci so se zavzemali za moralno-etični preporod zveze komunistov; šibali so zlasti stremjenja po osebnih ali klanovski oblasti in moči, ki se ne ustavljajo pred različnimi špekulacijami in nepoštenostmi. Takšna ravnanja, ki jih ni malo in zaslužijo najstrožjo obsodbo v osnovnem človeškem smislu, so seveda tudi v drastičnem nasprotju s težnjo, da mora zveza komunistov končno zares začeti sestopati s svojih državno-oblastnih pozicij. Predsednik Švarj je naposled povzel razpravne dosežke in ugotovil, da pomenijo dragoceno akcijsko osnovo, če jih bo seveda komunistom uspelo spreminjati v dejanja.

Začetek kadrovske prenovе ZKJ

Enako pomembne odgovore kot na gospodarsko-politične zahteve naše sedanosti je dala 17. seja na kadrovska vprašanja zveze komunistov. Le-ta so bistvenega pomena za uresničevanje tistega tretjega reformnega kompleksa, ki ga označujemo s pojmom »demokratična prenova ZKJ«. Tretji dan seje so sklenili, da bo do 14. kongresa zamenjana tretjina članov CK. To bo storjeno po ugotavljanju idejnopolitične odgovornosti v skladu s statutarimi merili ZKJ. Na izpraznjena mesta bodo izvolili nove člane – zlasti ustvarjalne ljudi iz materialne proizvodnje in znanosti. Bistveni kriterij menjave bo v tem, da bodo odšli člani, ki imajo razne državne funkcije ali delajo v izvršnih organih drugih družbenopolitičnih organizacij. S tem aktom se bo na vseh ravneh začelo kar se da dosledno ločevanje zveze komunistov od države. Nekateri razpravljalci, med njimi Jože Štokar, so zahtevali, naj bi med merila za obstanek v CK ZKJ uvedli tudi odnos članov do treh reform, sicer bo lahko šlo naprej vse po starem. Nadalje je bilo poudarjeno, da vse to ne bo nikakršna čistka, temveč povsem demokratična procedura, ki pa naj vendarle zagotovi pritek ljudi s svežimi idejami in pobudami.

Ker je v zadnjih obdobjih prišlo v precejšnjo krizo zaupanje v nekatere člane predsedstva CK ZKJ – pa naj je bila ta skaljenost upravičena ali ne – je sklenilo predsedstvo nemudoma razrešiti to dilemo. Po tajnem glasovanju o zaupnici ni dobil zaostnega števila glasov samo Dušan Čkrebić, medtem ko so Franc Šetinc, Boško Krunić, Kolë Shiroka in Milanko Renovica že prej odstopili. Ob Čkrebićevem odstopu je bilo nekaj bolj ali manj načelnega prerekanja, ki pa se je umirilo ob treznem in odločnem posredovanju Vinka Hafnerja.

Na zahtevo srbskih komunistov so razpravljali tudi o predlaganem odhodu Azema Vllasija, Kolëa Shiroka in Svetislava Dolaševića iz CK ZKJ, češ da je očitna njihova soodgovornost za slabšanje razmer na Kosovu. Sklenjeno je bilo, da bo CK to odgovornost raziskal in o razrešitvi sklepal na svoji 19. seji. Podobno, na predlog CK ZK BiH, bodo ugotavljali tudi odgovornost Munirja Mesihovića.

Tako se je končala 38 ur trajajoča partijska seja, od katere somnogi doma in v tujini pričakovali, da bo prinesla hude prepire, če ne že kar sekanje glav. Psihoza, ki so jo ustvarila predvsem množiča zborovanja v Srbiji, pa se tu ni mogla uveljaviti. Kakor je že bilo ugotovljeno v nešteti povzetkih, sta razum in demokratičnost zmagala nad iracionalnimi strahovi, hujskaštvom in težnjami po izrednem stanju.

Kaj si lahko obetamo ob 17. seji in po njej

Komentatorji v svetovnem tisku – Jugoslavija je bila tiste dni deležna pozornosti

kot že dolgo ne – z dosežki plenuma pretežno niso bili zadovoljni. Očitali so nam dolgovernost, posploševanje, nekonkretnost. Čeprav je Jugoslavija slej ko prej pred popolnim finančnim zlomom, so poudarjali, ostajajo na oblasti domala isti ljudje. Svarili so, da tej državi ni priporočljivo posojati denar. V črnih podobah so slikali našo več kot dvesto odstotno inflacijo, grozljivo brezposelnost, nezaustavljivo padanje življenjskega standarda ter neznanske zunanje in notranje dolgove, ki jim samoupravljanje zlepa ne bo kos, pa nacionalistično evforijo s hudimi kosovskimi razmerami in malo plodnimi mitingi. Priznavali so sicer zmago demokratičnih sil, vendar so izražali dvom, da bi napovedane tri reforme lahko kaj hitro uspele, češ da si federacija potrebne avtoritete ni kaj prida okrepila.

Marsikaj v teh opažanjih je bilo resnično, česar niso ostali dolžni razkleniti tudi domači opazovalci. Vendar pa je za nas poglavito, da se nam je posrečilo doseči razmerna precejšnjo enotnost v pogledih in akcijskih načrtih, da smo obrusili nasprotja med političnimi opcijami, ki so jih, poenostavljeno rečeno, poosebljala imena Kučan, Milošević, Orlandić itd., pa se odločili za skupno demokratično pot, brez katere bi bil izhod iz vsesplošne krize nemogoč. To razrešitev smo jedrnato in pravilno poimenovali: zmaga razuma. Za marsikoga je ta zmaga prišla komaj pričakovano – po predhodnih dogajanjih v Vojvodini, na Kosovu, v Črni gori in še zlasti v »zborovalski«¹ Srbiji. Izpodbili smo zlosrečne namere, naj bi se avnojska država umaknila nekakšni tretji Jugoslaviji – vsekakor ne več federativni skupnosti enakopravnih narodov. Brez take temeljne rešitve bi bilo sleherni pričakovanje uspeha treh reform samo abotno besedno pletenčenje; obsojeno bi bilo na neuspeh. Nedvomno so udeleženci 17. seje v težnji po »zpuščanju ekstremnih stališč ravnali včasih celo preveč spravljivo; nedvomno so marsikateri problem kratkotalo »pometli pod preprogo«² in ga prihranili za prihodnost; dialogi niso bili vselej videti do kraja odkritosrčni. Argumenti, med katerimi je bil pač vodilni tisti o nujnosti preživetja, so polomili premnoge polemične osti. Največ zaslug za tak izid velja pripisati predsedniku Švarju pri čemer nekateri preveč poudarjajo njegovo parlamentarno politično spretnost in škodo zares izdelane strateške linije, ki jo je premočrtno in dosledno uveljavljal od uvodnega referata prek vmesnih intervencij do sklepnih povzetkov (kljub nemajhnim preizkušnjam, n. pr. ob napadu Milovana Popovića).

Torej: primerna federalna enotnost ni bila dosežena za ceno, da bi republiške države morale žrtvovati večji ali manjši del suverenosti, narodi in narodnosti pa kos svoje samobitnosti. Grožnje z unitarno in centralistično »trdo roko«³ so bile odbite. Kljub napredku srbskih teženj po večjem republiškem ustavnem vplivu, Vojvodina in Kosovo nista prišla v položaj, da bi izgubljala avtonomne pravice in svoboščine, še zlasti, če bosta pokrajini v prihodnosti pravčasno prepoznale morebitne poskuse kršitev le-teh. Slovenci in Hrvati so dokaj opazno prodrli s svojimi demokratičnimi konceptijami, kar mora okrepiti skupno re-

formno fronto ter tako naposled odpreti izhode iz gospodarske in politične krize.

Ustavni sporazum in Dokument – neposredna sadova 17. seje

Preseneča hitrost, s katero se je po plenumu razrešil vozle ustavne razprave. V zvezni ustavni komisiji in nato v Zveznem zboru skupščine SFRJ so bile brez enega samega glasu proti sprejete solucije o financiranju JLA in one druge (naj jih ne naštevamo, saj o njih čivkajo že vrabci po strehah), ki so se še malokar zdele podobne neprehodnim pečinam. Oblikovana ustavna dopolnila bodo nemudoma predložena v soglasje republiškim in pokrajinskim skupščinam. Delegati, ki so si tedne in tedne mukoma prizadevali, da bi bili amandmaji sprejemljivi za vse, so razrešili tisto zloglasno razmerje 7:1, ki je Slovence postavljalo v luč rušilcev enotnosti ali jim nakopavalo še hujše očitke. Ni dvoma, da je lahko mala manjšina uspela s svojimi argumenti zgoj zahvaljujoč otoplitvam, ki jih je prinesel plenum. Po mnenju slovenskih pogajalcev bo zdaj SR Slovenija v enakopravnem položaju z drugimi članicami federacije, kar pomeni, da pri financiranju JLA ne bo nosila prekomernih bremen (če bi ostalo pri prvotnih namerah, bi šlo iz slovenskih virov tretjino ali še več tovrstnih stroškov). Dovolj pa je bilo izoblikovanih tudi varovalnih mehanizmov, da bo armada prejemale zadosti sredstev za svoj obstoj in razvoj iz proračunskih in še dodatnih davčnih virov, ki pa bodo zajeti enakomerno po vsej državi.

Podobno kot glede armadnega so se našle ustrezne rešitve tudi glede drugih spornih dopolnil.

Kar zadeva dokument 17. seje, pa je treba reči zlasti naslednje: kakor vsebina šestnajstih nalog, ki jih le-ta postavlja komunistom in vsej družbi, je enako vzpodbudna tudi ažurnost, s katero je prišel v javnost. Dobro še pomnimo, kako obotavljivo in zategadej neprepričljivo se je prebijala resolucija konference ZKJ, preden je pred štirimi meseci zagledala beli dan. Ne samo zaradi vsebine in dikcije, tudi zaradi počasnosti je tista resolucija nosila v sebi kal poraza. Vemo, da se nikoli ni začela prav uresničevati.

Zdaj je vendarle drugače. Dokument 17. seje je v pravem pomenu besede akcijski. Nekako čutimo, da ne bomo podlegli stari boleznim in se zadovoljili z golimi prisegami nanj. Pa ne samo zato, ker ima dokument silnega zaveznika v še bolj katastrofalnem položaju od tistega, v katerem smo tičali pred pol leta. Zdaj morda ne bomo samo cinično rekli: »kar se mora, ni težko«, marveč bomo zbrali tudi nekaj pristne energije po sebi (naj nam ne bo poniglavo nerodno, če ji rečemo otroško iskrena, graditeljska, udarniška energija), da bomo premagali svojo bodisi alpsko-malomeščansko bodisi balkansko brezbržnost in malodušnost, vsi skupaj zavihali rokave in se kot en moč lotili obnovitvenega dela.

V tem upanju – verujemo, da je več kot samo upanje – vidimo poglavito sporočilo 17. seje.

Zvone Kržišnik

Gospodarjenje z energijo

Svet za varstvo okolja (pri republiški konferenci SZDL) in odbor problemske konference »Ekologija, energija, varčevanje«¹ sta prejšnji teden sklicala skupno sejo, namenjeno temeljitemu pregledu naših problemov oskrbe z energijo tja do leta 2000. Pokazalo se je namreč, da je potrebno dolgoročni plan Slovenije v posameznih – celo ključnih točkah spremeniti in dopolniti; to sta v kar poglobljeno pripravljanih predlogih Narodnega Zavoda za družbeno planiranje ter Elektroinstituta Milana Vidmarja, v sodelovanju z Republiško energetsko skupnostjo in Republiškim komitejem za energetiko, strokovna mnenja pa so pridali še svet za družbenoekonomske odnose in ekonomsko politiko pri predsedstvu RK SZDL Slovenije ter sam svet za varstvo okolja. Razprava o teh odprtih vprašanjih je oprta na izhodišča, ki jih objavljamo:

V družbi se oblikujejo novi odnosi do ravnanja z energijo. Znanje in inovativno delo omogočata ustrežnejše izkoriščanje naravnih bogastev.

Zmanjševanje odvisnosti narodnih gospodarstev v svetu od tujih virov energije z intenzivnim izkoriščanjem domačih virov za vsako ceno izgublja na pomenu. Uveljavlja se spoznanje, da je za neodvisnost potrebno enakopravno povezovanje gospodarstev preko državnih mej in delitev dela na gospodarskih osnovah, tudi v prid gospodarjenju z energijo. Svojo učinkovitost in enakopravno vlogo pri tem pa dosejajo tudi z zmanjševanjem porabe energije na enoto proizvoda, kar sistematično

in uspešno vzpodbujajo z uresničevanjem programov za racionalno rabo energije tako pri obstoječih proizvodnjah in porabnikih, kot pri načrtovanju novih.

V Sloveniji razpolagamo s skromnimi zalogami primarnih virov energije, ki jih je možno izkoriščati ob ekonomsko sprejemljivih pogojih ob upoštevanju ekoloških omejitev in smo zato močno odvisni od nakupa energije iz drugih socialističnih republik in avtonomnih pokrajin ter iz uvoza. Uvažamo tekoča goriva (približno 36 odstotkov končne energije), plin (približno 16 odstotkov končne energije) ter črni premog (približno 3 odstotke končne energije). V celoti iz domačih virov proizvedemo manj kot polovico končne energije. Struktura porabe, naraščanje potreb po energiji in vse težje dostopni in dražji domači viri narekujejo zlasti smotno izrabo domačih virov in naslonitev na tuje vire.

V preteklem obdobju je poraba energije vzpodbujala tudi njena podcenjenost. Cena energije iz domačih virov ni pokrivala niti proizvodnih stroškov, poleg tega pa proizvodnje energije niso v celoti obremenjevali stroški za varstvo okolja in razširjanje reprodukcije. Tak energetska politika je imela za posledico usmeritev razvoja gospodarstva v energetsko ekstenzivno in potratno strukturo proizvodnje.

Do nove proizvodne strukture gospodarstva bomo prišli postopoma zaradi organizacijskih, kadrovskih, finančnih in drugih omejitev. Takoj pa bomo novim razvojnim usmeritvam prilagodili program razvoja infrastrukturnih dejavnosti, zlasti energetike.

Za mir, razorožitev in protifašizem

Programska zasnova 13. tradicionalnega srečanja borčevskih organizacij in organizacij žrtev vojne dežele Furlanije-Juljske krajine, avstrijske Koroške in Štajerske, SR Hrvaške in Slovenije

Doslej so se delegacije borčevskih organizacij in organizacij žrtev vojne iz Furlanije-Juljske krajine in iz SR Hrvaške ter Slovenije zbrale 1976. leta v Ljubljani, 1977. leta v Vidmu, 1978. na Reki, 1979. v Gorici, 1980. v Vidmu, 1981. v Celovcu, 1982. v Kumrovcu, 1983. v Mariboru, 1984. v Gradcu, 1985. v Vidmu, 1986. v Celovcu in 1987. v Zagrebu. Od leta 1980 sodelujejo na srečanjih tudi borčevske organizacije in organizacije žrtev vojne z avstrijske Koroške, od 1982. pa še organizacije z avstrijske Štajerske.

Srečanja, ki so nastala iz potrebe po dogovarjanju omenjenih organizacij o skupnem delu, pomenijo poglobljanje tvornega sodelovanja med borčevskimi in protifašističnimi organizacijami naših socialističnih republik, borcev iz avstrijske Koroške in Štajerske ter dežele Furlanije-Juljske krajine, predvsem v skupnem boju za mir, razorožitev v svetu, boju proti oživljanju fašizma in še posebej prenašanju tradicij NOB in odporništva na mladi rod, kakor tudi za uveljavljanje pravic narodnostnih skupnosti kot mostu združevanja narodov, ki živijo na tromeji Avstrija-Italija-SFRJ.

Letošnje srečanje bo **10. decembra 1988** v Strunjanu. Organizator srečanja je Republiški odbor ZZZ NOV Slovenije ob pomoči organizacij ZZZ NOV obalnih občin.

Osrednja tema letošnjega srečanja bo »**Fašizem in protifašizem danes**«. Tema je aktualna, ker novejša odkritja kažejo, da so posebno zgodovinarji doslej v glavnem obravnavali le stranske pojave fašizma in so se premalo spuščali v njegovo boleče bistvo. Ljudje pa so danes že preveč ravnodušni do fašizma, pa tudi do protifašizma, saj ocenjujejo, da je nevarnost fašizma že minila. Na vprašanje, ali nevarnost fašizma še obstoji, bodo skušali odgovoriti referenti in diskutanti na letošnjem srečanju.

Na dogovorjeno temo bodo vodje delegacij imeli referate. Po referatih naj bi zavzeli stališče tudi **do osnutka skupne izjave**, ki bi jo sprejeli na tem srečanju. Osutek izjave bo pripravila komisija za mednarodne stike in zamejstvo pri predsedstvu RO ZZZ NOV Slovenije.

RO ZZZ NOV Slovenije kot gostitelj letošnjega srečanja, skladno s predhodnimi dogovori vabi na srečanje 10-člansko delegacijo VZPI/ANPI Furlanije-Juljske krajine, 5-članske delegacije Avstrijske Koroške in Štajerske ter SR Hrvaške.

Komisija za mednarodne stike in zamejstvo

16. seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije K hitrejšemu premagovanju krize

Dinamika dogajanja, katerega smisel je premagovanje krize in iz nje izhajajočih nasprotij, odstranjevanje ovir za napredek v razvoju in pri uresničevanju reform ter predvsem stabiliziranje razmer v Jugoslaviji, je v teh jesenskih tednih – po napovedih in pričakovanjih – izredno hitra. Vprašanja, ki so bila še pred nekaj dnevi, denimo prejšnji četrtek ali petek povsem odprta, so se medtem že izčistila v nedvomnih odgovorih. V mislih imamo soglasje, doseženo v soboto v zvezni ustavni komisiji glede posameznih dotlej spornih dopolnil, predvsem tistega v zvezi s financiranjem Jugoslovanske ljudske armade. Slovenska delegacija namreč ni mogla pristati na zamisel, ki so ji bili vsi drugi naklonjeni – na določitev davka iz dohodka kot temeljnega vira sredstev za armado, saj bi takšno določilo prav slovensko gospodarstvo obremenilo v tej domeni, nesorazmerno bolj, kot je bilo po razrezu obveznosti obremenjeno dotlej, pa seveda nesorazmerno tudi glede na druge republike. Člani ustavne komisije so našli razumno rešitev, tudi pod vplivom razumnega izida razprav na 17. seji CK ZKJ, končani nekaj dni prej. V predlog »armadnega dopolnila« so zapisali kot glavni vir prispevek iz prometnega davka ter druge prispevke (po potrebi tudi tistega iz dohodka) – do višine denarnega deleža, ki ga mora po razrezu za armado prispevati vsaka posamezna republika.

Prišlo je torej do uskladitve, ki je delegatom v zveznem zboru Skupščine SFRJ omogočila ves »paket« predlaganih ustavnih dopolnil, temu dejanju olajšano zaploskali in sporočili vsej jugoslovanski javnosti, da zdaj ni več ovir na poti k sprejetju ustavnih dopolnil pred 29. novembrom in s tem tudi na poti k začetku izvajanja go-

spodarske in drugih reform na samem začetku leta, ki prihaja.

O vsem tem so se člani predsedstva republiškega odbora slovenske borčevske organizacije še v petek, 21. oktobra, pogovarjali z veliko manjšo mero sproščenosti in olajšanja, saj je bila v zraku še vedno »nevarnost«, da do uskladitve v ustavni komisiji ne bo prišlo, nakar bi se morala slovenska

Predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je razpravljalo o vključevanju borcev v ustavno razpravo in o poteku in rezultatih usklajevanja ustavnih dopolnil.

Pozitivno je ocenilo prispevek slovenskih delegatov v zvezni ustavni komisiji, kot tudi sodelovanje borčevskih delegatov v razpravah o amandmajih tako v Sloveniji kot v Jugoslaviji. Vse to je tudi pripomoglo, da je rešen velik del spornih vprašanj. Predsedstvo je izrazilo trdno upanje, da bo tako tudi poslednje, financiranje naše armade. Rešitev je treba najti v zagotovitvi stabilnih, trajnih in skladno z gospodarskim položajem ustreznih sredstev za financiranje JLA. Sodili so, da smo v ta namen dolžni napraviti vsi, tudi Predsedstvo SFRJ, vse, kar je mogoče in ničesar opustiti zato, da pride – čeprav v zadnji fazi – do soglasja. Če ne pride do soglasja v usklajevalnem postopku, je rešitev izven dopolnjene Ustave ali z odložitvijo tega vprašanja na kasnejši čas. Skupaj z že sprejetimi dopolnili bi taka rešitev pripomogla k hitrejšemu premagovanju krize, vplivala na stabilizacijo razmer v Jugoslaviji, k uresničevanju gospodarske reforme in odstranjevanju ovir za napredek v razvoju političnega sistema socialističnega samoupravljanja.

V kolikor bi v Zvezni skupščini prevladalo stališče, da bodo amandmaje sprejemali v paketu, smejo biti vanj vključeni samo usklajeni amandmaji, ker bi drugačen postopek povzročil nepotrebne zaplete in napetosti v Jugoslaviji.

Predsedstvo je zavrnilo očitke, češ da so naši predstavniki v Jugoslaviji doslej sprejemali le stališča drugih in ugotovilo, da smo nasprotno tudi doslej vedno tvorno in skupaj z ostalimi iskali skupne rešitve. Predsedstvo je ugotovilo, da borci podpirajo v SR Sloveniji opredeljena stališča do ustavnih sprememb. Predlagalo je, da naj v primeru, če se sporazum na zvezni ravni ne doseže, Skupščina SR Slovenije trezno in vsestransko pretrse nastali položaj, zlasti s stališča stabilnosti v Jugoslaviji in se nato odloči za referendum.

Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije je menilo, da je tako zavzemanje tudi skladno s potekom in sklepi 17. seje CK ZKJ, kjer je večina delegatov jasno pokazala odločnost, da ne bo dopuščala spreminjati avnojskih temeljev jugoslovanske federalne zgradbe in se zavzelo za uresničevanje treh reform.

skupščina neizogibno odločiti za izvedbo referenduma, »spor« med Slovenijo in drugimi deli Jugoslavije pa bi utegnil imeti zelo neljube posledice.

In prav zato je bilo na borčevskem predsedstvu slišati glasna razmišljanja v prid kar najbolj razumnemu in principalnemu reševanju dotlej še odprtih in že kar mučno spolitiziranih vprašanj. Posamezni govorci so poudarjali neizogibnost odločanja, ki naj vodi k ustanovitvi razmer v Jugoslaviji, ne k odpiranju novih problemov. Rekli so: »Zavedajmo se, da Slovenije ni brez Jugoslavije in Jugoslavija ne brez Slovenije... kot ni Jugoslavije brez JLA in ne JLA brez Jugoslavije.«

Bile pa so te besede v podporo slovenski delegaciji, ki je ves čas poudarjala principialnost odločanja – v prid dohodku gospodarstva, ki bodi trden in stabilen, saj je prav takšno gospodarstvo edino zagotovilo za vse drugo, tudi za solidno vzdrževanje in razvoj jugoslovanske ljudske armade. Člani predsedstva so poudarjali, da to in takšno stališče ni nikakršen slovenski egoizem, temveč predvsem interes trdne in stabilne Jugoslavije. Ne moremo pristati na to, je bilo slišati, da bi nam kdo »lomil hrbtnico« v stvareh, ki dejansko niso v interesu Jugoslavije.

Posebej je bilo v tej zvezi izraženo tudi spoznanje, da mora imeti »program svojega kompleksa« v sorazmerju z vso družbeno nadgradnjo »mero... se torej nečemu odpovedati,« o čemer je potrebno temeljito (pa seveda razumno) razpravljati in premišljati, seveda ob tvornem sodelovanju vseh naših republik, ne brez njih in ne po nekakšnem avtomatizmu.

Skratka: rečeno je bilo, da moramo narediti vse, kar je v naši moči za uskladitev ustavnega dopolnila o stabilnih virih financiranja JLA; med drugim je bila rečena tudi zahteva, naj predsedstvo države samo formulira svoj predlog, namesto da za formulacijo zadoljuje člane zvezne ustavne komisije.

Razprava je torej potekla v znaku dobrotamernih zahtev po odpravi zapletov, ki so kalili ozračje, nas vznemirjali in nas od del, kakršno nas v družbi čaka, prej odvrčali, kot pa nas zanj motivirali. Zlasti slovenski borci, katerih »ustavna komisija« je pod vodstvom Svetka Kobala v večmesečnem pripravljalnem obdobju opravilo zares veliko delo ter dala čiščenju ustavnih zamisli velik prispevek, so za takšno stališče več kot upravičeni.

Zato lahko ob zapisovanju tega poročila, ki sledi »olajšanju« po sobotni uskladitvi in izglasovanju, petkovo sejo predsedstva označimo kot »strel v polno«; hotenja slovenskih borcev so se izpolnila.

V. K.

Iz novinarske beležnice Bojana Kuntariča

pa se moramo, da vsi niso zadovoljni s sejama CK ZKJ. Upajmo le, da bo tudi v njih

hovich glavah prevladal razum, ne pa besede in dejanja ulice.

Podpora stališčem o ustavnih amandmajih S sveta za SLO in DS pri SZDL Slovenije

Tako kot je bilo pričakovati, je svet za SLO in DS pri Predsedstvu RK SZDL Slovenije namenil največ pozornosti obravnavi »spornega« ustavnega amandmaja o financiranju Jugoslovanske ljudske armade. V razpravi so člani predstavili vrsto mnenj o tem ustavnem dopolnilu in podprli slovenske delegate v zvezni ustavni komisiji, ki nočejo dati pristanka na tako oblikovano besedilo. Menili so, da morajo še naprej zagovarjati stališče o tem amandmaju, saj se je izoblikovalo v široki javni razpravi, potrdili pa so ga tudi delegati skupščine Slovenije. Eden izmed članov sveta je tudi dejal, da bi davek na dohodek organizacij združenega dela še bolj osiromašil že tako skromno akumulacijo v naši republiki. Nekateri izračuni kažejo, da bi po tem amandmaju Slovenija zagotavljala več kot tretjino sredstev, ki jih potrebuje JLA. Dejali so tudi, da je Slovenija edina izmed jugoslovanskih republik redno in sprotno plačevala svoj prispevek za financiranje JLA, drugi pa tega niso delali. Glede možnosti obžob, da bo Slovenija kriva za ustavno krizo, če bo še naprej vztrajala na svojem stališču, pa so dejali, da bo zanjo prav toliko kriv tisti, ki vztraja pri sedanjem besedilu. Dejali so tudi, da bi v vsaki drugi normalni družbi predlagatelj ustavnih sprememb umaknil sporni amandma in bi kasneje nadaljeval njegovo usklajevanje.

Pri obravnavi informacije

Seminar za nosilce usposabljanja

Republiška konferenca ZRVS Slovenije je v začetku tedna pripravila v Poljčah seminar o izvedbi splošno vojaškega, idejnopolitičnega in obrambnosamozaščitnega usposabljanja. Udeležili pa so se ga predsedniki komisij za idejnopolitično delo in splošno vojaško ter obrambno samozaščitno usposabljanje, oziroma organizatorji in nosilci usposabljanja pri občinskih, mestnih in obalni konferenci ZRVS.

Med dva dni trajajočim delom so udeleženci seminarja namenili največ pozornosti osrednji temi usposabljanja rezervnih vojaških starešin za prihodnje leto, to je Jurišna skupina v napadu na utrjen rajon. Tako so najprej poslušali, kako se naloga izdelava, pripravili pa so nekaj osnutkov načrtov akcije, glede na različne razmere (ozemeljske, vremenske in podobno). Višek pa je bila prav gotovo zgledna metodična vaja z istim naslovom, ki jo je pripravila enota JLA iz garnizije v Bohinjski Beli. Poleg tega pa so si ogledali še planinsko opremo in prikaz praktične uporabe te opreme, ki so jo tudi pripravili pripadniki JLA.

Udeleženci seminarja pa so obravnavali tudi informacijo o prenovi programa obrambnega in samozaščitnega usposabljanja v vzgojno-izobraževalnem procesu in obrambno ter samozaščitno usposabljanje delovnih ljudi in občanov v prihodnjem letu. Spregovorili pa so tudi o poročilu o uresničevanju programa usposabljanja rezervnih vojaških starešin v ZRVS Slovenije.

Razum nas navdaja z upanjem

Sedemnajsta in osemnajsta seja CK ZKJ ter zasedanje zveznega zbora Skupščine Jugoslavije so prinesle v našo, v zadnjem času pregreto in že skoraj do vrelišča segreto, življenje nekoliko miru. Po teh zasedanjih se je med nas znova naselila iskrica upanja, da bo v prihodnje vendarle bolje, kot pa je ta trenutek.

Prav gotovo so zelo zgrešena razmišljanja in spraševanja, kdo je na teh sejah dobil in kdo izgubil. S tem je pridobila samo Jugoslavija, Titova in avnojska Jugoslavija. Tu ni ne poražencev, ni ne zmagovalcev.

Čeprav smo, še posebej v Sloveniji, z nekoliko mešanimi občutki čakali na sejo zveznega zbora Skupščine Jugoslavije, na kateri naj bi potrdili ali zavrnilo ustavna dopolnila, je zadnji trenutek prevladal razum. Zvezna ustavna komisija je namreč tik pred zdajci uskladila še zadnji sporni amandma, in sicer amandma o financiranju JLA.

Če je še na osemnajsti seji CK ZKJ admiral Stane Brovet trdil, da pomeni nespreditje predlaganega dopolnila razpad JLA, se je na komisiji pokazalo, da so možne tudi druge rešitve, ne samo stabilno financiranje skozi davek na dohodek. Glede na stanje stvari bi v tem primeru Slovenija zagotavljala več kot tretjino denarja za financiranje JLA. Čeprav so Sloveniji očitali najrazličnejše stvari, smo se vedno in se zavzemamo za stabilen način financiranja in upajmo, da smo to zdaj dosegli.

Po drugi strani moramo razumeti tudi JLA. Kot pravijo najvišji armadni predstavniki, so dobivali tudi do petnajst odstotkov manj denarja, kot pa je armadi pripadalo glede na narodni dohodek. Vedeti namreč moramo, da JLA načrtuje programe, ki potekajo več let, zato moramo vedeti, ali lahko gre v nek projekt ali zaradi pomanjkanja sredstev iz nerednega dotoka ne more iti v njegovo uresničevanje.

Prijetno presenečeni pa smo bili v soboto ob prebiranju dnevnega tiska, kjer smo lahko prebrali, da se je predsedstvo komiteja organizacije ZKJ v JLA ogradilo od pisnega prispevka polkovnika Voislava Vasilevskega. Ta je na 17. seji CK ZKJ med drugim zapisal, da so v naši republiki ogrožene človekove pravice pripadnikov JLA in da pripadnikom drugih narodov v Sloveniji grozi »genocid«.

Ta novica in govori zveznega sekretarja za ljudsko obrambo generalpolkovnika Veljka Kadijevića, načelnika generalštaba JLA generalpolkovnika Stevana Mirkovića in drugih armadnih predstavnikov na 17. seji napovedujejo strpnejši dialog med armado in civilno družbo. Če je temu tako, lahko samo prikimamo razumnosti.

Prejšnji teden nam je torej dal 16 partijskih in 34 ustavnih nalog, na nas pa je, da jih z boljšim delom potrdimo in končno začnemo, po letih potapljanja, znova plavati proti površju vode, v katero smo se pogreznili. Zavedati

ARCOMURKA

TO TRGOVINA

ZARJA o. sub. o.

JESENICE, TITOVA 1

ŽIRO RAČUN: 51530-601-14835
TELEFON: (064) 81-551, 81-543

Zbor borcev Žirovske partizanske čete

V nedeljo, 16. oktobra, je bila na Žirovskem vrhu prisrčna slovesnost s srečanjem preživelih borcev Žirovske partizanske čete. Ob 45. obletnici ustanovitve te partizanske enote in v okviru praznovanja praznika Krajevne skupnosti Žiri se je ob spominski plošči v bližini domačije Javorč na Žirovskem vrhu zbralo lepo število preživelih borcev NOV, mladine in drugih krajanov.

Na slovesnosti je pridno igrala godba tovarne »Alpina« Žiri, sodelovali so Taborniki odreda Žiri, člani OO ZSMS Žiri in člani odbora ZB NOV Žiri.

Zbor preživelih borcev Žirovske partizanske čete je najprej pozdravila Francka Jereb-Majda, ki je v svojem nagovoru obudila spomine na dogodke, ko so se pred 45. leti prostovoljno odzivali za odhod v partizane številni domačini iz Žirovske kotline in iz bližnjih vasi iz Poljanske doline. Največ se jih je zbralo na območju Žirovske-

ga vrha, ko je bila v marcu 1943 ustanovljena znana Žirovska partizanska četa. Tudi predsednik Odbora borcev Žirovske čete Janez Jan-Svoboda je spregovoril o nastanku in razvoju te partizanske enote in doživeto obudil spomine na njeno pomembno bojno obdobje.

Povedal je, da je bila Žirovska partizanska četa ustanovljena tako, da so delili 1. Poljansko četo 3. bataljona Gorenjskega odreda. Ustanovljena je bila v drugi polovici marca 1943. Ob ustanovitvi je bila v to četo vključeni 31 borcev. Število vključenih je naglo naraščalo in že v začetku aprila 1943 je bilo v njeni sestavi okoli 50 borcev, največ domačinov iz okolice Žirov in Poljanske doline. Operativno območje Žirovske čete je bil Žirovski vrh, desni in levi breg Sore, okoliški hribi Žirovske kotline vse tja do Rmanovca in Bleguša. Žirovska četa je razvijala široko bojno in diverzantsko dejavnost. Poleg

drugega je napadala sovražnikove transporte v Poljanski dolini, podirala in rušila je telefonske ter električne drogeve, preprečevala je odvažanje raznega materiala in spremljala številne skupine prostovoljcev in mobilizirancev do Ljubljanskega vrha in naprej na Dolenjsko. Žirovska četa je delovala dobre štiri mesece in se je ob ustanovitvi Prešernove brigade 12. julija 1943 vključila v to in v razne druge partizanske enote.

Janez Jan-Svoboda je v nadaljevanju spregovoril tudi o današnjih razmerah politične in gospodarske krize, ter pozval vse borce in druge, da ohranijo zaupanje in podprejo vsa prizadevanja slovenskega vodstva pri reševanju skupnih jugoslovanskih vprašanj in za učinkovito reformo našega političnega in gospodarskega sistema. Ne moremo dovoliti anarhije, samovolje in političnega nasilja nad nobenim narodom; zavzemati se je treba za prekinitev nacionalnih sporov, obtoževanj in očitkov – je ob koncu poudaril Janez Jan in pozval vse udeležence, da počastijo spomin na vse padle med vojno in po vojni umrle borce in aktiviste NOB.

Predstavnik pionirjev in mladine iz Krajevne skupnosti Žiri je prisrčno pozdravil vse partizanske borce in jim zaželel veliko zdravja in uspešnega dela pri ohranjanju in razvijanju tradicij NOB.

Za tem so vsi preživeli borce Žirovske partizanske čete prejeli grafiko partizanske domačije »Kristancev v Jarčji dolini«, od koder so mnogi odhajali v partizane.

V bližnjem gozdu je bil tudi obisk spominskega obeležja, kjer je Žirovska četa večkrat taborila in načrtovala bojne in druge akcije. Po končani slovesnosti je sledilo tovariško srečanje v koči lovške družine Žiri na Žirovskem vrhu, na kateri je vzdana spominska plošča padli narodni junakinji Mihaeli Škapin-Drini, ki je v bližini padla 15. novembra 1943.

Treba je pohvaliti vse prizadevne organizatorje tega prijetnega srečanja, posebno še Odbor borcev Žirovske čete pri ZB NOV Žiri, OO ZSMS Selo, Tabornike iz Žirov, DO »Etiketa« in »Alpina« Žiri, ter vse tiste posameznike, ki so pripomogli, da je bilo to srečanje resnično prijetno in v zadovoljstvo vseh udeležencev.

Franč Galičič

10. zlet tabornikov v Medvodah julija 1989

Pričakujejo, da bo udeležba množična

Taborniško gibanje v svetu obstaja nekaj manj kot devetdeset let, samo organizirano skavtsko gibanje pa od leta 1907, torej prek osemdeset let. V Sloveniji beležimo prehod v sedmo desetletje. Povojna taborniška organizacija pa je nekoliko spremenila in po svoje prikrojila predvojno gospodarsko in skavtsko organizacijo v novo Zvezo tabornikov Slovenije. Slednja beleži uradno letnico ustanovitve 1951.

Ustanovitelj svetovne taborniške (skavtske) organizacije lord Baden Powell je navdušil članstvo z idejo, da bi moral vsak tabornik vsaj enkrat v svojem življenju sodelovati na svetovnem zboru – zletu (jamboreju) vseh tabornikov sveta. To naj bi bilo bratsko druženje mladih iz vseh koncev Zemlje, ne glede na barvo kože, na politično in versko prepričanje, torej pravo bratsko druženje mlade generacije. Tako se predstavnik skavtskih organizacij že od leta 1920, ko je bil prvi jamboree v Angliji, zbirajo praviloma vsaka štiri leta na takih srečanjih. Letošnje novo leto so proslavljali 80-letnico skavtskega gibanja na 16. jamboreju v avstralskem Sydneyu. Trenutno je uradno vključenih v svetovno skavtsko gibanje prek 16 milijonov članov iz 119 držav (podatki za leto 1985). Svetovna skavtska organizacija beleži, da je šlo skozi skavtsko organizacijo prek 250 milijonov mladih. To pa je izredno pomembna številka, ko govorimo o taborniškem gibanju.

Pri nas uporabljamo besedo tabornik kot splošen pojem tudi za podobna gibanja pred vojno pri nas oziroma v svetu. Tudi v Sloveniji so bili pred vojno skavti in gozdovniki, po letu 1951 pa deluje le ena organizacija, ki je sprejela enotno ime za vse člane gibanja.

Tudi slovenska taborniška organizacija je že leta 1953 organizirala prvi zlet svojih članov, tedaj na Okroglici. Temu zletu so sledili zleti na Ostrožnem, v Ljubljani, v Kumrovcu, v Lescah pri Bledu, v Metliki, na Muti, v Ilirski Bistrici in deveti v Mariboru. Skupščina Zveze tabornikov Slovenije pa je



Eden izmed predlogov za znak 10. zleta ZTS leta 1989

oktobra 1987 zaupala organizacijo jubilejnega 10. zleta ZTS tabornikom občine Ljubljana-Siška. Skupščina je tudi potrdila predlog, da bo deseti zlet v Medvodah in to julija 1989.

Šišenski taborniki imajo svoje odrede dobro organizirane. Tu je delovala tudi predvojna taborniška organizacija, letošnja konferenca ZTS v Kranju pa je sprejela tudi predlog usmeritev organizatorjev za ta zlet.

Precej šišenskih funkcionarjev pa se je letos udeležilo svetovnega taborniškega zleta v Avstraliji. Tam so se navdušili nad nekaterimi prvinami dela sodobnega taborništva v svetu. Del teh izkušenj želijo prenesti tudi na domača tla, seveda v prilagojenih oblikah. Gre predvsem za to, kaj želi mladi človek, kaj še privablja otroka oziroma mladince, da osvaja številna odličja za znanja, aktivnost, tekmovalne in druge uspehe. Šiškarji želijo navdušiti slovenske tabornike in goste na zletu z nekaterimi predlogi za osvežitev dela v enotah ZTS. Več pozornosti želijo posvetiti izvajanju programa, obuditi nekatere prvine dela, ki mlade resneje navezujejo v življenjem v naravi. Predvsem pa želijo, da se čimveč udeležencev zleta spozna med seboj in naveže osebne stike in jih nadaljuje pri delu v organizaciji. Slednje pa želijo praktično omogočiti v obliki številnih družabnih srečanj, šaljivih tekmovalij, pogovorov...

Na zletu naj bi sodeloval vsaj vsak deseti član taborniške organizacije. Zato pričakujejo v Medvodah od 2500 – 3000 udeležencev.

Tone Simončič

Borčevski pogled na organiziranost Maribora

Na seji predsedstva Mestnega odbora Zveze združenj borcev NOV Maribor so obravnavali elemente za razpravo o organiziranosti občin in mesta Maribor. Predsednik mestnega odbora **Jože Berce** je poudaril, da se morajo borci vključiti v javno razpravo o tej tematiki, ki jo bo organizirala Socialistična zveza Maribor. Razprava je pokazala, da je v Mariboru treba spremeniti organiziranost, saj z njo danes nihče ni zadovoljen. **Ivo Skerlovnik** je dejal, da takšne občine, kot jih imamo danes v Mariboru, ne potrebujemo, vsaj na področju mesta ne. Morali bi analizirati vzroke, ki so pripeljali do sedanjega stanja in neučinkovitosti pri delovanju občin. Sam je bil propagator za sedanje občine, vendar niso bili uresničeni cilji, ki so bili zagotovljeni ob odločanju na referendumu. **Lojzka Doltarjeva** je dejala, da so se v Mariboru pri preoblikovanju občine v glavnem ukvarjali z organizacijskimi problemi, manj pa z vsebino njihovega dela. Borci so pred osmimi leti opozarjali na nekatere vsebinske probleme, vendar jih takrat nihče ni poslušal. Sedaj pa obstaja nevarnost, da se bodo v Mariboru ob novi reorganizaciji najmanj ukvarjali z gospodarskimi problemi. Opozorila je, da ljudje, ki so takrat vodili preoblikovanje, niso poslušali niti ene pripombe, ki so jih dali borci in drugi občani. **Zdravko Gomezel** je menil, da se je v novih občinah v Mariboru razbohotila birokracija in menil, da bo potrebno ugotavljati tudi odgovornost.

Menil je, da tudi danes v nekaterih gradivih objavljamo netočne podatke o zaposlovanju ljudi v prejšnji občini in o tem, koliko je bilo zaposlenih ljudi v eni občini in sedaj

v šestih občinah in na ravni mesta. **Linka Ksela** je dejala, da so razlagalci pred osmimi leti trdili, da se število zaposlenih v občinah ne bo povečalo. Iz razprave borcev je bilo razvidno, da bo treba na sedanje javne razprave o organiziranosti mariborskih občin in mesta pripeljati tiste odgovorne funkcionarje, ki so takrat vodili akcijo za šest občin in prikazovali prednost takšne organiziranosti. Marsikatero njihovo trditve je demantirala praksa delovanja novih občin in mesta v zadnjih letih.

Mariborski borci pa so spregovorili tudi o uresničevanju 4. samoprispevka v Mariboru. Bili so zelo kritični in odločni, ko so zahtevali pojasnilo in odgovornost za neuresničevanje programa 4. samoprispevka. **Franč Markl** je bil mnenja, da v Mariboru zamujamo pri uresničevanju programa 4. samoprispevka, kar pri ljudeh vzbuja negotovost in nezaupanje. Zaradi tega se zmanjšuje tudi vrednost denarja, ki ga ljudje prispevajo iz svojega osebnega dohodka. Vprašanje je, kako bomo lahko v prihodnje še terjali prispevke ljudi, če tako malomarno ravnamo z njihovim denarjem. Mariborska bolnišnica in njeni vodilni delavci bodo morali odgovoriti, zakaj nastajajo zamude pri uresničevanju programa 4. samoprispevka. Slišali smo tudi razmišljanje o tem, da bo v prihodnje vprašljivo vsako podobno zbiranje denarja v Mariboru, če ljudje ne bodo dobili ustreznih pojasnil v zvezi s samoprispevkom, zbranim denarjem in uresničevanjem programa del.

M. Kos

Prijetno srečanje

Komisija za zgodovino Ljubljanskega železniškega vozišča, ki jo vodi Stane Zdešar, je v sodelovanju s predsedstvom aktivov ZZB NOV Železniškega gospodarstva Ljubljana 19. oktobra pripravila zelo prijetno tovariško srečanje borcev NOV Ljubljanskega železniškega vozišča. Srečanja, ki je bilo v dvorani železniškega centra na Aljaževi v Šiški, se je udeležilo nad sto še živih borcev in gostov, med katerimi sta bila tudi Bojan Polak, predsednik republiškega odbora ZZB NOV ter Alojz Bakan, član poslovodnega odbora železniškega gospodarstva. Srečanje je odprl Stane Zdešar, navzoče pa je pozdravil Benjamin Kunaver, predsednik predsedstva aktivov borcev NOV železničarjev železniškega gospodarstva. Za besedo pa so zaprosili tovariša Bojana Polaka, ki je med drugim dejal, da kljub našim težavam ne smemo obupati. Najpomembnejše je, da bomo začeli

vsi več in bolje delati. Ni prav, da si je doslej lahko vsak po svoje prikrajšal moralne norme. Nekateri so si pri tem vsekakor dovolili preveč. Socialistične morale takorekoč ni, ne spoštujemo pa niti malomeščanskih navad. Če bomo to uredili, bo prihodnost za mlade boljša. Dogovoriti se moramo predvsem o boljšem delu, inflaci-

jo pa je treba ustaviti. Ne bo šlo vse tako hitro na bolje, kot si želimo, bo pa šlo, če se bomo vsi zavzeli... Navzočim je zaželel zdravje in še čimveč zadovoljnih let. V imenu železniškega gospodarstva je navzoče pozdravil Alojz Bakan, ki je izrazil željo, da bi se še večkrat tako srečali. Mladi delavci na železnici, je dejal, so ostali zvesti poslanstvu NOB in ta izročila negujejo in pri delu tudi upoštevajo. Železničarji

Slovenije in Iskre se zavzemajo na samoupravno organiziranost ter tehnično enotnost v sistemu delovanja v okviru družbenih potreb, borcev NOV-železničarjev pa se je zahvalil za podporo.

Borci NOV, ki so delali na železnici so že vsi v pokoju, so se tako na prijeten način pogovorili o svojem življenju, uspehih in težavah.

Dragi moji prekomorci

zelo mi je hudo, ker zaradi slabega zdravstvenega stanja ne morem biti med vami na tej naši slavnosti ob 45-letnici ustanovitve 1., 2. in 3. prekomorske brigade NOV Jugoslavije.

Na ta način pa bi vas rad toplo, tovariško in bratsko pozdravil. Posebej iskreno pozdravljam tovariše in tovariše iz 3. prekomorske udarne brigade, s katerimi sem preživel težke, a lepe in nepozabne dni med NOB in revolucijo.

Tega dne, 15. oktobra 1988. ob 11. uri, bom, kjerkoli že bom, vstal in se z minuto tišine poklonil spominu naših borcev, padlih v boju za svobodo naše domovine – Socialistične federativne republike Jugoslavije.

*Živela bratstvo in enotnost!
Živela socialistična Jugoslavija!
Živeli prekomorci!*

Beograd, oktobra 1988.

*Tovariški pozdrav,
Vojo Bakić,
Bulevar Lenjina 5/24
11070 Novi Beograd*

Krajani Ruš so praznovali

Slovesnost v obmejnem Gradišču

Dogodki, ki jih obeležujejo Rušani z občinskimi prazniki, segajo v daljne leto 1941. Posvečeni so uspešnemu napadu Pohorske čete na okupatorjevo postojanko na Klopem vrhu.

Tovarna dušika v Rušah je obeležila letos 70 let svojega obstoja z mnogimi novimi, tehnološkimi dosežki. Predsednik slovenske skupščine Miran Potrč, ki je bil slavnostni govornik ob tem jubileju v Rušah, je tovarni predal odlikovanje Predsedstva SFRJ – red dela z rdečo zastavo – 70 let obstoja je praznovala tudi HE Fala – Ruška občina je ponosna na uspehe, dosežene pri prenašanju tradicij NOB in revolucije na mlajše rodove.

Člani zveze rezervnih vojaških starešin so v znamenju teh prizadevanj znova pripravili pohod na Klopni vrh. Udeležili so se ga številni člani borčevskih organizacij, teritorialne obrambe mladine, tabornikov in planincev.

Tako so v Rušah letos zaokrožili svoj praznik z uspehi na različnih področjih, predvsem izrazi spoštovanja do ljudi, ki so nam ohranili našo domovino, naš jezik, našo svobodo.

Ivan Bučak

Na Koroškem, po Kranjskem

Enega teh jesenskih dni so se odpeljali z avtobusom prek Avstrije proti Gorenjski na izlet borci iz Črne. Na oni strani meje so se najprej ustavili pri Peršmanu. Počastili so spomin na mučeniško smrt domačinov, ki so jih pobili komaj nekaj dni pred koncem vojne. Ogledali so si muzej v Peršmanovi domačiji in prisluhnili razlagi zgodovinskih dogodkov.

Pot so nadaljevali prek Jezerskega v Škofjo Loko. Tam so si ogledali muzej NOB ter Loški potok.

Skozi Kamnik in čez hribe so prišli v Gornji grad, kjer jih je čakalo kosilo. Vsi so bili dobre volje, k čemur je prispeval tudi gostilničar Jožko s harmoniko.

Ignac Zdovc

Jubilej borcev 30. in 31. divizije

Borke in borci 30. in 31. divizije NOVJ, njenih enot in služb 9. korpusa letos praznujejo 45. obletnico ustanovitve. Pred nekaj leti so se domenili, da bodo jubileje praznovali skupno. To ni naključje, saj so se med narodnoosvobodilno vojno in ljudsko revolucijo združevali v skupnem boju za osvoboditev 30. divizije so sestavljali borci in borke enot: 17. SNOUB Simona Gregorčiča, 18. SNOUB »Bazoviške«, 19. SNOUB Srečka Kosovela, 20. brigade »Tržaške« Sanitetne čete, Inženirskega bataljona, Bataljona za zveze, Udarne čete in transportne patrulje in seveda Štaba in zaščite. 31. divizijo pa so tvorili 3. SNOUB Ivana Grapnika, 7. SNOUB Franceta Prešerna, 16. SNOUB Janka Premrla-Vojka, Inženirski bataljon, Bataljona za zveze, Dopolnilnega bataljona,

Udarne čete, Sanitetne čete, transportne patrulje, štaba in zaščite.

V počastitev obletnice ustanovitve obeh divizij je bilo v soboto, 22. oktobra, v ljubljanskem domu JLA tovariško srečanje borcev in bork domala iz vse Slovenije, odbor borcev jurišnega

bataljona 31. divizije pa je izkoristil to priložnost za oceno dosedanjega dela.

Menili so se o načrtih za prihodnje in popolnili dosednji odbor, na začetku pa je vse udeležence pozdravil Franjo Rustja-Čančič, pred-



sednik odbora skupnosti borcev 30. divizije. Njegov govor je bil kratek in jednat: »Sedaj, ko smo se znašli v najhujši povojni krizi, smo nekdanji borci, borke in vsa slovenska javnost dokazali, kako pomembna je enotnost; zato še enkrat izrekamo vso podporo političnemu vodstvu Slovenije, ki vztraja na pridobitvah avnojske Jugoslavije in Kočevskega zboru odposlancev slovenskega naroda.« Ob koncu tovariškega srečanja pa so političnemu vodstvu Slovenije poslali pozdravno pismo z naslednjo vsebino:

»Borci 9. Korpusa, 30. in 31. divizije ter ostalih enot 9. Korpusa, zbrani na tovariškem srečanju v Ljubljani, dne, 22. X. 1988., pošiljamo izraz popolne podpore slovenskemu političnemu in državnemu vodstvu v njihovem prizadevanju za uresničitev sklepov 17. seje CK ZKJ.«

Jože Čurin

Predstavitev knjige Lada Ambrožiča-Novljana

V mariborski knjigarni založbe Obzorja v Gosposki ulici v Mariboru so predstavili novo knjigo slovenskega generala, partizanskega pisatelja in pisca različnih del s tematiko NOB Lada Ambrožiča-Novljana »Po čem je zmaga«.

Novljan v tem delu med drugim piše o prizadetosti slovenskih borcev, ko je bila uknjena samostojnost dobro organizirane in opremljene slovenske partizanske vojske in o tem, kako so po osvoboditvi slovenski partizanski generali (Kveder, Avšič in on) imeli v JLA težave in kako so jih odpravili. Glavni direktor založbe Obzorja magister Marjan Žnidarič je predstavil avtorja knjige »Po čem je zmaga« in poudaril, da gre za enega najboljših poznavalcev slovenske partizanske vojske in za človeka, ki je hkrati kritično opozarjal na napake, ki so se doga-

jale in se še danes dogajajo v našem družbenopolitičnem razvoju. Lado Ambrožič je sodeloval v pogovoru z bralci, ki so se zbrali v knjigarni založbe Obzorja. Med drugim je dejal, da vojska ne more biti poglaviti politični dejavnik, saj je njena naloga obramba svojega naroda. Poudaril je, da zato glasovi o izrednih ukrepih niso stvarni, saj po njegovem mnenju vojska ne more rešiti sedanjih težkih problemov. V kolikor pa bi jih poskušala rešiti, pa bi bila to katastrofa za Jugoslavijo.

Lado Ambrožič-Novljan je pisec številnih zgodovinskih del o slovenskih partizanskih brigadah. Danes je generalmajor JLA v pokoju. V NOB je bil med drugim komandant Gubčeve brigade, 1. operativne cone, 3. operativne cone, 9. korpusa NOVJ, po vojni pa v službi vojaškega letalstva.

M. K.

Brez zadržkov: Podpora sedanji politiki slovenskega vodstva

Na razširjeni seji občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV Ljubljana Bežigrad smo prejeli enotno stališče, da borci Bežigrada brez pridržkov podpiramo sedanjo politiko slovenskega vodstva. Pridružujemo se prizadevanjem za uresničitev vseh treh reform in v okviru njih za avnojsko Jugoslavijo, utrjevanje bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije ter nadaljevanje razvoja naše družbe po poti, ki jo je vodil in videl tovariš Tito. Borci Bežigrada obsojamo lažne nenačelne in neutemeljene napade na slovenski narod

in njegovo vodstvo. Zavedamo se, da v naši družbi obstajajo odprta vprašanja v medsebojnih odnosih in v gospodarskem ter političnem razvoju, vendar se morajo le-ta reševati v odprtem in strpnem dialogu.

Borci smo prepričani, da se bo le z upoštevanjem vrednot in pridobitev naše NOB lahko razvijala Slovenija in Jugoslavija kot neodvisna, odprta, demokratična, socialistična in neuvrščena država.

Občinski odbor ZZB NOV
Ljubljana Bežigrad



Politkomisar Sime zbira in komentira

Nova finta birokracije

Samo dan po končanem 17. plenumu jugoslovanskih komunistov, kjer so prav vsi – ne glede iz katere republike ali pokrajine so – na vse pretege zagotavljali, da je treba hitreje in odločneje krepiti demokracijo in samoupravljanje, pri čemer so bile precej pogosto rabljene besede »radniška klasa«, se je že spet uveljavila neutrudna birokracija. Seveda s prav nasprotnim dejanjem...

Meni nič tebi nič je v naše razgibano skupščinsko delovanje uvedla nov pojem »preveč spotakljivo vprašanje«, na katero po njeni presoji ni treba odgovoriti javno. Po precej skrčenih tako imenovanih »tabu temah« imamo zdaj opravka še s »preveč spotakljivimi vprašanji«, kljub temu, da o njem neverjetno soglasno čivkajo že vrabci na vseh strehah od Blejskega do Ohridskega jezera...

Dokaz: Delegat v zboru občin hrvaškega Sabora Duško Sabolović je že na prejšnjem saborskem zasedanju zastavil, delegatsko vprašanje o političnih razmerah v državi, o prirejanju protestnih mitingov, razpihovanju nacionalističnih in drugih strasti in drugem. Tokrat je delegatsko vprašanje dopolnil s predlogi svoje delegatske baze v zagrebški občini Medveščak, kjer občane zlasti zanima, koliko stane prirejanje mitingov, kdo jih financira, kdo plačuje stroške potovanja in transparentov in kaj je storil zvezni sekretariat za notranje zadeve, ki bi na protestnih zborovanjih preprečil neutemeljeno blatenje funkcionarjev in nacionalistične izgrede. Predsednik zbora občin Mirko Šetina je delegata obvestil, da je izvršni svet Sabora prosil

zbor občin, naj ne vztraja pri odgovoru na delegatsko vprašanje do prihodnje seje, ker je v zdajšnjem družbenopolitičnem ozračju preveč spotakljivo. (podčrtal Sime)

Pri tem je po mojem mnenju nadvse zanimiva birokratska logika: ni spotakljiva poraba velikih sredstev za mitinge, pač pa delegatsko vprašanje zakonito izvoljenega delegata v delegatski skupščini po nalogu delegatove baze!

Do kod smo že prišli v našem samoupravljanju...

Ob tem pa sem zasledil zanimivo izjavo črnogorskega književnika Jevrema Brkovića: »Vemo, da vsak, ki stopi v avtobus, ki pelje na miting, dobi kuverto. Vstopila sta tudi dva Albanci. Ko sta odprla kuverto, je bilo notri deset milijonov. Ko sta ju odnesla na policijo, so jima povedali, da vedo, da se to dogaja. Nosilci parol dobijo dvajset milijonov, govorniki pa petdeset!«

Brković, ki pri črnogorskem političnem vodstvu velja za črnogorskega nacionalista, je še dejal: »Bistvena naloga črnogorskih politikov do danes je bila, da so preganjali črnogorski nacionalizem. Šele zdaj izjavljajo, da so podcenjevali velikosrbski nacionalizem in precejevali črnogorskega.«

Upam le, da se bodo vrli Črnogorci po vseh znanih dogodkih v Titogradu in Nikšiću končno le sporazumeli med seboj...

Kar na smeh mi gre, ko se spomnim, da je predsedstvo črnogorskih komunistov nedavno izrazilo »zaskrbljenost nad celotnim dogajanjem v Sloveniji, ki se ne nanaša samo na odnos do JLA.«

Kdo ne prispeva za JLA?

SR Slovenija je že nekajkrat, vendar brezuspešno, izjavila, da ni proti stabilnemu financiranju JLA, vendar vztraja, da se v okviru preurejenega finančnega sistema najde najboljša rešitev za njeno financiranje. Toda, te rešitve ne gre iskati zunaj proračuna federacije, saj – po stališčih SR Slovenije – ni dovoljeno menjati z ustavo urejenih odnosov med republikami in pokrajinama.

Kljub jasnim in načelnim stališčem pa je bila Slovenija vendar spet postavljena na zatožno klop, češ da ne da

soglasja k predlaganemu ustavnemu amandmaju za financiranje JLA. To pa je po mnenju nekaterih najbolj glasnih že kar smrtni greh...

Na 18. seji CK ZKJ je admiral Stane Brovet opozoril, da so osnovne značilnosti vojaškopoličnega položaja v svetu takšne, da zahtevajo visoko stopnjo bojne pripravljenosti JLA, to pa je mogoče doseči s stabilnim financiranjem. Spomnil je, da sedanji način zagotavljanja denarja JLA ni stabilen, da dobi JLA manj, kot ji je zagotovljeno v ustreznem zakonu, poudaril, da ni res, da hoče JLA z ustavnimi spremembami dobiti več denarja

in da v primeru, če ne bomo zagotovili stabilnih virov zbiranja denarja za JLA, grozi, da bo JLA razpadla!

V oči sta mi padli zlasti naslednji admiralovi trditvi: – prvič, da sedanji vir zagotavljanja denarja JLA ni stabilen, in drugič – če ne bodo zagotovili stalnih virov sredstev za JLA, grozi, da bo JLA razpadla. Zame zelo črnogleda napoved...

Glede prvega: zakaj admiral Brovet ni javnosti povedal nekaj več o dosedanjem nestabilnem financiranju JLA kot o posledici neizvrševanja ustreznega zakona in o vzrokih tega početja? Po mojem mnenju bi Brovet moral vsekakor jasno in nedvoumno povedati, katere republike in pokrajine ne izvršujejo zakonske obveznosti do JLA!

Zakaj je treba javnosti prikrivati, kdo ne izvršuje svojih obveznosti do JLA in ji s tem povzroča nepredvidene težave? Po mojem mnenju je treba javnosti omogočiti presojo, kdo je kriv za nestabilno financiranje JLA, ki je posledica določenega ravnanja!

Če me spomin ne vara, je SR Slovenija še vedno pravočasno popravila svoje obveznosti. A če sem v zmoti, naj Brovet, kljub temu, da je naše gore list, to kar brez vsakih ovinkov pove!

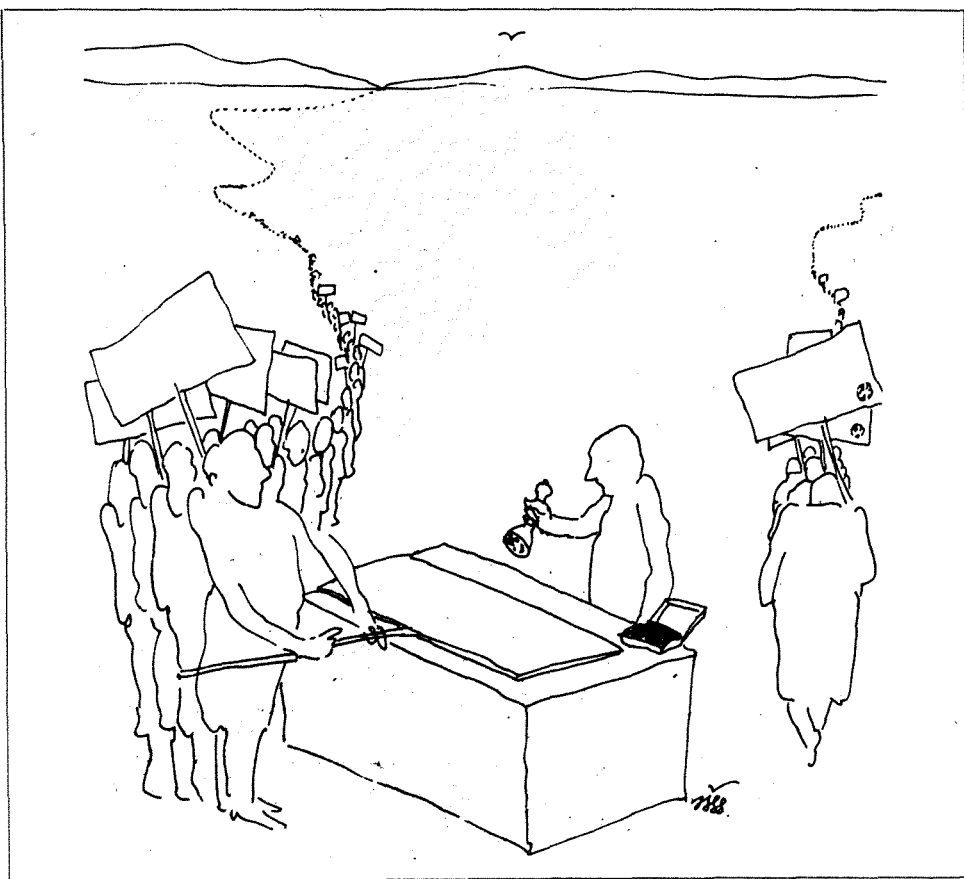
Glede drugega: zgrozil sem se ob Brovetovi izjavi, da bo JLA razpadla, če ji ne bodo zagotovili stabilnih virov financiranja. Po dolgem razmišljanju sem prišel do prepričanja, da je izjava – milo rečeno – napihnjena in da bi moral za njene učinke Brovet odgovarjati. Upam le, da admiral Brovet tega ne bo štel za napad na JLA...

Na stara leta sem postal neusmiljen realist, ki upošteva le dejstva. Zato pri meni prav nič ne zaleže, če se nekateri zelo bučno in celo demogoško izrekajo za novi način financiranja JLA, ob enem pa že dosedaj niso do JLA izpolnjevali z zakonom določene obveznosti. S tem so seveda prispevali k nestabilnemu financiranju JLA in tako oteževali njeno delovanje; s tem pa je zame mera njihovega licemerja polna...

Čisti račun, dobri prijatelji, pravi pogovor. Zatorej na dan s podatki, kdo in koliko je prispeval k nestabilnemu financiranju JLA! Če so zneski vojaška skrivnost, pa je treba objaviti odstotke, točne seveda...

Zame je redno vzdrževanje JLA kot najpomembnejšega enotnega sistema v socialistični Jugoslaviji namreč vse preveč resna in odgovorna zadeva, da bi jo lahko reševali s frazami in demagogijo!

Vaš Sime



V skladu z določili 4. in 7. člena Pravilnika Žirija za podeljevanje Priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda Republiške konference SZDL Slovenije razpisuje

20 PRIZNANJ OSVOBODILNE FRONTE ZA LETO 1989

Priznanje Osvobodilne fronte slovenskega naroda je namenjeno tistim posameznikom in organizacijam, ki so s svojim delom prispevali k dosežkom trajnejšega pomena pri razvoju naše socialistične samoupravne skupnosti, še zlasti:

– pri udejanjanju vloge Socialistične zveze, naslednice Osvobodilne fronte slovenskega naroda, kot fronte delovnih ljudi in občanov in njihovih organiziranih socialističnih sil;

– pri ustvarjanju pogojev za uveljavitev delovnih ljudi in občanov kot nosilcev samoupravnega odločanja na vseh ravneh in področjih družbenega življenja in dela ter možnosti vplivanja na pomembne družbene odločitve ter pri uveljavljanju ter preverjanju uresničevanja demokratično sprejetih sklepov in to še posebej v zvezi z uveljavljanjem in razvijanjem delegatskega sistema;

– pri zagotavljanju možnosti, da se v okviru Socialistične zveze uveljavlja pluralizem socialističnih samoupravnih interesov in da Socialistična zveza postane mesto soočanja in usklajevanja različnih pobud in mnenj, ki na podlagi demokratičnega dialoga in argumentov ustvarja pogoje za nadaljnji razvoj naše socialistične samoupravne skupnosti ter krepitev bratstva in enotnosti ter enakopravnosti naših

narodov in narodnosti;

– za dosežke pri povezovanju interesov delovnih ljudi in občanov tudi v neformalnih oblikah delovanja, če so s tem bistveno prispevali k razreševanju posameznih družbenih vprašanj v okviru Socialistične zveze;

– za prispevek pri udejanjanju nalog Socialistične zveze pri hitrejšem gospodarskem, družbenem in kulturnem razvoju naše socialistične samoupravne skupnosti ter pri graditvi socializma po meri ljudi, pri uveljavljanju vsebin in oblik vzajemnosti in solidarnosti ter humanih odnosov med ljudmi;

Predlog lahko oblikujejo krajevne in občinske konference SZDL ter konference SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih, organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti, vodstva družbenopolitičnih organizacij ter družbene organizacije in društva.

Vsak predlog za podelitev Priznanja OF je predlagatelj dolžan posredovati tudi Žiriju za podeljevanje Priznanja OF pri občinski konferenci SZDL, ki se mora o predlogu izjasniti in posredovati mnenje Žiriju za podeljevanje Priznanja OF pri RK SZDL.

Predloge z obrazložitvijo in utemeljitvijo naj predlagatelji posredujejo Žiriju za podeljevanje Priznanja OF pri RK SZDL Slovenije, Ljubljana, Komenskega 11, najkasneje do 15. januarja 1989. Predlogi morajo biti posredovani na posebnih obrazcih, ki so na razpolago pri občinskih konferencah SZDL in konferencah SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih.

Žirija za podeljevanje Priznanja OF pri RK SZDL Slovenije

Odbor medvojnih aktivistov OF ljubljanskega Posavja – medvojnega rajona Ježica, je kot del MAOF občine Ljubljana – Bežigrad, razpravljal o sedanjih slovenskih in jugoslovanskih razmerah in sklenil sporočiti, da soglašajo z njihovimi stališči in rešitvami vprašanj naše slovenske in jugoslovanske družbe.

Nekdanji aktivisti OF in borci NOV ljubljanskega Posavja s skrbjo spremljamo sedanje razmere v Jugoslaviji, ki so tudi rezultat odnosov med člani naše zveze komunistov, pa tudi med nekdanjimi revolucionarji in borci NOV, v različnih zveznih, republiških in pokrajinskih vodstvih in organih.

Želimo, da se, s pametjo in pogumom, v kar se da kratkem času, premagajo pomanjkljivosti, ki jih v času tovaršev Tita in Kardelja še nismo poznali. Želimo, da se Jugoslavija razvija skladno s Titovo vizijo bratstva

in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije. V ta namen bomo tudi sami postorili vse, kar še zmoremo, da bi se takšne naše skupne želje in cilji začeli ponovno uresničevati v celotni Jugoslaviji, v Sloveniji, v našo občino in na ljubljanskem Posavju.

Zdaj občutimo tesno povezanost, takšno kot med NOB, z vami-našim slovenskim vodstvom. Naj se ta vez še krepí tudi tako, da pogumno in brez napetosti, stisk in kriz, zamenjujemo osebnosti na odgovornih dolžnostih, ki niso kos sprejetim nalogam! Naj se ta vez krepí tudi tako, da bolj odpremo vrata mladim, sposobnim, poštenim in v sodobni gospodarski in socialni napredek zaverovanim ljudem!

Odbor medvojnih aktivistov OF ljubljanskega Posavja

Dvostranska vaja »Dolsko 88«

Uspešno prečkanje Save

Star način, organiziranost in oblika dela na vojaških vajah so pri vpoklicanih obveznikih najpogostejše pozornosti slabo voljo, delovni učinek pa je bil ponavadi zelo skromen. V naših oboroženih silah pa v zadnjem času pripravljajo vaje tako, da so koristne in privlačne za udeležence in da se na njih tudi kaj naučijo. V teritorialni obrambi mesta Ljubljane so vse vaje načrtovane tako, da imajo neko vsebino in da ima vsako dejanje svoj namen.

Pred dnevi je na območju Janč, Zaloga in Dolskega potekala ena izmed takšnih vaj. Vaja je bila dvostranska, kar

do Dolskega, obkrožiti nasprotnika, ga uničiti in zapletati čim več streliva, orožja in druge njegove tehnike.

vode in prepeljali na drugo stran skupino za sprejetje čolnov. Zasede, ki naj bi obvarovale prečkanje pred morebitnim nasprotnikovim napadom, pa so bile na svojih položajih.

Ob določenem uri so začele čez železniško progo sestopati proti reki manjše kolone in vsaka se je ustavila pred grmovjem, kjer je bil njihov čoln. Na povelje so pontonirji in teritorialci prijeli čolne in jih v največji možni tišini prenesli do Save. Nekateri so kar obuti stopili v vodo, drugi, bolj previdni, pa so se sezuli in bosi odšli po mrzli vodi do čolnov. Že čez nekaj trenutkov so se čolni dotaknili drugega brega, pontonirji pa so jih prepeljali nazaj. Čeprav je šlo za vajo in so imeli vsi, ki so bili na čolnih reševalne jopiče, je bila pripravljena tudi ekipa potapljačev, da bi priskočila na

pomoč, če bi bilo potrebno. Kot smo izvedeli kasneje, so bili to potapljači iz društva Skat iz občine Ljubljana Moste-Polje.

Kmalu je prišlo do spopada nasprotnikov. Tri skupine diverzantov je nasprotnik odkril in uničil, medtem sta preostali dve že zasedli most čez reko in tudi drugače ustvarjali zmedo v nasprotnikovih vrstah. Ta pa se je na določenih točkah krepko upiral in poveljnik enote TO je moral znova poklicati na pomoč 120 mm minomete in večevne metalce rakete. Toda tudi nasprotnik je poklical pomoč: letala, ki so napadla napadalca. Nekatere njegove enote se niso najbolj znašle in letala so jim povzročila precejšnje izgube in poveljnik je moral uporabiti tudi svojo rezervo. Kmalu so napadalci povečali svoj pritisk in uspelo jim je nasprotnika razdvojiti; začeli so ga



Teritorialci so morali prenesti čolne iz skrivališč v gostem grmovju čez velik prod in jih spustiti v vodo. Že čez nekaj trenutkov so s krepkimi zaveslji hiteli proti drugemu bregu.

pomeni, da so enote druga drugi igrale nasprotnika. V njej je sodelovala večja pehotna enota, ki je imela sicer dvodnevno redno usposabljanje. Poleg nje pa je bila na terenu tudi pontonirska enota, pionirska enota in enota za specialna in protispecialna delovanja. Sodelovala pa je tudi okrepljena enota JLA, ki je bila prav tako na rednem usposabljanju na terenu. Vrh vseh teh usposabljanj pa je bila vaja, ki so jo poimenovali »Dolsko 88«.

Večja pehotna enota TO je morala po načrtu vaje iz baznega območja na Jančah prikriti priti do reke Save, jo prečkati in se pritihotapiti

Poveljnik enote TO ni imel natančnejših podatkov o postojanki nasprotnika v Dolskem, zato je poslal na opazovanje svoje izvidnike in ti so se vrnili z nič preveč obetavnimi napovedmi. Nasprotnikova postojanka je bila tako močno utrjena, da bi jo s frontalnim napadom težko zavzela precej večja enota. Poveljnik se je odločil, da bo delo svoji enoti olajšal z vrinjenjem petih diverzantskih skupin.

Medtem pa so pontonirji pripravljali na desnem bregu Save vse potrebno za njeno prečkanje. Veliki gumijasti čolni so bili maskirani v grmovju, uredili so dostope do



Veliko dela so imele tudi enote za ognjeno podporo.

Tudi vojaški odposlanci so si ogledali vajo

Prejšnji teden je na vojaškem poligonu Krivolak v Makedoniji potekala vaja vojaškega letalstva in protiletalske obrambe. Vajo, ki sicer sodi v okvir rednega urjenja in usposabljanja, so si ogledali tudi tuji vojaški odposlanci v naši državi.

To priložnost so tuji vojaški atašeji izkoristili za seznanitev s taktično-tehničnimi značilnostmi orožij in opreme, ki jih imajo naše oborožene sile. Precej pozornosti so pri njih vzbudila letala našega vojaškega letalstva, ki jih sicer izdeluje naša industrija; super galeb, orel in jastrebi. Z zanimanjem so spremljali tudi helikopterje gazela in delo posadk protiletalskih topov, raketnih sistemov in drugih sredstev, ki skrbijo za obrambo našega neba.

Posebna pozornost tujih vojaških odposlancev pa je veljala novi pridobitvi vojaškega letalstva – letalu mig 29. Večina atašev je lahko na Krivolaku prvič videla, kako se to sovjetsko letalo obnaša med opravljanjem bojnih nalog.

Po končani vaji se je starosta tujih vojaških ataševov, romunski polkovnik Dimitru Manea, zahvalil gostiteljem za vzorno pripravljen prikaz.

B. K.

Člani Občinskega odbora in predsedstva ZZB NOV Mozirje smo s skrbjo in prizadetostjo razmišljali o kriznih razmerah v naši družbi. Zato tudi mi na ta način sporočamo svojo podporo slovenskemu političnemu vodstvu in pri tem poudarjamo naslednje:

Izhod iz sedanjih krize vidimo le v složnem združenju vseh intelektualnih in fizičnih sil za produktivno delo. Vse druge oblike so nam borbem tuje in jih ne maramo. Tudi zato ne, ker nas je zgodovina že naučila, da je pot političnega nasilja le kratkotrajna in ne vodi nikamor. Težav, v katere smo zabredli, nas ne more rešiti brezglava množica vpajočih, reši nas lahko le načrtno in prizadevno delo ter vsestransko sodelovanje med narodi in narodnostmi naše Jugoslavije.

V partizanih smo se borili in umirali ne samo zato, da prežemo okupatorja, borili smo se tudi za družbo dobrih ljudi, za pravično sožitje in za lepše življenje vseh nas. Zato smo toliko bolj prizadeti zdaj, ko občutimo, da od vseh teh vrednot ni ostalo skoraj ničesar.

S skrbjo ugotavljamo vse več napadov na našo slovensko samobitnost, na avnojsko federativno ureditev, na sedanjo ustavo, na politične vrhove na vseh ravneh, tudi na naše politično vodstvo so uperjene strelce laži in podtikanja. Na ta način se dobesedno igramo z usodo naše domovine. Le pamet, razsodnost, razumevanje in trdo delo lahko spet privedejo naše narode in narodnosti iz težav, kajti dobro še pomnimo, da smo v usodnem vojnem času, pa tudi v povojnih letih, le složni zmogli vse težave in tegobe.

Pozivamo torej naše politično vodstvo, da odločno vztraja na sedanjih stališčih in da ne klone pred pritiski vseh vrst. Referendum bi nesporno potrdil, da so ljudje z vami, tovariši!

Občinski odbor in predsedstvo ZZB NOV Mozirje



Na tehničnem zboru je učence najbolj zanimalo orožje. Vojaki, ki so jim odgovarjali na vprašanja, so bili iz enote JLA, ki nadaljuje tradicije prve slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Tone Tomšič.

uničevati po delih... in vaje je bilo konec.

O dogajanju na »bojišču« smo vprašali starešine, ki sta bila odgovorna za enote, to sta bila Vojko Adamič in Momčilo Bogunović.

»Z postopki enot in posameznikov sem še kar zadovoljen, vendar bi bilo lahko veliko stvari še boljših. Predvsem mislim, da je bilo veliko preveč »žrtev« med letalskim napadom. Sicer pa nasprotnika nista vedela ničesar drug o drugem, vse podatke, ki sta jih potrebovala poveljnika, sta dobila z direktnim izvidovanjem, izvidniki pa so svoje naloge opravili dobro. Zadovoljen sem tudi, da dež, ki je padal celo noč, ni bistveno pokvaril vaje. Vendar pa bo za podrobnejšo in celovito oceno vaje potrebna podrobnejša analiza,« je dejal Vojko Adamič.

»V enoti, ki je sodelovala na tej vaji, so vojaki dveh generacij,« je poudaril Momčilo Bogunović. »Noben izmed njih do zdaj še ni sodeloval na takšni vaji in z njihovimi postopki sem zadovoljen. Povedati je tudi treba, da sodi sodelovanje na tej vaji v redno urjenje in usposabljanje, ki ga imamo pripravljeni JLA. Tako vojaki

kot starešine so si na njej nabrali precej izkušenj, ki jih bodo koristno uporabili v prihodnjem delu. Vojaki so se sami prepričali, kako lahko narava spremeni način bojevanja. Pripravili so si namreč zaklone, jih dobro zamaskirali, toda ob napadu niso mogli vanje, ker so bili zaradi dežja polni vode.«

Tudi v krajevni skupnosti Dolsko so to dvostransko vajo enot TO in JLA izkoristili za svoje potrebe. Tako so na osnovni šoli, ki je sicer podružnična šola OŠ Edvard Kardelj v Polju, za obrambni dan. Starešina naše armade jim je pripovedoval o vojaškem poklicu in o tem, kako lahko postaneš oficir. »Napad« letalske eskadrilje teritorialne obrambe Slovenije so izkoristili za namišljen letalski napad na šolo in hitro so se umaknili v zaklone. Ker naj bi bila šola zadeta in porušena, so se izpod ruševin umaknili na varno po zasilem izhodu.

Na šolskem igrišču pa so pripadniki naše armade pripravili za učence in njihove učitelje manjši tehnični zbor, ki si ga je ogledalo tudi nekaj odraslih, ki niso bili v službah.

B. K.

Desetletja boja perujskih komunistov

V nekem delavskem stanovanju perujskega glavnega mesta Lime so se 7. oktobra 1928 sestali delavci in obrtniki, predvsem pa napredni intelektualci in ustanovili socialistično stranko Peruja, sedanjo KP Peruja. Za voditelja partije so izvolili pisatelja Joseja Carlosa Mariáteguja, enega prvih res marksistično razgledanih latinsko-ameriških intelektualcev. Njegova naloga je bila seznaniti delavski razred in inteligenco države z marksizmom. Leta 1928 je Mariátegui objavil svoje glavno delo: »Sedem esejev o perujski resničnosti«, kar še zdaj velja za standardno delo napredne publicistične literature v Peruju.

Ustanovitev perujske brat-ske partije se ujema z obdobjem neizprosni razrednih spopadov, vendar pa tudi z obdobjem medsebojnih nasprotij z reformisti. Skoraj ob istem času, ko se je že omenjena skupina socialistov sestala v tistem delavskem stanovanju, je policija z orožjem razbila stavko pristaniških delavcev v Cal-lau.

Hudi, vedno hujši spopadi delavcev s policijo, predvsem v pristaniških ob tihomorski obali in v rudnikih, ki so bili skoraj vsi v posesti tujih rudarskih družb, so bili vzrok, da so delavci začutili, da potrebujejo jasno usmerjeno proletarsko partijo, kakršno so že imeli delavci v Argentini in Čilu. Predvsem v številnih revolucionarnih krožkih, ki so delovali na perujskih univerzah, so začeli

pospešeno razmišljati o vzpostavitvi politične organizacije, ki bo alternativa tedanjim političnim strankam v Peruju.

Po izkušnje v Evropi

Za uresničitev zastavljenih ciljev je bilo treba zbrati tudi nekaj izkušenj. Partijski voditelj Mariátegui je odpotoval v Evropo, da bi tam videl, kako se delavski razred bojuje za uveljavitev svojih zahtev. Mariátegui je študiral razredne boje v zgodnjih dvajsetih letih v Franciji in v Italiji. Bil je tudi v Nemčiji in navezal stike z različnimi komunističnimi organizacijami in osebnostmi iz tedanje Evrope. V začetku je izžareval internacionalističen duh svoje mlade partije, ki je našla glavnega zaveznika v Splošni konfederaciji perujskih delovnih ljudi (CGTP) in v revolucionarnih študentskih gibanjih, ki so nastajala ob koncu dvajsetih let. Iz študentskega gibanja izhaja tudi sedanji generalni sekretar perujske KP Jorge del Prado, učenec leta 1929 umrlega ustanovitelja partije Mariáteguja.

V ognju neizprosne razrednega boja, v boju proti tujim varuhom domačih kapitalistov in proti domači oligarhiji, ki se ni ustavila pred nikakršnim nasiljem, se je perujska partija jeklenila. Komunistični voditelji so bili izpostavljeni nenehnemu preganjanju. Pošiljali so jih v kazensko kolonijo na otoku El Fronton ali pa v druga koncentracijska taborišča. Čeprav je bila prisiljena več deset let delovati v ilegali, je partija vodila neizprosno, s številnimi žrtvami plačani

boj za narodno in socialno osvoboditev Peruja.

Razmere so se zboljšale v začetku oktobra 1968., ko so rodoljubni vojaki strmoglavili predsednika Belsundeja Terryja, nacionalizirali so severno-ameriško International Petroleum Corporation ter druga tuja podjetja na perujskih tleh. Začeli so izvajati »peruanizacijo« bank in napovedali radikalno agrarno reformo. Partija je pozvala ljudske množice, naj podprejo napredne ukrepe perujske vojske in njihovo poglobljanje. Ta proces se je ustavil na začetku sedemdesetih let, nato pa zavrtel nazaj, ko je reakcija ob podpori ameriškega imperializma začela nasprotni napad. Nad državo je znova legla trda roka političnega pritiska.

Nenaden preobrat

Na 6. kongresu novembra 1973. se je partija vsa posvetila širšemu povezovanju vseh naprednih protimperialističnih sil. Vpliv partije je začel naraščati. Na volitvah leta 1978 je več kakor 30 odstotkov perujskih volilcev oddalo svoj glas za leve sile. Komunistična partija je dobila 208.000 glasov. Na volitvah je nastopila s svojimi kandidati. Prvič se je zgodilo, da je bilo šest komunistov izvoljenih v perujski parlament.



Generalni sekretar CK perujske KP Jorge del Prado na zgodovinskem zborovanju združene perujske levice leta 1981.

Leta 1964 za generalnega sekretarja CK izvoljeni Jorge del Prado, je postal republikanski senator.

V nadaljnjem političnem dogajanju v Peruju je ta južno-ameriška partija ostala pobudniška politična sila znotraj združene levice (IU). Svoj vpliv in položaj je uporabljala predvsem znotraj sindikalnega gibanja. Ob odločnem predsedniku države dr. Alanu Garciji se je tudi KP Peruja zavzela za ukrepe, ki naj bi Peru rešili klešč tujega kapitala in zboljšali položaj domačega de-

lavskega razreda. Vzpostavljeno je bilo tudi neke vrste soglasje v pogledih partije in vlade do zunanjepolitičnih ukrepov, ki so usmerjeni predvsem v pravično in daljnosežno reševanje spornih vprašanj Latinske Amerike.

Zvesta svojemu internacionalističnemu stališču, ki je dobilo na devetem partijskem kongresu leta 1987 nov polet, razvija perujska KP najožje politične odnose tudi z evropskimi, predvsem pa vzhodnoevropskimi komunističnimi partijami.

Skrivnostno izginotje ogromnega števila nacističnih dokumentov

Mnogi bi lahko razkrili resnico

Januarja letos je časopis Berliner Morgenpost prvi prinesel novico o kraji dokumentov nacionalnih socialistov in vzbudil takrat pozornost po vsem svetu. Časopis je zapisal, da so bili dokumenti ukradeni po naročilu in da so z njimi izsiljevali znane osebnosti. Javnost je nenadoma postala pozorna na takrat domala že pozabljeno dediščino ameriških zasedbenih sil. To je nad 30 milijonov dokumentov, ki so nekoč predstavljali dragocen vojni plen, danes pa predstavljajo bogat vir za zgodovinarje za raziskovanje nacionalsocializma.

Ameriška misija v Zahodnem Berlinu, ki za washingtonski State Department varuje dokumente, je bila zelo prizadeta zaradi

krajo vedel. Vendar pa se je izkazalo, da bo preiskava zelo težavna in da bo preteklo več mesecev, preden jo bodo končali. Namig, naj naredi hišno preiskavo v omenjeni avkcijiški hiši v Hamburgu, je državni tožilec Mehlis dobil lani jeseni od hamburške policije, ki mu je poslala katalog ene izmed dražb. V katalogu uvodoma sicer piše, da so predmeti za dražbo od leta 1933 do 1945 namenjeni prosvetljevanju državljanov, da bi se v prihodnje lahko upri protiustavnim in ustavi sovražnim prizadevanjem, vendar pa je opis posameznih predmetov iz zbirke veliko manj zlahten. V katalogu je bilo na primer opisano pismo z Bormanovim podpisom z izključno ceno 800 mark, za podpis socialdemokratskega predsednika Frie-

ukradenih 80 tisoč dokumentov. Direktor centra pravi, da sicer lahko identificirajo najdene dokumente, da pa bi bilo ugotavljanje, koliko se jih je pravzaprav izgubilo, zapravljanje časa in dela.

Obtožen je Eberhard

Kot pravi direktor, za krajo dokumentov vedo od leta 1982, vendar je šele lani decembra postalo jasno, da dokumentov niso mogli odnašati obiskovalci centra, ampak da mora biti v krajo vpleten eden izmed petih vodilnih uslužbencev centra, ki imajo sami dostop v vse prostore centra. Največji sum je padel na Wolfganga Eberharda, ki dela v arhivu od leta 1972. Eberhard je bil

pustili iz službe. Po nasvetu advokata Eberhard ne daje izjav v zvezi z obtožbami o kraji dokumentov. Izjavlja le, da ni niti glavni krivec niti ni pomagal pri krajah.

V Berlinskem dokumentacijskem centru je po nekaterih podatkih od 100 do 150 milijonov listov papirja oziroma 30 milijonov aktov, ki skupaj tehtajo 400 ton. Natančnih števil ne ve nihče. Police z akti se zdijo neskončno dolge. Velik prostor je zapolnjen samo s strankinim arhivom NSDAP, v katerem je po abecednem redu ohranjena dokumentacija za 10,7 milijona članskih izkaznic. V katakombah pa je shranjenih 600 tisoč aktov pripadnikov SS. To so tisti akti, s katerimi je mogoče danes

Državni tožilec se redko pojavi sam. Tudi decembra lani sta zahodnonemškega državnega tožilca Detleva Mehliisa spremljala dva kriminalista, ko je v Hamburgu obiskal avkcijiško podjetje Anreja Hüskena in Armina Schäferja. Tisti dan sta namerala na dražbi prodati nekaj več kakor 4500 predmetov. Tožilec je trgovcema z vojaškimi predmeti razložil, da ju sumijo prikrivanja ukradenih predmetov in da je zato državno tožilstvo sprožilo proti njima preiskavo!

Detlev Mehlis že dolgo išče dokumente nacionalnih socialistov, ki so na nepojasnen način izginili iz berlinskega dokumentacijskega centra. Izkazalo se je, da je državni tožilec prišel na pravi naslov. V razkošno opremljenih prostorih avkciješke hiše so našli na stotine aktov o SS, ki naj bi jih vse prodali še tisti dan na dražbi. Eden izmed lastnikov avkciješkega podjetja je izjavil, da je dokumente kupil pred dvema letoma na neki borzi zbiralcev, na druga vprašanja pa ni hotel odgovarjati.

Po triurni preiskavi je državni tožilec odšel z več kakor bogatim plenom: s stotinami dokumentov o nacional-socialistični stranki, ki bi jih sicer na dražbi prodali za več sto tisoč mark. Ni bilo jasno, kako sta lastnika avkciješkega podjetja prišla do teh dokumentov, vendar pa se je pozneje izkazalo, da je bilo skoraj tisoč teh dokumentov ukradenih iz Berlinskega dokumentacijskega centra.

Takrat je bil še razmeroma mlad, vendar zelo vztrajen državni tožilec Detlev Mehlis na sledi tem zanimivim dokumentom že približno pol leta. Pred njim pa si je že v letih od 1983 do 1986 politični oddelek državnega tožilstva prizadeval pojasniti izginotje teh dokumentov iz Berlinskega dokumentacijskega centra, vendar brez uspeha. Zadevo so začeli znova preiskovati šele lani, potem ko so v državnem tožilstvu dobili anonimno obvestilo. V zadnjega pol leta jim je uspelo med 20 racijami zapleniti več kot 1500 originalnih dokumentov o nacional-socialistični stranki. Racije so izvedli v Zahodnem Berlinu, Hamburgu, Münchnu in Karlsruheju. Ukradeni dokumenti iz Berlinskega centra pa so se pojavili tudi v Londonu in Združenih državah Amerike.

Vendar pa je minilo skoraj šest let, preden je zahodnonemška javnost izvedela za posle z relikti iz najbolj mračnega poglavja nemške zgodovine.

kriminalnih spletk, ki jih nekaj let ni bilo mogoče presekati. Hkrati pa se je v zahodnonemškem tisku vedno znova pojavljalo vprašanje, zakaj je dokumentacijski center še vedno v ameriških rokah. Takojšnjo predajo nacistične dediščine pristojnim zahodnonemškim oblastem ni terjalo le Združene preganjanih v nacističnem režimu, ampak tudi Alternativna lista in socialistična stranka iz zahodnega dela nekdanje prestolnice nemškega rajha. Javnost se je spraševala, zakaj dokumentov še niso predali Zvezni republiki Nemčiji, čeprav je bila izročitev dogovorjena že za leto 1967.

Državno tožilstvo sumi predvsem nekdanjega vodilnega uslužbenca Berlinskega arhiva, da je kradel dokumente oziroma za

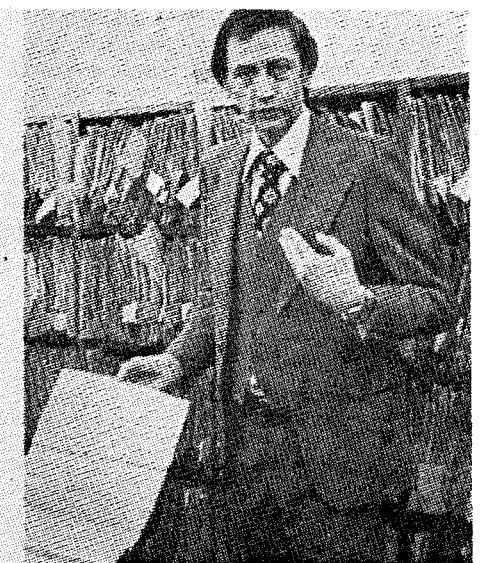
driha Eberta pa je bila izključna cena kar 2000 mark. Najvišje izključne cene pa so dosegle nekatere relikvije pripadnikov SS.

Hiša, v kateri je zdaj Berlinski dokumentacijski center v Zahodnem Berlinu, je bila od leta 1945 last pošte, Gestapo pa je lahko v njej prisluškoval oziroma smenal vse telefonske pogovore iz Berlina v druge države, ki jih je okupiral Hitler. Zdaj je sicer hiša last zahodnonemške pošte, vendar ni vpisana v katastrsko knjigo.

Direktor Berlinskega dokumentacijskega centra je Daniel Simon, ki pravi, da nihče ne ve, koliko dokumentov je bilo pravzaprav ukradenih, da pa so podatki, ki so bili objavljeni v tisku, verjetno pretirani. Zahodnonemško časopisje je pisalo, da je bilo



Američani so leta 1946. vskladiščili zaplenjene nacistične dokumente v prostorih nekdanje gestapovske prisluškovalne postaje v Berlinu. Dokumenti (na levi ovitek) so bili dragoceni v postopku »denacifikacije«. Na desni polovici slike je Daniel Simon, strokovnjak, ki že od leta 1974. vodi dokumentacijski center. Samo o SS-ovcih je zbranih več kakor pol milijona podatkov.



med sodelavci znan kot marljiv. V njegovi sobi je bil ponavadi, velik nered, zato je ena izmed uslužbenk postala pozorna, ko je bila njegova soba konec minulega leta skoraj povsem prazna. Direktor centra in še nekaj drugih uslužbencev je sobo preiskalo. Našli so več map z izbranimi dokumenti nekaterih vodilnih nacionalsocialistov. Ameriška misija je o tem takoj obvestila državnega tožilca Mehliisa.

Mehlis je že prihodnji dan prišel v center z nalogom za hišno preiskavo. Pri preiskovanju Eberhardove sobe je našel dve nadse zanimivi fotokopiji. Originala obeh fotokopij je bil namreč pred tem zaplenil v avkcijiški hiši v Hamburgu. Na hrbtni strani fotokopij je bilo z Eberhardovo pisavo napisano, da je originala dal direktorju centra. Ta pa je zanikal, da bi originala kdaj dobil.

Ko so zatem preiskovalci odšli k osumljenemu Eberhardu na dom, je ta izjavil, da pri njem ne bodo našli originalov iz dokumentacijskega centra. Šele tri tedne po obisku državnega tožilca so sodelavci v pisalni mizi osumljenega Eberharda našli SS-ovsko sabljo in še nekaj drugih znamenj, da je moral biti Eberhard naklonjen nacionalsocializmu. Eberharda so letos februarja od-

delati najbolj donosen posel. V prostoru zaudarja po starem papirju. Že leta 1968 so v nekem poročilu o stanju arhiva zapisali, da je v obupnem stanju.

Predporočna potrdila

Berlinski dokumentacijski center hrani 60 odstotkov osebnih aktov SS-ovcev in najmanj pol milijona dokumentov iz Glavnega stana za ugotavljanje čistosti rase in naseljevanje. Vsak pripadnik SS in policije je moral namreč pred poroko dobiti potrdilo o čistem arijskem izvoru. V velikih dvo-ranah je v centru shranjene poldrug milijon korespondence, sto tisoče dokumentov SA in mnogih drugih nacionalsocialističnih organizacij. Center pa hrani tudi podatke o dveh milijonih in pol priseljencev, ki so zlasti v vojni in okupiranih območjih prišli v raj. Tu leže tudi akti ljudskega sodišča in različnih služb gestapa. Skratka, v arhivih je veliko gradiva, zaradi katerega bi bilo lahko mnogim danes še živečim zelo mučno. Akti o pisateljih in novinarjih na primer, bi verjetno lahko zavrgli marsikatero legendo o tem ali onem pisatelju ali novinarju.

(nadaljevanje
in konec prihodnjič)

Sedem dni pod Akropolo

Vrvež, v katerem se trguje brez milosti

Gospod Tsantakis ni bil pripravljen govoriti. Jugoslovanske težave v grških očeh. Trgovina z orožjem. Med bliščem in bedo.

Atene v prvi polovici oktobra; sredi dneva je toplomer pokazal tudi do 27°C v senci, v hotelu Gekas v ulici Okeanidon, v nekakšnem atenskem predmestju (a kdo bi v tem nekajmilijonskem mestu vedel, kje se to začne in kje konča?!), mirnem, spokojno vlnudnem, družinsko zanesljivem, se je dalo zbrati prve vtise, ki sta jih ponudila voznja in mravljišče pod Akropolo.

Seveda se je bilo treba najprej spomniti na skopskega študenta Dimčeta Vangelovska (recimo mu tako, saj ni hotel povedati imena), s katerim sem premleval jugoslovanske teme in dileme in -osupnil. Na vlaku med Skopjem in jugoslovansko-grško mejo. Dimče je bil, študent drugega letnika

to seveda presega vse meje. Da vse to ni res, je komajda verjel. Še manj, da je to posledica zlonamerne kampanje, ki ničemur ne služi. Končno se je zdelo, da mi ga je uspelo prepričati, grenak občutek sprtosti pa je vendarle ostal.

In tako je bilo v tem prijetnem, na moč gostoljubnem

sti, ki vozijo v središče mesta, štrajkali. Ko sva se iz mesta teden dni kasneje odpravljala, so na največjem atenskem trgu, Sintagmi, demonstranti zahtevali lepše, čistejše Atene, brez smoga, ki neusmiljeno nažira slovito Akropolo. Le-to že več let obnavljajo z denarjem združenih narodov - še vedno je opasana z zidarskimi odri; kar pa seveda ne more zadržati množice radovednežev z vsega sveta. Akropola z odri ali brez - vseeno! Je pa seveda treba reči, ne glede na pozen jesenski čas, da se tudi Grki, vsaj kar se Akropole tiče, ne obnašajo kaj prida drugače - turistično poslovno - kot mi; ali pa so se morda naveličali turistične lokavosti, ki zna puliti denar iz žepov?

Burno atensko življenje so tiste dni zaposlovali različne zgođe in nezgođe. Dnevnik Eleuteros Tipos in Etnos sta se z značilnim zahodnjaškim pristopom zapičila v Andreasa Papandreua in njegovo, vsaj trideset let mlajšo spremljevalko, ki se je, vsa zadovoljna, sprehajala pod roko s starim politikom. Kar precej prostora pa sta dnevnika, zlasti Etnos, namenila jugoslovanskim zdravim, ki so v tistih dneh dosegle najvišjo temperaturo: v časopisu je bilo moč videti pretepenega novinarja, menda Francoza in titografski obračun z množico...

Je pač tako: stopi le korak preko meje, s teboj in v tebi je domovina, z dobrimi in slabimi poudarki, v zadnjih časih zlasti z zadnjimi. To je treba prežvečiti, pogoltniti in ne kaže se jeziti, če ti atenski natak vrže v obraz, da se Jugoslaviji, katere novci so na psu, slabo piše.

Pozabiti ne moreš; a je vendarle najbolje, da preko Sintagme odkorakaš v Plako, stari del mesta in se vdaš pozabljenju v silovitem kupčevanju s tamkajšnjimi trgovci, ki ne poznajo milosti, če je treba odreti človeka. Plaka, pa tudi atensko pristanišče, sloviti Pirej, sta ena sama trgovina, kjer kraljuje strahotna zmeda, kričanje, barantanje, grška glasba napolnjuje ušesa, ovčatina sili v nos, mogočni motorji, yamahe, honde, suzukiji in podobno grmijo po ozkih uličicah, kjer se vse zgrinja na ceste... To je atenski utrip, ki ga skromna uličica Okeaniden, s hotelom Gekas vred, ne pozna.

V atenskih trafikah, kjer bi ti prodali tudi tank, večino govore srbohrvaško, ponujajo ti Teodorakisa, priporočajo Melino Mercouri, vsiljivi pa, začudo, niso; prej bi dejal, spokojno nezainteresirani. Pirejska tržnica, v neposredni bližini Temistoklejevega spomenika, ponuja drugačno, hrupnejšo podobo, a tudi primerjavo in spoznanje, da izmed vseh sredozemskih dežel le Jugoslavija očitno ni sposobna

Za ekološko čiste Atene

Ko sva s sodelavcem stopila v Atenah iz vlaka, so taksi-



Tržnica v Pireju. Prizori, kakršnih nismo navajeni, založenost, ki je za nas le pobožna želja!

ponuditi tako bogato izbiro rib in vsega, kar premore morje.

Posebno poglavje atenskega hrupa, ki je vsekakor privlačen, je mestni avtobus s taksisti vred in nenazadnje kar z vsem, kar drvi po širokih avenijah tega velikega mesta. Človek dobi vtis, da se vsem nekam strahotno mudi, vozila sunkovito ustavljajo, prehitujejo brez pravega reda, izsiljujejo prednost, hupajo in se sploh obnašajo, kot da so prometni znaki za druge in ne zanje.

Atenski taksisti navijajo za ameriškega senatorja, predsedniškega kandidata, sicer pa Grka, Mikea Dukakisa. Predsedniška kampanja se je očitno preselila tudi na staro celino. Na široki aveniiji Singrou, ki povezuje Atene s Pirejem, boste lahko opazili prodajalno z »vzhodnimi« avtomobili in tamkaj se stiska tudi naš malček, jugo. V Pireju naletite med reklamami na starega znanca, kranjsko Iskro, v samem središču na jugoslovansko turistično agencijo, tu in tam pa tudi na naše izdelke, ki se sramežljivo skrivajo med policami. In če boste do skrajnosti pozorni, vam ne morejo uiti - redko sicer - napisi, rdeče obdelodanjeni in kombinirani s srpom in kladivom.

S pulmani po orožje

Človek pač ne more iz svoje kože - primerjaš cene in naposled ugotoviš, da je marsikaj v tem mestu ceneje kot pri nas, da tudi hrana ni draga, da pa je treba zelo globoko seči v žep, če te zamika tehnično blago.

Atenski hoteli so tiste dni gostili trgovce z orožjem - in spet je bilo kaj videti. Afri-

ški, arabski, zvečine tretji svet, se je s svojimi preimennimi limuzinami, livriranimi šoferji, bleščečimi epoletami, zlatimi vrvicami in številnim spremstvom vred zgnil v pirejsko luko, v prostore luške kapetanije, na ogled - in sklepanje poslov - orožja. Posel, ki ne bo nikoli izumrl in za katerega, običajno, nihče nikogar nič ne vpraša... V številnih atenskih uličicah pa se - tudi na ogled vsemu svetu, pod Akropolo - skrivajo siromaštvo, barake, nered, ki ga tudi sicer v Atenah ni tako malo. Sploh bi lahko dejal, da čistoča ni odlika grškega glavnega mesta, zatorej ni čudno, če je čistilka, ne da bi ji bilo za las nerodno, zbrala skupaj različne pločevinke in jih - vrgla na ulico, v zatišje. Sredozemsko-balkanska ležernost!

Ti pa seveda ljudski pevec, atenski rapsod, s hreščečim glasom, ki že ob rojstvu ni slišal za besedo posluš, za majhen denar zapoje in odci-tira, kjerkoli, v Plaki, Pireju, navsezadnje tudi na Akropoli, slovito Melinino Otroci Pireja ali Nikoli v nedeljo. Številni atenski muzeji, predvsem nacionalni muzej skupaj s še številnejšimi ostanki helenske kulture, ki jih srečaš domala na vsakem koraku, zadovolje še tako razvajene duše. Lepo število cerkva, ni jih malo, ki segajo po svojem nastanku v prva obdobja krščanstva, so prava paša za oči. Prenekateri med njimi so bili Grki prisiljeni, čeravno ne najbolj posrečeno, vključiti v vелеmestni arhitekturni kaos in tako se pač ne gre čuditi, če vidiš pod oboki mogočne veleblagovnice med stebri stlačeno skromno cerkvico iz dvanajstega stoletja.

Atene ponujajo številne, vsaj zame, oziroma tujca nasploh, nerazvozlane skrivnosti. Preseneča ogromno nedograjenih stavb, tudi v samem središču mesta, nekakšnih betonskih skeletov, ki stoje tamkaj zagotovo desetletje, če ne še več. In kljub temperamentnemu barantanju ali brezobzirnosti taksistov, ki ti »drobiža« preprosto ne vrnejo, je presenetljivo, da pritečejo po ulici za teboj, če si se zmotil in odšel preveč fickov. Atene so pač po balkansko nepredvidljive.

Naš sponsor:

Kovinotehna, Celje

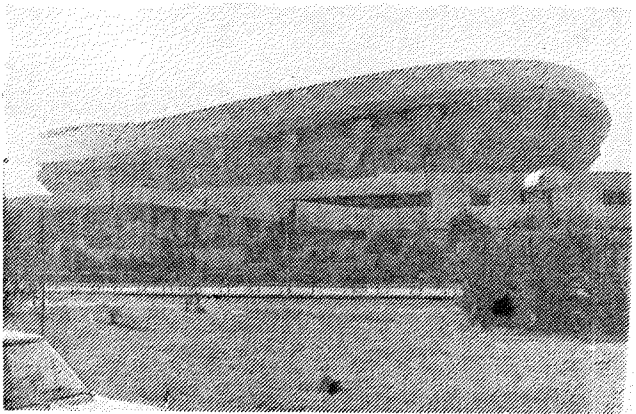
Ko se človek zvečer vrne v mirni Gekas, stopi na balkon, mimogrede opazuje ritmične vaje v sosednji stavbi in se naposled odloči, da odkoraka v pritličje na pivo, na klepet s sicer zgovornim možakarjem, le-ta kajpak ni prav nič pripravljen na besedovanje o grških polkovnikih, demokraciji po domače, politehniki (obračun s študenti pred desetletjem in več), NATO paktom; lahko se zgodi, da navrže nekaj pikrih na račun Makedonije, ki je menda še vedno grška boleča točka... Skoraj zagotovo pa ti bo dal vedeti, da Jugoslavijo lomijo težki časi!

Med čudovito stekleno plastiko, avenijo Singrou, ki se spušča k Pireju, in uličico Okeanidon sem doživljal Atene, mesto, kjer se kar naprej nekaj dogaja, če ne drugega, pa prepir na ulici.

Milenko Strašek



Akropola, Partenon. Že nekaj let tečejo obnovitvena dela na znamenitih spomenikih, ki jih je načel čas, še bolj pa atenski smog.



Na poti v Pirej. Športni objekt, na katerega so Atenci zelo ponosni.



Delček domovine v središču Aten - Iskrina reklama

skopske ekonomske fakultete, silno nezaupljiv mož. Nič kaj zgovoren ni bil, ko sva zaklepetala o Kosovem. Nemirno je pogledoval skozi okno drvečega vlaka, polnega rusko govorečih potnikov, za katere pa se je pozneje izkazalo, da so pravzaprav Grki, nekdanji Markosovi partizani, ki jih je usoda razmetala po svetu, naše sopotnike v Taškent... Potem se mu je nenadoma odvezalo, iz njega je bruhnil sicer nekakšen umirjen, a videlo se je, zadržan srd. Kaj vse ne počnemo Slovenci z vojaki... Kamenjamo jih, pljuvamo, zaničujemo, niti visoki oficirji niso varni pred besom, je našteval in ugotavljal, da

hotelu Gekas treba premisliti življenjsko usodo nekdanjih Markosovih partizanov, ki so jih povojne igrice velikih sil naplavile in izvrgle svetu v naročje, večer drobiž hotenj močnih in bogatih. Tudi približno šestdesetletni Dmitrous Tsantakis ni bil posebej zgovoren, le smehljaj se je, govoril o svoji Larisi, snidenju s sorodniki, prijatelji, znanci in le malo o grški narodnoosvobodilni vojni in poznejšemu odporu grškim monarhistom in Angležem.



Pirejska luka

Z obiska pri srbskih novinarskih kolegi, po ožji in »širši« Srbiji Kriva je draga država

Pot, na katero je odšlo prejšnji teden trideset slovenskih novinarjev, da bi vrnilo lanski obisk delegaciji združenja srbskih novinarjev, je »padla« ravno v čas intenzivne jesenske politične »scene«; od nekadašnjem vpljudnostnega tipa obiskovanja, ki je temeljilo na izmenjavi izkušenj in mnenj, smo prešli na intenzivno spremljanje dogodkov, podkrepjeno s srečanji z delovnimi ljudmi Srbije in nekaterimi predstavniki političnih struktur v Beogradu, Čačku, Peči in Prištini. Le urica pogovaranja na sedežu srbskega novinarskega društva v ulici generala Ždanova in urica pogovora v časopisni hiši Politike seveda nista mogli razrešiti številnih naših dilem in tudi ne odgovoriti na kopico vprašanj, ki so prišla z obeh strani. Se je pa vse nekako v temeljih stapljalo z vprašanji o osnovnih načelih novinarske etike

in morale, o čemer prav te dni (o spremenjenem besedilu jugoslovanskega novinarskega kodeksa) odločajo naši predstavniki.

Ni naključje, da je v množici zborovanj predvideno še eno, tokrat v Baru: srečanje novinarjev pod naslovom »Novinarji in jugoslovanska praksa«, ki so ga napovedali črnogorski novinarski kolegi, podprlo črnogorsko partijsko vodstvo, črnogorska SZDL in predsedstvo jugoslovanskih novinarjev. Upati je le, da je predlog za datum tega srečanja po naključju sovpadel ravno z dnevom (27. in 28. oktobrom), ko naj bi imela novinarska srenja največ dela v Beogradu.

Po temeljnih načelih novinarske etike je namreč vsak novinar zavezan resnici pred vsem drugim, pri čemer je danes v Jugoslaviji očitno, da se nam vidi resnica različno in, kakor pravi predsednik društva črnogorskih novi-

narjev, pogosto pod vplivom politike. Omenjeni kolega pravi, da so nekateri padli v to past nehote, pod vplivom splošnega dogajanja, drugi pa preprosto iz eksistenčne bojazni.

Pa pustimo zdaj za hip naše stanovske teme in se vrnimo k obisku v Srbiji ter na Kosovem. Srečali smo se z delavci in vodstvenimi strukturami tovarne 21. maj v beograjski občini Rakovica, (tovarni torej, katere delavci so pred dnevi tako dramatično odkorakali v samo Skupščino Jugoslavije), pogovarjali smo se z beograjskim županom Aleksandrom Bakočevićem (na predvečer dneva osvoboditve našega glavnega mesta, ko se podeljuje nagrade posebno uspešnim posameznikom in kolektivom in ko se običajno slovesno odpirajo novozgrajeni objekti); obiskali smo Čačak in njegovo naj-

večjo tovarno Sloboda, pogovarjali smo se v središču štirih krajevnih skupnosti iz okolice Čačka, katerih tri so pobratene s slovenskimi KS, doživeli smo tople sprejem na obisku domačije kmeta Djurovića, nato pa smo na čisto drugem koncu – na Kosovem – v Peči – pogledali v obrate »paradnega« pogona pogodbeno združene delovne organizacije »Bratje Karić« ter spregovorili nekaj kratkih besed s tamkajšnjimi partijskimi strukturami; na koncu obiska na Kosovu smo postavili nekaj vprašanj tudi pokrajinskemu predsedniku SZDL Remziju Kolgečiju.

Ob vrnitvi v glavno mesto države smo za krajši čas prisluhnili razpravi delegatov v Skupščini Jugoslavije o ustavnih amandmajih, se srečali z uredniki novinarske hiše Politika in zadnje popoldne poslušali ter spra-

ševali predsednika RK SZDL Srbije Lazarja Trifunovića o razmerah in razmerjih v SR Srbiji ter v obeh njenih avtonomnih pokrajinah.

»Bolji život« – Boljše življenje

To je nesporni skupni imenovalec vseh želja in zahtev delovnega ljudstva Jugoslavije od karavanskega predora pa do Rakovice, Čačka, Peči »in širše«. Vprašanje je le, ali je mogoče po tolikih prekopicenjih in sprenevedanjih še verjeti, da je možno priti do boljšega življenja na hitro, ob dejstvu, da hipoteka vsega v preteklosti zgrešenega ostaja lepo spravljena in še skoraj nedotaknjena ter bremeni vsako delovno operacijo z dodatno težo nekoč neopravljenega, nezasluzeno pojedenega ali preprosto – zapravljenega.

Naši kolegi, boljši poznavalci avtomobilskih motorjev, so ob tekočem traku v tovarni 21. maj vzkliknili: »So pa res srčkani«, misleč na motorje za novega Zastavinega »tekmovalnega konja« Florido. Delavci in njihovi sindikalni ter samoupravni predstavniki

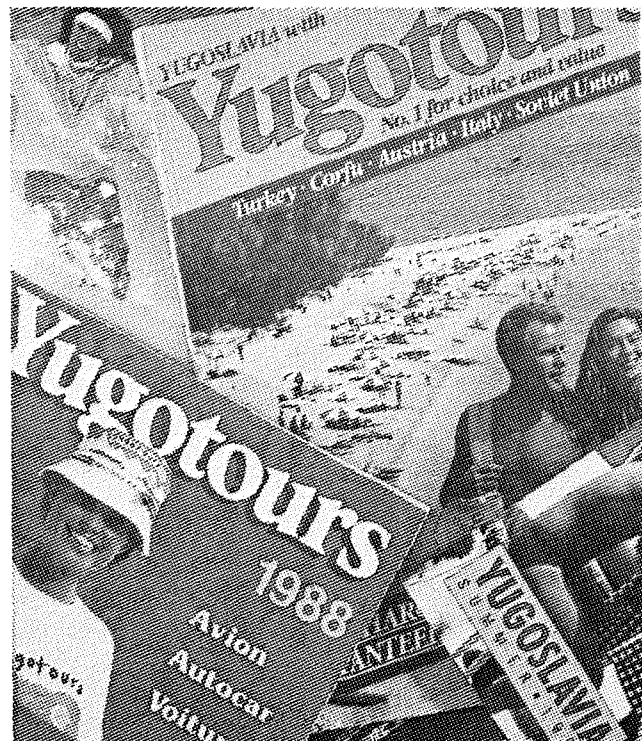
pa so nas retorično spraševali, kako si predstavljamo življenje s tridesetimi stari milijoni. Pravzaprav se je srečanje z njimi neopazno od spraševanja novinarjev prevesilo v spraševanje delavcev, kako pa mislimo o teh stvarih v Sloveniji, saj da so lahko v časopisju in drugih sredstvih javnega obveščanja v Srbiji slišali o številnih nesprejemljivih slovenskih stališčih. V izluščevanju nekaterih bolj posplošenih mnenj se je izkazalo, da je njihova osnovna zahteva: razbremenjevanje gospodarstva in puščanje možnosti, da s svojim zaslužkom dejansko gospodari, pa tudi, da ima odločilno besedo pri usmerjanju dajatev v tista negospodarska področja, ki so tega (ob sprotnem preverjanju) najbolj potrebna. K najodločnejšim zahtevam, kakor so jih postavljali rakoviški, pa tudi čačanski in drugi delavci na številnih mitingih, sodijo zahteve po neposredni kontroli nad delom in početjem na posamezne funkcije izvoljenih politikov. Žal se nismo utegnili pogovarjati tako dolgo, da bi razjasnili vprašanje, kako to, da se v »prozivkah«, oziroma javnem negodova-



Hitri vtis, kakršnega pač lahko da takšno potovanje, nabito s srečanji in pogovori, ki smo ga dobili v Generaleksportu, našem največjem izvozno-uvoznem podjetju, je bil, da imajo ljudje pri Generaleksportu pristop k delu na svetovni ravni. Koliko tega se od dela poslovnega odbora, (nekateri njegove članke smo imeli za sogovornike), prenaša na celotni sistem razvejanosti dejavnosti, sicer v celoti ni mogoče trditi, vendar pa rezultati te velike (pravzaprav kar velikanske) firme, sestavljene iz 16 specializiranih organizacij v Jugoslaviji in mreže 71 podjetij ter predstavništev, filijal in agencij v 36 državah po svetu, govorijo sami.

V njihove dejavnosti spadajo mednarodna trgovina in posebne transakcije, tour operatorski posli, letalski promet, hotelirstvo in gostinstvo, notranja trgovina ... vse s 5000 zaposlenimi in šestimi milijardami dolarjev prometa. To je firma, ki v povprečju zadnjega desetletja povečuje promet s 7 odstotki na leto in s katero sodeluje več kot 1200 delovnih organizacij v vse Jugoslavije, ob tem pa za območje Jugoslavije zastopa 111 tujih firm. Ta velikan pa sodeluje v prometu SR Slovenije s 5 do 8 odstotki letno ...

Na vprašanje, kako vpliva negotov položaj našega družbeno-gospodarskega sistema na njihovo poslovanje, so nam člani poslovnega odbora sicer previdno odgovorili, da zaradi njihovega solidnega poslovanja v preteklosti še uživajo v poslih s tujimi partnerji zaupanje, da pa se že kaže v neprijetno poslabšanih napovedih za področje turizma v prihodnjem letu, kjer je svetovno tržišče najbolj občutljivo (Yugotours).



»V TV-15 z dne 30. 6. 1988, št. 26–26, sem prebral dopis tov. Mirana Beretića: Napad na Koritnico v Baški grapi, ki je zelo na kratko opisal ta napad.

Ob tem sem se spomnil na preveden zapis o tej veliki bitki v Baški grapi, kjer so varovale progo italijanske (Mussolinijeve) in nemške enote.

Ta prevod iz italijanščine sem pred leti izročil tovarišu Tolarju, ki je bil (mislim, da tudi takrat) komandant Prešernove brigade in je tudi sodeloval v tem spopadu Tolar mi je pozneje povedal, da ni vedel za vse te uspehe – in tudi v knjigi Stanka Petelina je to le na kratko opisano.

Ta zapis sem prevedel iz italijanščine že leta 1977. Od takrat pa je mnogo udeleženec tega napada že umrlo. Sicer pa priložen zapis pove vse...«

Janez Jeram

Kako opisuje italijanski zgodovinar napad na Baško grapo Bersaljeri

V knjigi Stanka Petelina-Vojka »Med Triglavom in Trstom« je pod naslovom Ofenziva na progo v Baški grapi na kratko opisana uspešna akcija partizanov na Baško grapo. Med drugim pisec navaja znano ugotovitev o pomembnosti železniških prog v zadnji vojni, med njimi tudi progo Jesenice-Gorica, po kateri so Nemci prevažali vojaštvo in vojni material na italijansko fronto.

Prav zato je štab 9. korpusa NOV sklenil, da bo po tej progi udaril s skoraj vsemi svojimi sistemi. Namen je bil čimbolj razdejati progo, da še dolgo ne bo usposobljena za uporabo.

Uspeh tega napada pa je bil večji, kot so predvidevali. General Wilson, poveljnik zvezniških ekspedicijskih sil na Bližnjem vzhodu je po tej ofenzivi poslal maršalu Titu naslednjo zahvalo:

»Z občudovanjem sem izvedel za poslednje uspehe, ki so jih dosegle vaše enote in tako v mnogem pripomogle k operacijam v Italiji in Franciji. Ti uspehi, posebno oni v Sloveniji, so bili velike važnosti, ker so ustanovili delovanje življenjsko važnih so-vražnih žil. Prosim, sprejmite in izročite enotam, ki so pod vašim vodstvom, najto-plejši zahvalo in priznanje«. O tej uspešni ofenzivi na progo v Baški grapi so borci

veliko govorili in še sedaj se tisti, ki so se teh bojev udeležili, s ponosom spominjajo teh uspehov.

V arhivih mi je pritegnila pozornost knjiga: »Bersaglieri in Venezia Giulia 1943–1945« (Bersaljerji v Julijski Benečiji v 1943–1945) Knjiga izpod peresa Teodora Francesconija je izšla v Milanu leta 1969. Avtorju knjige so posredovali svoje spomine pripadniki bataljona »Mussolini«, ki so preživeli pekel v Baški grapi. Avtor je uporabljal tudi druge dokumente. Njihov smrtni sovražnik so bili partizani. Vendar priznavajo svoje poraze in partizanske uspehe.

Verjetno bo nekdanje borce 9. korpusa zanimalo, kakšno je bilo življenje in vzdušje »v nasprotnem taboru« v Baški grapi in seveda tudi druge, ki so spremljali dogodke v času NOB.

Iz te knjige sem povzel opise bojev v Baški grapi in še nekatere dogodke v zvezi z italijanskimi enotami, ki so branili »terra italianissima« v Slovenskem Primorju, tj. od Gorice do Podbrda, po 8. septembru 1943. Dobesedno sem prevedel le nekatere odstavke oz. citate. Vse drugo sem skrajšal ter poskušal izluščiti bistvo in smisel teh zapisov.

Če primerjam podatke v tej knjigi z zapisom v knjigah naših bojnih enot, se, razumljivo, ne ujemajo povsem. Tu ne mislim na izgube moštva, niti ne toliko na datume, temveč na potek raznih spopadov in drugih dogodkov. Prav o bojih v Baški grapi je v tej knjigi največ zapisanega, o katerih bi bilo treba več opisati tudi pri nas.

Ko je Italija 8. septembra 1943 kapitulirala pred zahodnimi zavezniki, se je številna italijanska vojska umaknila iz Slovenije in tudi s Primorske, čeprav je to pojmovala za svoje ozemlje; le v Gorici in Trstu so ostale nekatere enote, ki so se čutile bolj varne.

Ustanavljanje bojne enote

»Ko je bilo 8. septembra 1943 objavljeno premirje, so se dogodki naglo razvijali. Precej italijanske vojske je ostalo v vojašnicah, kjer so jih Nemci zajeli in odpeljali v ujetništvo v Namčije, nekateri pa so odvrgli orožje in bežali domov. Našel pa se je tudi »patriot«, ki je ponovno zbiral razkrojeno vojsko in jo reorganiziral ter stavil na razpolago prejšnjemu zavezniku – Hitlerju,« piše v knjigi Bersaglieri in Venezia Giulia 1943–1945 in še:

»Tako je bilo tudi v Veroni. Prav tu je bila ustanovljena bojna enota, ki se je »proslavila« v Baški grapi. Takoj po premirju je krožil po vojašnicah neki podpolkovnik bersaljerjev, ki je imel sedež poveljstva v vojašnici 8. polka bersaljerjev. Kjerkoli je naletel na oficirja ali vojaka, je zahteval, da se mu podredi. Tako so prihajali v to vojašnico oficirji in vojaki raznih rodov vojske in postali bersaljerji.

Med velikim številom je bilo le kakih osemdeset pravih bersaljerjev. Ta podpolkovnik je v tem času dobil popolno zaupanje pri nemški komandi. Tako je lahko na železniški postaji v Veroni odpiral vagon, v katerih so bili italijanski vojaki-ujetniki,

nju nad posameznimi politiki najraje izogibajo pomembnih »faktorjev« ožje domače politike, »proizvajajo« pa one druge, iz malo ali pa bolj oddaljenih krajev... Pri čemer so nam z vso resno zavzetostjo za trjevali, da prav dobro vedo, da gre veliko denarja v neučinkovito transmisijo sisovskih početij, da mnogi že leta in leta lepo ribarijo na stolčkih in se prilagajajo trenutnim vetrovom, pri čemer je učinek njihovega dela enak ničli... Stevilne trditve torej, ki bi jih brez pomisleka skupaj podpisala slovenski in srbski delavec, oziroma delavci cele države. Distinkcije se pa pojavljajo v dejanskih odmevih na takšne zahteve. Kajti, ta čas, ko mariborskim delavcem Kučan ne more obljubljati ničesar obetavnega od tistega, kar velja za vse druge in ko se mrzlično iščejo vse drobtinice v različnih segmentih življenja, kjer bi lahko kakšen dinar utrpeli, so rakoviški delavci v naskoku na Skupščino dosegli kar takojšnje povišanje osebnih dohodkov za 20 odstotkov. Baje je bila to že načrtovana in z delavsko neučakanostjo le pospešena akcija za razbremenitev

srbskega gospodarstva, vprašanje pa ostaja še vedno nedorečeno glede tega, kje bodo jemali, saj so bili časopisi v glavnem mestu te dni polni odlomkov o velikih težavah v zdravstvenem varstvu, pa tudi onih s področja šolstva ni manjkalo.

Najpogostejši očitki so leteli na delež dajatev, namenjen za nerazvite, obenem pa so nam predložili nemajhen, čisto socialni in ekonomski vidik priseljevanja Srbov s Kosova v ožjo Srbijo. Tu neke se najbrž najožje stikata družbenoekonomski položaj srbskega delavca in nacionalno ter nacionalistično odmevajoče vprašanje Kosova.

Milan Nikolić, predsednik rakoviškega občinskega sindikata, je o teh stvareh med drugim dejal: »Dogovorili smo se, da bomo o vsem tem govorili na skupnem zboru delavcev Rakovice ter tam povedali vse, kar nas teži in tudi povedali, da nismo krotke ovce, ki bi se kar tako pustile striči... menili smo tudi, da bi morala zvezna sindikalna konferenca spregovoriti o tem, kar zahteva

večina jugoslovanskega delavstva... to smo tudi sporočili sindikatu in smo vzklkali, da nam je DOSTI odlivanja denarja iz gospodarstva. Rekli smo tudi, da smo se kot družba zaprli v svoja okolja, v tak položaj pa so nas spravila vodstva...«

Slobodanka Branković, kemijska tehničarka v razvoju tovarne 21. maj, nam je povedala, kako je prišlo do spontanega odhoda pred Skupščino: »Nič ni bilo domenjano. Le jutraj se nekako nismo spravili v obrate. Nekateri so se začeli pomikati proti tovarniški ograji in potem se je samogibno premaknila vsa množica delavcev. Sindikalci so množico vsaj toliko umirili, da je malo bolj urejeno prikorakala v mesto. Pred Skupščino smo zahtevali poimensko več funkcionarjev, tudi ZIS-a. Videli smo, kako se odpirajo vrata, kako sedijo pri kavi in soku in se dogovarjajo, kdo naj bi nas šel pomirit. Eden je pojasnjeval, da se ne more pogovarjati, ker nima napisanega govora... Potem je potrpljenje množice popustilo in so poklicali predse pač tistega, za katerega so verjeli, da jih



Takole so napolnili prostor pred Skupščino delavci 21. maja iz Rakovice.

bo poslušal in z njimi spregovoril...«

Nenazadnje so nam delavci v 21. maju povedali tudi, da je bil eden povodov za nezadovoljstvo interni pravilnik o delitvi dohodka po delu, pri čemer pa nismo mogli do kraja razčistiti, ali gre za zahteve po dejanskem plačilu pridojnosti in učinkov ali pa za nove težnje po uravnalovki – kajti številna druga znamenja političnih potez in teženj v srbski politiki vendarle ta hip kažejo na to zadnje. Logika, da mora imeti kovinostrugar v enem tozdu enako plačo kot v drugem, je narmec le deloma prava, saj se uspešnost meri od uspešnosti posameznika pa vse do uspešnosti cele enote...

Načrti so veliki, strokovnjake imajo in nova linija motorjev za Jugo-Florido je obet, na katerega polagajo številne upe; seveda pa se zunanemu obiskovalcu sproti postavlja vprašanje, koliko resnosti in dejanskega znanja je vloženo v to novo upanje, ko se nam je vendar že pokazala cela paleta pomanjkljivosti in šibkosti v primeru Yugo-America...

V čačanski Slobodi, ki ima zdaj že dvajsetletno tradicijo izdelovanja manjših gospodinjskih aparatov in sesalcev za prah, kjer eno tretjino vsega, kar naredijo, izvozijo in imajo za leto 1990 v načrtu 50 odstotkov izvoza, so nam povedali, da si veliko obetajo od spremembe sistema; predvsem si obetajo več svobode za krmarjenje delovne organizacije, hkrati pa več možnosti za investiranje in zaposlovanje, saj imajo v domači občini trenutno 10.000 nezaposlenih, prijavljenih na zavodu za zaposlovanje.

Zaenkrat izvažajo pod imeni tujih kupcev in ne sežejo dlje kot v nižji cenovni razred na svetovnem trgu, kar, menijo, je za to njihovo fazo prodora še razumljivo, manj pa se jim zdi logično dejstvo, da jih ni bolj čutiti na jugoslovanskem trgu, kljub temu, da so njihovi proizvodi razmeroma kakovostni in poceni. Menijo, da so tu vmes tudi vprašanja ponudbe trgovcev in so nam postregli s podatkom, da na primer prodajo v SR Srbiji 65 odstotkov svojih izdelkov,

v Sloveniji pa le 1 do 2 odstotka.

Na vprašanje o njihovih prizadevanjih in dejanskih rezultatih so nam postregli s podatkom, da se je v prvem polletju tega leta gibal povprečni osebni dohodek v tovarni med 26 in 28 stari milijoni dinarjev, za kar pa so krivili predvsem drago državo.

Menili so, da bi bilo treba ukiniti vsa predsedstva (»masu ljudi, koja sada rukovodi«), obenem pa ugotavljali, da se v Srbiji med ljudi počasi vrača zaupanje v partijo. »Delavci dobro vedo,« je poudaril direktor DO, »kaj je v tej državi odveč...«

Žal pa vsaj zase ne morem reči, da bi bilo res vse tako jasno, vsaj po tistem, kar smo lahko videli in slišali. Vse preveč je bilo vmes še parol in nekakšnega pričakovanja čudeža s sedemnajste partijske seje, pa tudi, če hočemo biti konkretni, čudeža, ki ga pričakujejo skozi odločne in ljudske besede Slobodana Miloševića.

(o Beogradu in Kosovem prihodnjič)
Bojana Žokalj-Jesih



Velik delež izvozne proizvodnje odhaja na vzhodno tržišče, zdaj pa povečujejo prizadevanja na zahodnem trgu.

ki so jih Nemci zajeli in nameravali odpeljati v nemško ujetništvo. Odpiral je vagone in ukazal izstopiti. Tem vojakom ujetnikom je napravil moralno pridigo in jim pojasnil, da sta jih kralj in Badoglio izdala. Rekel jim je, da lahko zopet dobijo svobodo, če se priključijo za ponovni vstop v vojsko. Nemci so namreč tako močni, da bodo premagali Angloamerikance in jih pognali nazaj iz Italije. Nekaj vojakov je sledilo podpolkovniku, drugi so raje odšli v ujetništvo; nekateri z upanjem, da bo vojna kmalu končana.

Tako je prihajalo v to vojašnico vedno več nekdanjih vojakov. Mnogim so potem civilisti pomagali, da so pobegnili. Organizirana je bila nova armada pod imenom Benito Mussolini. To je bil tudi prvi bataljon bersaljerjev, drugi se je imenoval »Mameli« in tretji »Toti«. V tej novi armadi so bili le nekateri oficirji pravi, večina je dobila čine in imenovanja ob sprejemu v te enote. Pripomniti je treba, da je ta podpolkovnik kasneje padel v nemilost pri Nemcih. Zaprli so ga v Milanu. Po vojni so ga proglasili za »žrtev fašizma«, vendar so ga kmalu potem zopet zaprli.

Italijani v Avčah

Po dobrih štirih tednih so premestili iz Verone dvakrat po dvesto petdeset teh vojakov. Kolone avtomobilov so jih pripeljale na »vzhodno fronto«. Nastanili so jih v Avčah pri hidrocentrali v Doblarjih ter komandno četo pri sv. Luciji (Most na Soči),

drugo pošiljko pa po Baški grapi do Podbrda. Tu naj bi branili italijansko mejo.

Kjer so jih namestili, so poskusili navezati stike z domačini in Nemci, ki so že stražili progo. Toda vsi poizkusi so bili brezuspešni, kar je močno vplivalo na njihovo moralno. Vsi so jim bili sovražni. Dobivali so odgovor: »Kaj hočete tu. Ta zemlja ni vaša, tu ni Italija. Vrnite se na svoje domove, pojdite proč, preden vas partizani uničijo«. Tu ni bilo več italijanskih uradnikov in drugih oseb italijanske narodnosti. Bili so sami. Brez dobre oborožitve, zaprti v utrdbe, v nepoznanem kraju, v stalni nevarnosti. Tudi »tovariši« nemški vojaki, od oficirja do poslednjega vojaka, niso skrivali zaničevanja do nekdanjih nezvestih in beraških zaveznikov (prevedeno dobesedno).

Med temi bersaljerji je bilo le kakih petdeset prostovoljcev, ki so jih drugi sovražili in nesramno zasmehovali ter izolirali. Prav ti prostovoljci niso bili vojaško izvežbani in tudi nevajeni skupnega življenja. 3. četa, ki je bila nameščena v Avčah in pri hidrocentrali v Doblarjih, je bila pod vplivom položaja; komandant je bil popustljiv in molčeč. Tako so oboroženi partizani lahko prišli v neposredno bližino in pozivali vojake, da zapustijo svoje enote. Ko tega niso storili, so partizani poskrbeli, da so dobili ciklostilne letake s pozivom: »Zapustite vaše postojanke v štirindvajsetih urah, sicer jih bomo porušili«. Že naslednjo noč, 23. oktobra 1943, so partizani napadli to postojanko, vendar so se kmalu umaknili. Drugi večer

so zopet izvedli napad ter zajeli skupino vojakov in porušili del železniške proge. Komandanta te postojanke, ki se je rešil, so potem zaprli.

Naslednje dni so intervenirale nemške čete »Alpen-jäger« in skupaj z italijanskimi vojniki izvedli pohode v okolico, potem je bilo nekaj dni mirno. Toda, že nekaj dni kasneje, 28. oktobra, so partizani zopet zajeli skupino italijanskih vojakov neke pri Koritnici, ne da bi bil sprožen strel. Nemška ofenziva je pripomogla k temu, da so nekateri zbežali. Vendar se vsi niso vrnili v svojo postojanko. Oficir in nekaj vojakov se je vrnilo v Verono, večinoma pa na svoje domove. V postojanki pri sv. Luciji (Most na Soči) sta dva nižja oficirja navezala stike s partizani, ki bi lahko zajeli celotno skupino, vendar je bila komanda na to opozorjena, zamenjali so straže in oba oficirja aretirali.

Postojanke pa so okrepili

Avtor med tem opisuje tudi razmere na fronti v Italiji, kjer se proti Angloamerikancem borijo v Veroni zbrani prostovoljci in mobiliziranci. Govori o navdušenju v zbirnem centru, ne vedoč, v kakšnih razmerah živijo njihovi predhodniki, ki nimajo nika-ke zveze s centrom. Navdušenje za obrambo domovine preneha takoj, ko se srečajo s kruto realnostjo. V oktobru in seveda še potem so prihajale k Soči in v Baško grapo nove čete, da bi razbremenile nemško vojsko, ki je stražila progo in tudi nadomestile

izgube. V tem času so Nemci sprožili ofenzivo proti partizanom, vendar so se ti izmaknili obkolitvam. Takoj po končani ofenzivi so partizani zopet začeli z manjšimi akcijami na te postojanke.

Neki dan so v postojanki pri sv. Luciji (Most na Soči) slišali streljanje iz smeri proti Tolmini. Takoj se je odpeljala v to smer skupina šestnajstih »Alpen-jäger« in podporočnik ter šofer bersaljer. Na nekem ovinku je v spopadu s partizani padlo dvanaest »Alpen-jäger«, podporočnik in šofer, le štirim je uspelo pobegniti.

V decembru 1943 so bila okrepljene vse postojanke na tem območju. Vse skupaj so štele pet čet, vsaka s stotridesetimi vojniki in štirimi oficirji. Razporejeni so bili na petindvajset kilometrov dolgi progi. Čete so dobile tudi boljšo oborožitev; težke mitraljeze, protitankovske topove in basače. Od konca oktobra do januarja 1945 je bila na sektorju sv. Lucija-Podbrdo razporejena tudi ena četa »Alpen-jäger«, imenovana »Kefer« po komandantu 139. regimenta, kateremu je pripadala. Ta četa je štela stotvajset vojakov in štiri oficirje.

Italijanski vojniki v teh postojankah so si sčasoma pridobili naklonjenost domačinov, ker niso izvajali nobenih političnih sankcij. Tega so se lastili izključno le Nemci in kasneje domobranci na Grahovem. Z italijanskimi vojniki in domačinkami so bile kasneje sklenjene celo zakonske zveze.

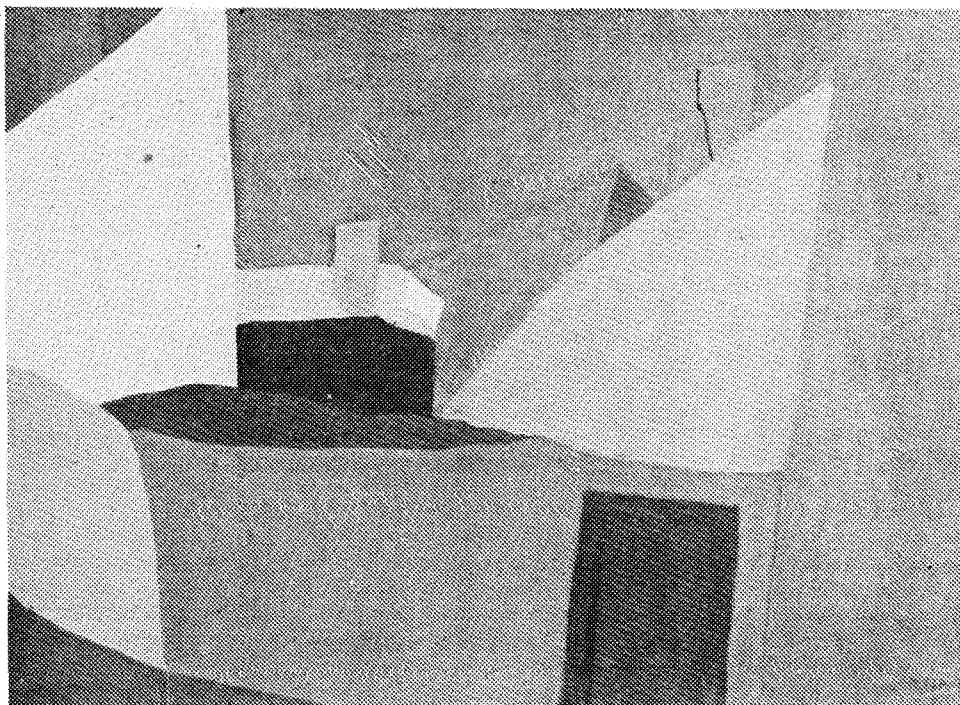
(nadaljevanje prihodnjič)

Slikarstvo Milana Rijavca v monografiji

Kakor smo že zapisali v poročilu o razstavi v Galeriji revolucije Ljubljane, je pri Partizanski knjigi izšla prva iz serije monografij o borcih-umetnikih.

Likovni opus Milana Rijavca, kolikor je ta umetnik mladostnega naslikal med drugo svetovno vojno, je bil v celoti uničen. Zato je vpo-gled v njegovo likovno delo »štet« s povojnim obdobjem, od časa, ko se je s prvo po-vojno generacijo slikarskih študentov vpisal na ljubljansko likovno akademijo.

Avtor besedila o likovnem delu tega slikarja, Janez Mes-sesnel, ocenjuje Rijavčeve li-kovne akademske začetke kot neobremenjene z aktivi-stičnimi usmeritvami socre-alističnega slikarstva. Prav tako označuje pisec mono-grafije Rijavčevo likovno ustvarjanje v petdesetih letih kot slikarjevo odločilno usmeritev v svet kolorizma in tudi kot bližnji svet slikar-stvu zagrebških Neodvisnih, ter manire fauvizma. S potr-jevanjem pohoda v barvni svet se spreminja tudi Rijav-čev odnos do tematike na sli-ki, saj ga vse bolj in bolj pre-



Istrski muri, olje – platno, 1985

žema osnovni problem sli-karskega prostora in barve v njem. Nazadnje se moč barve razlije na vsa problem-ska področja in tako rešuje vse svoje likovne naloge. Fa-

bula in predmetnost posta-neta le še najrahljša opora za potrditev vladavine barve. »... Projekcija intimne po-etike v tako svetle, razgiba-ne, optimistične slikarske

organizme je bila psihično pogojena v Rijavčevih ta-kratnih življenjskih razme-rah in odnosih, ko se je pogo-sto sam prebival v svoji li-kovni samoti, ki je conditio

sine qua non in premagoval tudi občasne občutke utes-njenosti. Okolje, fizično in duhovno, ki je te občutke porajalo, je hkrati ponujalo tudi nekatere možnosti...« Tako je med drugim zapisal o Rijavčevi, v tistem času sa-motni likovni poti Janez Mes-sesnel in opozoril tudi na umirjanje njegove odločne prve faze umetnikovega vstopa v barvni svet. Tako nas pregled monografije pri-pelje v slikarjevo obdobje ravnotežnostnega slikarstva. To odstopa od radikalizacije z barvo za ceno ravnotežja z risbo, s katero hkrati vzpo-stavlja razmerje med dina-miko in statiko v sliki.

V zasnovi vselej na robu abstrakcije, pa vendar tudi vedno z eno nogo v realnosti, se skozi Rijavčev opus razte-za element eksperimenta bolj, kot je običajno pri pov-prečni slikarski razvojni poti. V povprečju se namreč eksperimentiranje naseli v mladostno iskanje, potem pa počasi zdrkne v perfekci-oniranje iznajdene govorice. Zato ni naključje, da najde-mo v Rijavčevem slikarstvu z letnicami novejšega datu-ma (1975, npr.) naslove »Vaja 1« in »Vaja 2«, pa tudi klasič-ne teme, kot je tihožitje. Kaj-ti nikoli ni povedano vse.

Enkrat je problem v prostoru, drugič v skladnji barv, tretjič pa v premikih različ-nih ravnin.

Rodil se je leta 1922 v Bru-ni vasi pri Mokronogu, sicer pa rod izvira z Idrijskega.

Prve korake likovne izo-brazbe je prejel od profesor-jev Lapajnetja in Olofa Glo-bočnika na ljubljanskem učiteljskišču, kjer je tudi idej-no stopil na pot levičarskih idealov. Ob zadnjem učiteljskem letu ga je dohitela voj-na... bil je aktivist OF, zaprt v italijanskih zaporih in po kapitulaciji Italije partizan. Gubčev, propagandist, se-kretar brigadnega Skoja, je dal skozi tudi »partizansko šolo risanja« v druženju z Božidarjem Jakcem, Niko-lajem Pirnatom in drugimi, takrat že izoblikovanimi umetniki.

Po vojni in po končani akademiji je bil gimnazijski profesor likovnega pouka v trboveljski gimnaziji, kar pa ga ni zadovoljevalo, saj je že naslednje leto stopil v sli-karsko specialko k slikarju in profesorju Gabrijelu Stu-pici.

Milan Rijavec se je upoko-jil kot profesor likovnega pouka in že drugo desetletje ži-vi ter dela v Ljubljani.

B. Ž. J.

Letošnji Nobelov nagrajenec za literaturo Egipčan Nagib Mahfouz

»Napisal sem vse, kar sem želel«

Ime 76-letnega pisatelja širši svetovni javnosti doslej naj-brž ni bilo kdove kako znano, kljub nekaterim prevodom njegovih del v vrsto svetovnih jezikov.

Vsaj v njegovi domovini so sklep odbora za podeljevanje Nobelove nagrade pozdravili z ovacijami in velikim navdu-šenjem.

V mladosti je doštudiral filozofijo ter se posvetil pisanju, ki mu ostaja zvest vsa dolga desetletja. Pisal je zgodovinsko prozo (o starodavnem Egiptu), pisal o Egiptu pod britansko okupacijo, pa o avtokratski Naserjevi vladavini po revoluciji leta 1952, s poudarki na družbeni analizi časa ter na psiholoških poglobitvah v svoje like, nemalokrat v ostrih konfron-tacijah s pogledi vladajočih političnih elit v samem Egiptu ter v drugih arabskih državah. Dobršen del svojega pisanja je namenjal tudi aktualni novinarski publicistiki (s stalno rubriko v Al Ahramu) ter filmskim scenarijem.

Mahfouzova nagrada pomeni veliko pisanje in spodbudo vsaj arabski književnosti. Mnogi so ji te dni pripisali precej večji pomen, kot ga imajo »vsi politični in vojaški dosežki, ki se zdijo arabskim narodom tako zelo pomembni.«

Slavo, ki mu jo pripisuje prvo mesto med egiptovskimi romanopisci, si je Mahfouz pridobil predvsem leta 1957, ko je dokončal svojo »Veliko trilogijo«.



Mahfouz: »Pišem o po-vsem vsakdanjem življenju v Egiptu, ki ga dobro poz-nam. Bralcev imam na tiso-če, milijoni pa so se z liki iz mojih del seznanili pred-vsem po zaslugi televizije.«

je bilo videti, kot da je pozabil na vso svojo žalost.

– Oditi moram, da ne zamudim k večerni molitvi.

– Na svidenje, so mu odgovorili – Pa ne pozabite na naš jutrišnji sestanek ob petih.

– Ja, ob petih. Če zamudim, se nikar ne vznemirjajte. Zanesljivo pridem. Bajumija je navdal poseben občutek razburjenja vsako-krat, kadar je hadži s tako zanesljivim prizvo-kom v glasu omenil prihodnost ali napovedal snidenje. Le čemu mora ubiti tega človeka? Saj ga sploh ne pozna. Ogleduje si ga šele zdaj. No, v srcu do njega ne občuti ne sovraštva ne užaljenosti. Hadži njemu ni storil nič zlega. Čemu ga je treba ubiti... Ampak, če ga on ne bo ubil, bodo oni ubili njega. Dal je obljubo. Bolje, da ne premišljuje... Zaupati mora, da se bo vse dobro izteklo. Le kdo bi osumil njega?! Ima sploh kakršenkoli razlog za umor tega človeka? Sicer pa, pametno od njih, da so si za to črno opravilo izbrali prav njega.

– Ob naslednjem ramadanu, je nadaljeval hadži Abd as-Samad, bomo imeli nemara še bolj srečno roko. Naj vam da Alah vso srečo.

Ob naslednjem ramadanu! Kako mučno je poslušati glas tega človeka! Bajumija je, kot da mu ta glas ne bo nikoli več nehal zveneti v ušesih.

– Oprostite mi, čas je, da odidem, nasvide-nje je rekel hadži in vstal.

Bajumi se je podal za njim. Skril se je v te-mačni kot v primerni razdalji od svetilk in začel zvečiti meso ter delati kratke požirke konjaka. Vsakokrat, ko je naredil požirek, mu je hotelo srce skočiti iz prsi in kri zavreti. Zaslišal je glas bralca Korana. Bajumi je bil prepričan, da bo prišel Abd as-Samad ven med zadnjimi, pa je zvečil in delal požirke ter se prepuščal vrtincem zmedenih premišlje-vanj. S počasnimi koraki se je premikal poli-caj. Bajumi je vztrepetal: policaju bo v trenu-tku vse jasno, če ga zagleda, če ga bo zmotil en sam šum, ali če bo zaznal njegov zadah, tisti posebni zaporniški zadah, ki ga iz celice pri-ne-

Sodobna kitajska umetnost v Moderni galeriji v Ljubljani

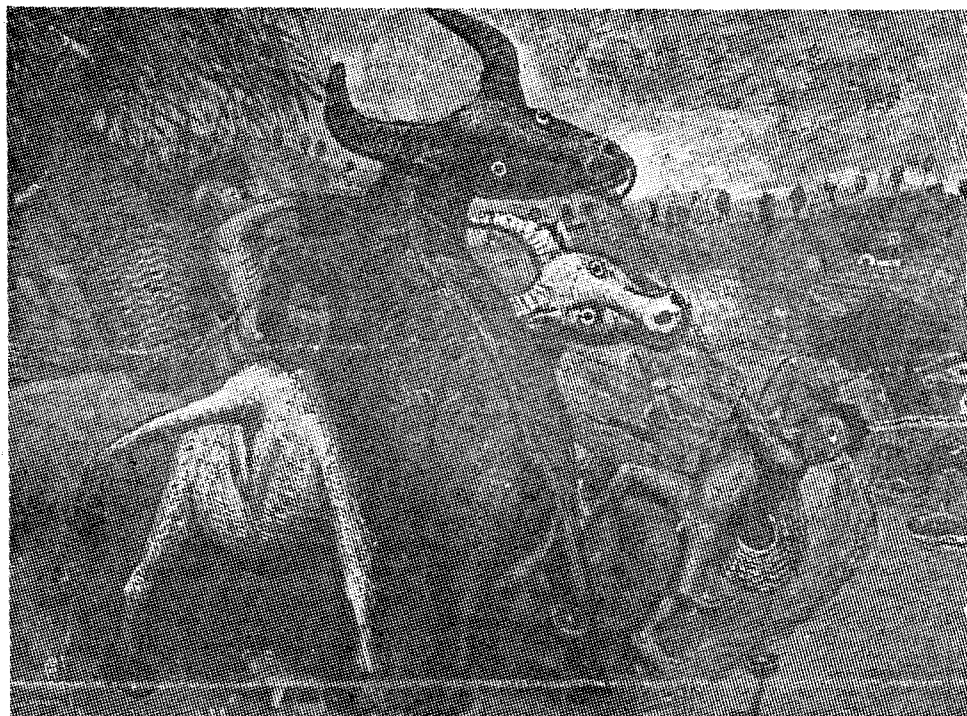
Ne le dih črnega tuša, tudi krepke poteze čopiča

Če nas je prva velika razstava stare, tradicionalne kitajske umetnosti v Narodni galeriji v Ljubljani spravljala v določeno zadrego glede umeščanja te umetnosti v našo zavest, pa nam tokratna razstava v ljubljanski Moderni galeriji kaže povsem nov kitajski obraz, bližji našemu razumevanju; postavlja pa se vprašanje, če je tudi z njihovega zornega kota razumevanja sveta ta pogled iskren in avtentičen kot klasično kitajsko slikarstvo.

Strokovnjaki Moderne galerije so obiskali Kitajsko, kjer so po lastni presoji naredili iz preglednega in ponujenega takšen izbor, za katerega so menili, da stopa iz okvirov tradicije, pa tudi iz okvirov »nove tradicije« izrazito socrealističnega pristopa. Tako je pred gledalca sedaj postavljenih 200 del (prvih razstavljenih). Zato je gotovo pomembna opazka selektorja dr. Jureta Mikuža, da na Kitajskem doslej kakšne podobne selekcionirane razstave še niso pripravili, kar nam lahko za začetni podatek vendarle obeta »zahodni miselni pogled« na sodobno nastajajočo kitajsko umetnost. In zakaj ne? Navsezadnje je najpomembnejše to, da si lahko ogledamo tudi tisto, kar nastaja z novimi videnji kitajskih umetnikov, v novih okoliščinah njihovega socialnega, ekonomskega in kulturnega razvoja.

Razstava je nastajala dve leti in bo gledalcem predvidoma na ogled do 27. novembra. Ker gre za prvi prodor in pogled v nekaj, kar nam je bilo (tako kot širnemu likovnemu svetu) popolnoma neznano, je pričakovati zanimanje širše slovenske kulturne javnosti.

B. Ž. J.



Luo Zhongli: Prizor iz rodnega mesta, 1988, olje

se s seboj vsak zapornik, zadah odeje, postane-ga zraka, batin in prekletstva... Policaj je šel mimo in se spet vrnil, naredil kratek postanek, oprt na puško, in nato počasi odšel.

Pri molitvi je ostalo le še nekaj moških. Bajumi je vstopil iz zasede. Napotil se je po temačni ulici proti znani hiši Abd as-Samada, še enkrat potipal nož na prsni in se podal v skrivališče.

Ko so stare ure odbile polno uro, se je v da-ljavi pokazal Abd as-Samad. Vendar ni bil sam. Bajumija je vztrepetalo srce. Če mu ga zdaj ne uspe pokončati, se tega ne bo nikoli več lotil, pač pa bo smrt prežala nanj na vsa-kem koraku. Bajumi je začutil cmok v grlu. Voljan je bil priznati svoj poraz in vstopil bi bil iz svojega skrivališča na plano, a kaj, ko sta se onadva na vsem lepem ustavila in si podala

roki, oni drugi pa je nato odšel čez cesto proti ozki uličici. Abd as-Samad je pot nadaljeval sam.

Mišice so se mu znova napele, njegov pogled je neprenehoma sledil človeku, ki se mu je približeval. Hadži je stopal počasi, s palico v eni roki, z drugo pa se je igral z veržico svoje ure. Z njegovega obraza je bilo razbrati utruje-nost in stopil je v temo pred hišo, obrisi njego-ve postave so izginili in spremenil se je v nera-zločno senco, premikajočo se v temi. Zdaj sta si bila narazen le še nekaj korakov. Bajumi je pograbil nož, se vrnil na svojo žrtev in ji zadel smrtonosno rano. Mož je tiho zajecal, njegovo obilno telo se je zazibalo, nakar je padel. Bajumi se je stresel od groze, ko je zarinil svoj nož v prsi umorjenca in stekel, kolikor je mogel daleč. Niti opazil ni, da je ves krvav...

Iz Mahfouzove novele Morilec

Beraču Bajumiju, ki so ga pravkar spustili iz zapora, naroči Mahmud, trgovec s hašišem, naj v njegovem imenu pokonča hadžija Abd as-Samada.

Bilo je neko soboto...

...Ob štirih popoldne, tako kot vsakokrat pred iztekom delovnega časa, je postalo v pi-sarni živahneje. Vsi so se pripravljali na od-hod. Zapirali so okna in drug za drugim prihajali skozi vrata. Ven je prišel, skupaj s četvori-co drugih, tudi hadži Abd as-Samad. Bajumi se je iz počepa spravil na noge. Videl je, da prihaja vsa skupina čez cesto proti njemu.

Vsi so vstopili v krčmo, vstopil je tudi Ba-umi, sedel in oni so sedli nedaleč od njega.

To je dobra misel! Tu si nekoliko odpočijem preden pojdem k zadušnici, je rekel hadži.

Bili so postreženi. Vsi so začeli piti, ta čaj, oni kavo.

– Naj te blagoslovi Alah, gospod Abdu, je zavzdihnil hadži Abd as-Samad. Le kdo bi si bil lahko mislil, da te bomo danes pokopali!?

– Še včeraj je sedel tu z nami, je rekel eden izmed navzočih.

– Ja, sem smo prihajali vsak dan.

Bajumi ga je sočutno pogledal in videl, da je iskreno užaloščen. A kaj bi, on sam je krepke-ga zdravja. S tako močnim vratom in tako obilnim trebuhom lahko prenese še takšno žalost, pa tudi ubiti ga ne bo težko. Vse mora dokončati čimprej, še nocoj, ko se bo vračal od molitve.

– Ali moram jutri na pot v Zgornji Egipt? je vprašal eden izmed urednikov.

– Ja, je odgovoril hadži, ta pogodba je zlata vredna, niti v sanjah si nismo mogli predstavl-jati tolikšen uspeh.

– Kolikšen znesek lahko plačam?

– V načelu toliko, kolikor smo se dogovori-li, povišaj pa lahko, tudi do sto. Pogodba ima jamstvo.

Nasmehnil se je in pri tem ves žarel, tako da

Zagotovila trajnega prijateljstva

O bojih Devete v Gorskem kotaru, o njenih borcih in njihovem obnašanju, o njeni kulturni dejavnosti in še zlasti o povezanosti s prebivalstvom tistega območja prepričljivo govori tudi zdajšnje pričevanje in pisanje tamkajšnjih ljudi. Vsi poudarja-

borci neoporečno vesti do civilistov, čeprav je del teh še posedoval orožje, ki so ga dobili od sovražnika. »Videti je bilo, kot da so slovenski borci prinesli s seboj nekakšen nov, športni duh in drugačno obnašanje v boju. Na poziv predstavnika 9. briga-

kulturni program. Vzdušje na teh prireditvah je bilo nekako svečano, skoraj nedosežno in v nesorazmerju s tedanjim časom.

Sklenjena so bila mnoga trajna poznanstva in prijateljstva, ki so nam vse dražja; zato pa nas izguba katerekoli teh dragih vselej napolni z otožnostjo.

Združenje borcev krajevnih skupnosti Gornirje pravi v svojem dopisu, da je po od-

no prebivalstvo skupaj s slovenskimi borci zagotavljalo skupno pot k novim zmagam in obljubljalo, da bo vzdržalo do konca.

Mladina Gornirja je se je živela z borci 9. brigade in imela v njih veliko zaupanje. Zato je bilo slovo z vašo enoto težko in je ostalo v trajnem spominu vseh prebivalcev krajevnih skupnosti Gornirja.

O bivanju Devete na območju krajevnih organizacij ZB Srpske Moravice (občina Vrbovsko) je zbral in napisal Milan Klačič.

»Visoko je bila cenjena morala poveljstva in borcev te partizanske enote. Imela je zgleden odnos do civilnega prebivalstva, zato je bila nesebična in požrtvovalna pomoč tamkajšnje mladine brigadi. Med mnogimi teh mladih sta prav gotovo izstopali Jelena Heski in Milena Carević.

Še posebej vestno je opisano veliko prizadevanje krajanov Srpskih Moravic ob pokopu žrtev brigade v boju za Vrbovsko, decembra 1943, o stalni skrbi tamkajšnjih krajanov za vzdrževanje grobov teh borcev v vseh povojnih letih ter o velikih prizadevanjih, da so leta 1985 vse združili v lepo, sodobno grobnico. Z zadovoljstvom ugotavlja, da obstajajo močne zveze in pogosti obiski med borci brigade in prebivalstvom Srpskih Moravic, da ob vsaki takšni priložnosti obiščejo grobove padlih, ter nadaljuje: »Ti stalni, zavi-



Štab Devete brigade v Srbskih Moravicah decembra 1943.

danja vredni stiki, ne vzdržujejo samo obstoječih zvez, temveč poglabljajo in prenašajo na mlajše občutke spoštovanja, tovarštva, bratstva in hvaležnosti do preživelih, še posebej pa vse spoštovanje do tukaj pokopanih. To je dokaz, kako so se v srca prebivalcev Srpskih Moravic vrezali spomini in občutki na junaški boj in prispevek nam tako drage 9. brigade ter njenega poveljstva.

V monografiji občine Vrbovsko beremo, da »so se borci 18. slovenske divizije borili po vsem Gorskem kotarju od 22. novembra 1943 do 14. februarja 1944. Torej so to območje Slovenci branili v najusodnejših trenutkih, ko so Nemci in njihovi hlapci odločili uničiti narod in partizane Gorskega kotarja, še posebej pa 13. primorsko-goransko divizijo. Tako so Slovenci postali bratje Goranov po krvi, ki so jo pre-

lili po Gorskem kotarju v revolucionarnem boju za Titovo Jugoslavijo. V tem boju so dali najdragocenejše – svoje življenje za življenje in svobodo prebivalstva Gorskega kotarja.

Narod vojaškega okraja Vrbovsko je še posebej ponosen na 9. brigado 18. divizije, ki se je pogumno borila in ni dovolila ustašem četnikom in ne Nemcem, da bi uprizarjali zverstva in pokole nad ljudstvom, še zlasti ne nad nedolžnim srbskim življenjem. V bojih za Vrbovsko in okoli njega vse do Ogulina je bila Deveta, v sodelovanju z enotami 13. divizije, močna opora in brana svobodnega ozemlja, prek katerega sovražnik ni mogel iti.

Vsa ta pričevanja so bila napisana polna štiri desetletja po vrnitvi 9. brigade v Slovenijo in prepričljivo dokazujejo njeno trajno prisotnost v Gorskem kotarju.

Velimir Kraševac

Spomini za opomin

Glavni štab Slovenije je v pozni jeseni 1943 ukazal 18. diviziji, naj krene prek Kolpe na Hrvaško, da bo sodelovala v boju s tamkajšnjimi partizani in obenem varovala južno mejo osvobojene Bele krajine. Prva je 20. novembra odkorakala 9. brigada in dva dni pozneje stopila na tla Gorskega kotara.

Ta del Hrvaške je izrazil gorski svet. Nič čudnega torej, da je to bilo močno izseljeniško območje – več kakor polovica njegovih prebivalcev je namreč služila kruh v tujini. Kar ena četrtina življa je bila nepismenih. Toda kljub splošnemu pomanjkanju je do vojne tam živelo v slogi več narodnosti, od teh preko 50 odstotkov Hrvatov in 40 odstotkov Srbov.

Deveta brigada je prišla v Gorski kotar v tretjem letu 2. svetovne vojne in v hudi zimi 1943/44, odkoder se je vrnila šele sredi februarja 1944. Tisti čas je bila v sedemnajstih akcijah in bitkah od katerih so posebno znana zavzetje ustaških postojank Ravna Gora in Vrbovsko ter enomesečna blokada Ogulina. Samo pri Vrbovskem je imela 9 mrtvih in 23 ranjenih. Za svojo največjo zmago pa je brigada štela osvojitve naklonjenosti vsega kotarskega prebivalstva, s katerim se je takrat družila.

Vsa povojna leta negujejo borci 9. brigade prisrčne odnose s tamkajšnjimi prebivalci, ki to radi vračajo. Zlasti veliko skrb izkazujejo grobnici v Srpskih Moravicah, kjer počiva 26 borcev 18. divizije, od teh kar 13 iz Devete.

V teh, danes usodnih dneh za bratstvo in enotnost, za mir in Jugoslavijo, prislunimo spominom, ki kakor da opozarjajo na ravnanje tega trenutka. Vzeli smo jih iz rokopisa monografije 9. brigade, ki jo pripravlja Velimir Kraševac.

jo trajno vrednost takratnih dogajanj.

V prevodu in skrajšano navajamo nekaj iz njihovih pisnih prispevkov.

Član občinskega odbora ZB Vrbovsko Albert Rački omenja boj za osvoboditev tega kraja decembra 1943 in piše, da sta odločnost in junaštvo slovenskih enot, ki so zasedle Vrbovsko, vzbudila navdušenje in občudovanje. Že prvi stiki z enotami so pokazali, da se znajo njihovi

de k sodelovanju njihove mladine so mladinci Milan, Nedeljko, Sava in Nikola Hajdin ter Niko Matić iz vasi Hajdine in Presika ponudili borcem svojo pomoč. Bili so jim za vodiče, pomagali pri iskanju ranjencev na bojišču in odnašanju do sprejemne ambulante v Presiki. Mladinke Zora, Maca, Milka in Ruža Hajdin ter Danica Vinski in druge so nosile hrano borcem na položaje. Na mitingih se je odvijal dober

hodu 13. divizije tamkajšnje prebivalstvo sprejelo slovensko partizansko enoto z enako gorečnostjo in se ji dalo na voljo – zlasti v sodelovanju na kulturnem področju. »Spomini preživelih, tedaj mladink, sedaj babic, na vaše prireditve, ki so bile organizirane na vsem območju te krajevnih skupnosti, bodo ostali trajni v tem narodu. Posebno veliko spominov je ostalo na novoletno praznovanje 1943/44, ko je vse civil-

4

za solato, si ni mogel pomagati, preostala je le še dolina. Odločil se je za rudnik bakra, ki je takrat še deloval na Planini. Nekoliko pozneje se je odpravil v škofjeloško predelno – in tam spoznal ženo. Na Planini sta si kupila svet, postavila hišo in ustvarila družino, vojskovanje je ob šestih otrocih, dveh sinovih in štirih hčerkah, počasi utonilo v pozabo, postalo hvalevredna snov za vnučke v zimskih nočeh, ko sneg docela zamete te kraje...

Pokojnino si je Lojze prisluzil kot cestar v teh krajih, nenehno na cesti, v dežju in snegu in ko se je poslovil od

z materjo. Bil je še v Trstu, ko je za krajši čas skočil domov, vse do takrat pa sirotna mati ni vedela, kaj se dogaja s sinom, vsa ta dolga leta, je živ ali... Pravzaprav je ženska sina že odpisala, saj je bilo kaj malo verjetno, da se ga je ognjena žehta izognila. Lojze je sicer imel, že v Egiptu, priložnost, da bi pisal materi, takrat torej, ko je bil v angleški vojski... a si je premislil.



Domačija na Planini, zadnja postaja Lojzetovega spopada z življenjem.

Če pišem zdaj in pozneje pa dem, je premišljeval, bo mati še huje razočarana, bolje torej nič in priti živ domov. Dopisnica, ki so jih razdeljevali Angleži, je ostala nepopolna.

Ko je stopil na domači prag, je mater skoraj kap, svojim očem ni mogla verjeti, da stoji pred njo njen Lojze, edinec, njen up na stara leta.

Hribovsko življenje siromaku nima kaj ponuditi. S kajžo, uborno brunarico, okoli katere je bilo vrta zgolj

ovinkov in lukenj, ki jih je bilo vedno preveč, je začel misliti na mirnejše življenje, na živino, ki naj bi mukala v hlevu, senožeti, vrt, sadje...

»Sena je tod premalo, moral sem najeti košnjo, tam po obronkih se še da postrgati nekaj malega za našo živino, brez tega pa bi bilo dolgčas. Saj ni veliko, nekaj pa je le,« je sam s seboj popolnoma zadovoljen Lojze. V spomine pa se še vrača.

(konec)

Lojze Mravlje

Domov

Piše: Milenko Strašek

Še pred Trstom, na Občini, jih je pričakal bunker, ki se je silovito branil; vdal se je, nekoliko pozneje, Angležem. Vhod v mesto je bil prost, težav pa seveda še ni bilo konec, saj je grmelo tako rekoč z vseh strani, najhuje pa je bilo, da pravzaprav ni bilo moč ugotoviti, od kje sikajo krogle in padajo bombe. Še nekaj dni zatem, ko je mesto svobodno zadihalo, so se s posameznih oken oglašali mitraljezi, puške... Za Lojzeta je bila ta skrivna vojna vsekakor večja preizkušnja kot partizanski način bojevanja, saj preprosto nisi vedel, kdaj in od kod te bo zadelo, zgodilo pa se je lahko – na vsakem koraku. Za človeka, ki je preživel v vojnem spopadu domača pet let, vsekakor neprijetna izkušnja. To je žrlo živce, ljudi je bilo težko spraviti na ulice, svoboda pa je vabila.

Slednjič so Lojze in njegovi mesto zapustili in se premaknili v neko vas blizu Sežane, po kakšnem mesecu dni pa je skupaj s tovariši odšel v Kamnik.

Za starega bojovnika pa še vendarle ni bilo miru, vsaj takšnega ne, kakršnega si je zamišljal – med domačimi njivami, na strmih rebreh nad Cerknim, ki je postalo že skoraj privid, vsakodnevni privid. Znašel se je v oficirski šoli v Sremskih Karlovcih.

Mati kar ni mogla dočakati sina, pisala mu je pismo, z veliko prošnjo, naj se vendarle vrne domov, naj sklene z uniformo. Lojze je ubogal, oficirsko šolo je obesil na klin in odšel domačim bregovom naproti.

To ni bilo prvo srečanje

Kdo sta bila Angel in Peršolja

V teh dneh pred petinštiridesetimi leti je besnela velika nemška ofenziva proti 7. korpusu NOV in POJ. Gorjance in Kočevski Rog so Nemci že prehajali, na vrsti so bili Velika Gora in okoliš Goteniškega vrha ter snežniško in javorjniško pogorje, ki so ga bili sovražniki odrezali in obkolili že 25. in 26. oktobra 1943.

Tomšičeva brigada je bila po hudih bojih od 21. do 24. oktobra pri Goljaku in od 23. do 24. oktobra 1943 pri Leskovi dolini obkoljena na Snežniku. Od vseh strani so pritiskale močne nemške kolone. Komandant Stanko Semič-Daki se je odločil za preboj s Sežanj proti Prezidu in Milanovemu vrhu, da bi pomagal Šerčerjevi brigadi. V noči na 30. oktober je preboj skozi nemške zapore na cesti Klanska Polica–Leskova dolina–Mašun odlično uspel, toda brigada je zšla z dežja pod kap. Znašla se je pred glavno nemško zaporo na cesti Cabar–Parg–Prezid–Pudob in se pri Babnem Polju zapletla v srdit spopad z nemškimi 44. ogledniškim oddelkom. Šerčerjeva brigada se je še pravi čas umaknila proti Gotenici in Veliki gori. Tako je Tomšičeva ostala v prezidanskih gozdovih osamljena in brez možnosti za oskrbovanje, nemško hajkanje tega predela pa se še ni začelo.

Ker sta nemški 171. ogledniški oddelek pri Goljaku in 194. grenadirski polk pri Leskovi dolini pretpela hude izgube, je sovražnikovo poveljstvo vrglo v boj še 145. polk planinskih lovcev Admont in 1. bataljon 211. grenadirskega polka, ki so jo skupaj s 194. grenadirskim polkom 2. novembra udarili s črte Gerovo–Kamenjak–Klana. Tej ogromni vojaški moči je stala nasproti Tomšičeva brigada s 1., 2., 4. in novoustanovljenim 5. bataljonom. Sovražnika je pričakala na grebenu Rismani pri Tajčarjih ter na obrobjih Crnolaškega Berinškega in Rugastega vrha. Razvnela se je srdita bitka. Nemci so naskakovali, ne glede na žrtve. Posebno hude izgube je imel nemški napadalni klin pri Tajčarjih, kjer je prišel na mino tudi velik nemški oklepnik. Močan tresk ga je vrgel pod cesto, kjer je zgorel. Sovražniki so bili nekajkrat zavrnjeni tudi na dostopih čez Lačnare in proti Grobniku. Pri tem so dosegli en sam uspeh: na Mohoričevem lazju so v polno zadeli minometno baterijo 2. bataljona Tomšičeve brigade, ubili Ivana Urbančiča iz Knežaka in še dva borca, bataljonskega komandanta Jožeta Boldana-Silnega pa hudo ranili.

Hude izgube 2. bataljona niso omajale partizanske bojevitosti. Toda bojne patrulje so poročale o velikih nemških kolonah tudi iz drugih smeri, zlasti od Cabranske Police in skozi Berinškovo drago. Zato se je brigadni štab odločil za umik že sredi popoldneva. Prvi, drugi in peti bataljon so se usmerili v gozdove proti Blatni dragi,

v zaščitnici sta ostali le 1. in 2. četa 4. bataljona. Prikrili sta se na skalovit gozdni rob nad Tuškovim lazom. Pozno popoldne, že blizu sedemnajstih, je na ta laz prišla nemška strelska četa od Berinškove drage. Predhodnica je bila premalo previdna in je počakala, dokler se ni na laz natepla vsa četa, nato pa so vojaki začeli še malicati. V takem položaju so jih presenetili rafali partizanskih mitraljezov in povzročili prave pokol.

Kljub hudim izgubam so se Nemci kmalu zbrali in se uredili za nasprotni napad. Za trupi padlih tovarišev so se dobro krili in natančno merili. Eden izmed njihovih streljajev je bil usoden za partizana Angela. Zadet je bil natančno v čelo. Omahnil je, ne da bi kdo sprva to opazil. Njegova smrt je soborce hudo prizadela, najhuje pa je to, da kljub vztrajnemu in vsestranskemu poizvedovanju vse do danes nismo mogli ugotoviti njegovega priimka.

Partizan Angel je bil doma iz Goriških Brd, nikoli ni pozabil povedati, da je bil kolon. Star je bil od 24 do 27 let, visoke rasti, malo upognjen, bledoličen in svetlih las (skoraj bel). Na naboru za italijansko vojsko ni bil potrjen, k partizanom pa je odšel januarja ali februarja 1943. V Tomšičevo brigado je prišel z osmo skupino (transportom) novincev, ki je rapalsko mejo prekoračila 2. aprila 1943. Na občinskem odboru ZB NOV Nova Gorica smo pregledali vse padle partizane z imenom Angel, vendar noben ne ustreza opisu. Zaradi tega sklepamo, da je bilo Angel morda samo njegovo partizansko ime.

Podobne preglednice nam povzroča neki Peršolja, ki je bil najbrž tudi doma iz Goriških Brd. Peršolja je med pohodom 14. divizije na Štajersko hudo ozebel. Zdravil se je v neki domačiji na Graški gori blizu Smi-klavža. Tam so ga po izdaji ujeli Nemci, v ujetniškem taborišču Mülberg 4-A so ga ločili od drugih ujetnikov in ga odpeljali neznano kam, ker so ugotovili, da je italijanski državljani. Možno je, da so ga ustrelili ali kako drugače ugonobili. Verjetno vojne ni preživel.

Peršolja je bil manjše postave, star okoli 26 do 28 let, poprej je služil italijansko vojsko.

Vsakogar, ki bi karkoli vedel o padlem partizanu Angelu in ujetem borcu Peršolji, zlasti pa njune sorodnike, lepo prosim, da to sporoči na naslov: Franci Strle, novinar, Lajkovska 17, 61111 Ljubljana Vič ali po telefonu na št. 266-682 (omrežna skupina 061). Podatke potrebujem za zgodovino Tomšičeve brigade.

Franci Strle

Ljubezen naj premaga orožje

Mir... Ljubezen...
Prepletajoči se brsteči veji v suhih gozdovih naših nemira polnih src...

Mir...
Gotovo vsi hrepenimo po njem. Pa ne po vsakdanjem miru, ampak tistem, ki ga imenujemo trdno, ustvarjalno obdobje harmonije, ki ga imamo za urejeno družbo, v kateri živijo posamezniki v polnosti, skupnosti, sožitju. Takšno družbo danes najbolj potrebujemo. Čeprav pri nas ni vojne, živimo v neki negotovosti. Vsak dan bolj se zaskrbljeni sprašuje-

mo, kakšen bo jutrišnji dan. Odgovora ne ve nihče... Neutrudno stakajoče množice kričijo na svojih zborovanjih. Kje je vzrok? Vprašanj je veliko, odgovorov nanje pa ni. Zakaj? Zakaj razum ne premaga čustev? Že Tavčar je v noveli Vita vitae meae pisal, da čustva premagajo razum. Ljudje se pač ne spreminjamo dosti... Mogoče je odgovor naš notranji jaz, poln nemira v duši. Vedno se nam mudi, vedno bolj smo ambiciozni, vse bi radi. To nas vznemirja in sili k naglici, površnosti. Premalo

časa si vzamemo zase, za človeka, premalo se poblavljamo v probleme, ki jih pri naša vsakdanjik, zato smo nemirni, vzkipljivi in s tem ustvarjamo napeto vzdušje v svojem okolju. Premalo se zavedamo, da smo predvsem mi sami kovači svojega miru in ljubezni.

Nekje sem slišala: »Najboljši je tisti mir, ki izhaja iz življenja po človekovi vesti.« Če bi se vsi držali tega, bi bili v sebi mirni in mogoče bi ljubezen premagala orožje.
ANDREJA FURLAN, 8. b
OŠ Boris Kidrič Ajdovščina

Gostja iz Avstralije

Med vsem zdomci in izseljenci, ki so letos prišli v Slovenijo, je tudi Silvana Heaton. Oglasila se je v naši šoli in pri novinarskem krožku smo hitro naredili z njo intervju.

Silvanini starši so Kraševci, ona pa se je rodila v Franciji. V Melbournu, kjer tudi živi, je študirala in postala učiteljica. Poučuje v majhni šoli otroke od četrtega do enajstega leta starosti. Otroci puščajo tam vse šolske potebščine v šoli in tudi domačih nalog nimajo. Šolsko leto se začne 5. februarja. V celem letu imajo enajst tednov počitnic. K pouku pridejo ob devetih, domov pa odidejo šele ob pol štirih. Morda še zanimivost za naše tovarišice – v Avstraliji ima vsaka tovarišica, ki poučuje deset let,

pravico do treh mesecev plačanega dopusta.

Kaj pa počne doma? Čez teden nima ravno veliko časa, ob koncu tedna pa se z družino odpravi s čolnom ali s prikolico iz mesta ven.

Oči so se ji sijale od sreče, ko je bila tu, od koder izvirajo njene korenine. Lepo ji je tu in rekla je, da rada gleda vinograde ter sadovnjake. Smešno pa se nam je zdelo, da je ravno tu prvič videla žive prašiče in kokoši. Ob odhodu v Avstralijo ji želim še nadaljnje sreče, dobro sedemindvajseturno potovanje z letalom in da bi se še kaj videli.

ANDREJ LISJAK,
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA



LIDIJA KLANČNIK,
3. r. OŠ Stranice:
Naj gori lučka
vsem pokojnim!

Imeli smo ljudi...

Čeprav je 1. november žalosten dan, ima vendarle tudi svoj čar. Ima takšno sposobnost, da nas bolj kot drugi dnevi približa našim dragim pokojnim, da se ob njihovih grobovih pogreznemo v tišino in se naše misli dotaknejo vsega tistega, kar smo z njimi doživeli lepega, kar smo slišali o njih, tistega, s čimer so se nam zarezali v srce in pustili v njem košček svojega življenja. Na 1. november tako radi stopimo tesno skupaj, kot bi nas grobovi v slutnji nečesa neznanega silili v to. Pogovarjamo se o njih, ki jih ni več med nami in nenadoma se zavedamo, da bomo nekoč tudi mi med njimi, kajti smrt je pravična in ne pozna izjem. Ni nam sicer prijetno ob misli, da bomo nekoč morali zapustiti vse te naše poti in stezice, hribe in doline ter se pogreznili v večni spanec. Da ne bomo zraven pri ugašanju dneva.

»Imeli smo ljudi, a so dali življenja za našo svobodo,« nam piše Sonja Adamič, članica dopisniškega krožka na Stranicah in nadaljuje: »Zdaj so pokopani na pokopališčih, v grapah, gozdovih, parkih. Na Stranicah imamo na pokopališču grob 22 partizanov. Nad njimi bedi rdeča zvezda, pa še mi – pionirji. Med imeni je tudi Štefan Laznik. Ker poznam Laznike, sem si v albumu ZB NOV prebrala nekaj o tem človeku. Takole piše: rodil se je 5. novembra 1908. Bil je sin gostilničarja. Po končani šestletni šoli ga je dal oče v meščansko šolo v Vojnik. Učil se je za trgovca, toda on je hotel postati učitelj. Zato se je vpisal na mariborsko učiteljsko šolo. Želje mu je prekinila vojna. Bil je še mlad, ko se je že zavedal, da je treba braniti našo domovino. Bojeval se je v Tomšičevi brigadi in preživel vojno vihar. Konec maja, ko je svoboda že ogrevala našo domovino, je padel pod strel mitraljeza, nekje pri Doliču. Domačini ne vedo za njegov grob, zato bomo prižgali svečko zanj kar na skupnem grobu naših talcev v Grabnu.«

Koliko plamenčkov bo plapolalo tega dne – vsak za eno življenje – minulo, a ne pozabljeno!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

Poslušam in razmišljam...

– Strah me je za Slovenijo. Naj bo vsak v svoji republiki. Ne verjamem v skrivne sestanke na Fruški gori.

Mitja, 7. b

– Skrbi me vse, kaj se dogaja v Srbiji. Strah me je, da ne bi taki nemiri nastali tudi pri nas.

Mirica, 7. b

– Bojim se, da iz vsega tega, kar se dogaja, ne bo nič dobrega.

Ivanka, 7. b

– Sram me je vseh odstopov, vseh klicev po orožju...

7. b

– Razmišljam o tem, zakaj se bojijo celo Avstrijci nemirov pri nas. Le kaj si mislijo o nas?

Boštjan, 7. b

– Bojim se vojne. Le zakaj bi si jo sami nakopali doma, če nimamo sovražnikov zunaj!

Sašo, 7. b

– Strašita me današnje cene in kriza, ki se pojavlja povsod.

Rajka, 7. b

– Grdo je slišati očitke naših politikov. Naenkrat si imajo toliko očitati!

Martina, 7. b

– Ob besedi vojna me kar strese. Ne bi je rad doživel.

Evgen, 7. b

– Svoboda, bratstvo, enotnost! Teh besed ne bi smeli pozabiti! Voditi bi nas morale v boju za naš lepši jutri.

Gorazd, 7. b

Anketo je izvedla in uredila ANDREJA
PETERKOVIC, 7. a
nov. krožek, OŠ Artiče

Raziskovali smo domačo obrt

Spominski park Trebče je organiziral pionirski etnografski raziskovalni tabor od 4. do 9. septembra letos. Tabora se je udeležilo 16 pionirjev iz osnovnih šol občine Šmarje pri Jelšah. Glavna naloga je bila raziskovanje domače obrti v krajevni skupnosti Bistrica ob Sotli in Podsreda.

Tema raziskovalnega tabo-

ra je bila domača obrt. Vsak dan smo šli na teren ob devetih. Obiskali smo vsako hišo. Povprašali smo jih po domači obrti. Vprašanja smo imeli napisana. Vendar nismo smeli vpraševati kar po vprašalniku. Ljudi smo morali prijazno in po domače nagovoriti, da niso postali nezaupljivi do nas. Marsikdo se je prestrašil, ker je mislil, da

smo z občine in ga bomo prijavili. Največ je bilo takih, ki delajo doma koše in grablje. Našli smo tudi enega čevljarja. Veliko obrti je že propadlo zaradi prevelikih davkov.

Ljudje so nas zelo gostoljubno sprejeli in nas celo pogostili. Popoldne smo v COŠ Bistrica ob Sotli urejali zapiske. Tu smo se naučili tudi tipkati na pisalni stroj. Po večerji smo lahko delali, kar smo hoteli. Največkrat

smo igrali košarko. Zvečer pa smo se dolgo v noč pogovarjali.

Na raziskovalnem taboru sem se naučila veliko o terenskem delu in o tem, kakšen pristop moras imeti do človeka, da ne postane prestrašen in se lahko lepo pogovorita.

BOJANA POTOČNIK 8.
Osnovna šola Tončke
Čečeve, Lesično

Tudi v Gaberjah smo nekoč imeli šolo

Prvo šolsko leto po vojni je moj tata začel obiskovati šolo v Gaberjah. Učil ga je tovariš Andrej Valerjan iz Ljubljane. Učil ga je še v drugem razredu. V tretjem in četrtem razredu ga je učila tovarišica Jelka Mahne iz Rakeka, v petem in šestem razredu učitelj Ervin Harej iz Zalošč, v sedmem pa tovarišica Jelka Dolgan iz Tomaja na Krasu. Tako se je s sedmim razredom zdaj osnovna šola končala.

Tata pravi, da so se v oddaljenih vaseh učitelji že od nekdaj menjavali kot vreme spomladi. Toda Gaberci so bili srečni, da so vsaj imeli pouk v svoji šoli. Žal že dolgo ni pri nas nobenega učitelja in ne pouka. Učenci se vozijo v šolo v Vipavo. Vendar sem srečen, da je v naši vasi močna krajevna skupnost, ki povezuje vaščane kot nekoč šola. Srečen sem, da se mladi ne izseljujejo več, da je vas vedno večja in da imamo do nje speljano cesto. Seveda so nam pomagali vojaki, s katerimi smo dobri prijatelji. Še vedno pa je naša stara šolska stavba center vsega dogajanja v vasi.

ROSANDA TURK, 3. a
OŠ Vipava

O čem?

O čem naj pišem vam,
ko je človek sam,
sam s spomini,
ki so edini,
kar še imam.
Spomini na
osnovnošolske dni,
ko skupaj gulili
smo šolske klopi.
O prijateljih mojih,
tvojih in naših,
da lepo,
zelo lepo

bilo je včasih.
A kam je vse šlo?
Se mar nikdar več
vrnilo ne bo?
Spomini so edini,
ki vračajo me v tiste dni,
ko smo še skupaj bili.
Le o čem naj še pišem
vam,
ko pa sem človek –
SAM?

LIDIJA RECEK,
Pernica

Kmet pridelal za vse

Doma sem na kmetih in moram delati. Za igro imam le malo časa. Doma smo stiskali sadje. Atek je dal jabolka v mlin za sadje, ga zmlel, in ga dal v koš stiskalnice. Na drugi strani je zavrtel ročico, sadje se je stisnilo in priteklo je jabolčnik. Kar s prstkom sem ga oblizovala, tako je bil sladek.

Kmetje si veliko pridelamo doma, ker je vse tako drago. Še dolgo bomo pili sladek jabolčnik namesto soka. Potem bomo pa jedli sadje, ki je letos obilo obrodilo.

Kmetje so včasih pomagali partizanom, sadaj pa prodajajo pridelke v mesto, da imamo vsi kaj jesti.

SONJA KALŠEK, 4. r. Stranice

Koliko... Zakaj...

Koliko bolečine je doživelo moje srce
v vseh teh mojih letih življenja?
Koliko bolečih trenutkov
je moralo pretrpeti moje majhno,
a vendar veliko in občutljivo srce!
Koliko vsega bom še doživela?
Koliko strašnih trenutkov
bo še v mojem življenju?
Koliko padcev in razočaranj?
Koliko vsega hudega...?
Vendar, zakaj?
Zakaj je vse to potrebno?
Komu bo to koristilo?
Ali ne pravijo vsi,
da imajo radi nasmejane in vesele ljudi,
da ljudje radi govorijo,
se včasih prepirajo; tudi tepejo.
Koliko ljudi krije svoj pravi obraz,
ki ga nikoli ne razkrinkajo,
so večne žive, prave maske?!

Vendar, zakaj?
Zakaj...?
Kakšen smisel ima to
Kakšen smisel...?
... Ne morem razumeti...
BERNARDKA MESTINŠEK,
Celje

Ukinili so COŠ

V našem kraju so ukinili celodnevno šolo. Veliko učencev se sprašuje zakaj. Nekaterim je bolj všeč tako, drugim pa ne. Učenci in tovarišice se trudimo, da bi ravno tako delali v krožkih, ki so sedaj po pouku. V dopisniškem nas je še vedno več kot 25, tudi ritmični je dobro obiskovan, za ročnodelskega pa ni zanimanja. Jaz obiskujem vsako leto po pet krožkov in se kljub temu še pridno učim.

Sprašujemo se, če za otroke res ni denarja? Zelo všeč mi je bilo prej, ko smo se skupaj igrali, jedli, zdaj pa kar vsi stečejo po pouku domov.

Kljub temu pa pripravljamo proslavo ob otvoritvi našega kulturnega doma, ki je zrasel ob šoli. Otvoritev bo 15. oktobra ob občinskem prazniku.

Rada imam svojo šolo, ker se v njej kaj naučim, se veselim. Trudila se bom, da ji ne bom delala sramote.

KATJA KOZJAN, 4. r. Stranice

Moja srečanja z umetnostjo

Jaz in umetnost? Morda ne spada najboljši skupaj, vendar kljub temu rada gledam filme, igre in včasih si ogledam tudi kako razstavo.

Najpogosteje gledam filme na televiziji. Ob njih se sprostim. Pri vsakem sem z mislimi v tisti deželi, kjer se zgodba dogaja. Takrat mislim, da bi celo jaz lahko zagrala kakšno vlogo. Igralce v mislih spodbujam k dejanjem in opozarjam pred nevarnostmi, ki jim grozijo, čeprav se mi sploh ne zdi, da so to igralci. Živim v prepričanju, da se to res dogaja, vendar na drugem koncu sveta. Ob koncu filma, ko se spet povrnem v resničnost, se spomnim izmišljene zgodbe, ob kateri sem kar pozabila na današnji svet. Vse skupaj

se mi zdi smešno, a vendar sem za nekaj časa pozabila na vsakdanje nevšečnosti.

Pri spremljanju poljudno-znanstvenih oddaj, se z menoj dogaja enako. Tudi takrat se uživam v naravo, vendar pa ne povsem. Ko vidim planete, ki so nam nedosegljivi, sem v mislih jaz tista, ki leti na te planete. Sestavim celo zgodbo, kako bi to potekalo. Pred ekran me največkrat prikljče mama, ko je odaje že konec, jaz pa še vedno odprtih oči sanjam o nedosegljivem.

Tako se srečujem z delčki umetnosti. Vživim se vanjo in potem sanjam, sanjam...

SIMONA VALTER, 8. b
OŠ Mitja Valjavec
Preddvor

Sredi noči je potrkalo na okno...

Pravzaprav v tem prispevku ne bom zapisal nič senzacionalnega. Obudil bom le moj trenutek, ko sem se prvič, sredi temne in deževne noči, srečal s partizani. Da se v naših, koroških gozdovih nahajajo partizani, gošarji smo jim pravili, ker so pač prihajali iz gozdov, sem dokaj pogosto slišal. Zato sem si še toliko bolj želel, da bi se z njimi srečal.

Bilo je jeseni, leta 1942. Tedaj sem z materjo in očim živel pri kmetu Pistočniku v Jazbini, nasproti Uršlje gore. Čeprav mladi resda trdno spimo, sem v spancu slišal, da je nekdo potrkal po šipi okna; pač pri nas je videl luč. Zunaj je deževalo in dežne kaplje so počasi drsele po steklu ter se ob dnu združevale v manjše curke, ki so se zlivali po okenski polici in po zidu na zemlji. Tam za obronki strmih njiv v vrhovih dreves pa je bučal veter. Bliznja lipa, ki še danes stoji ob sicer žal zapuščeni in nekoč mogočni koroški kmetiji, mu je odgovarjala.

Njene močne veje, še vse v zelenju so se pozibavale, upogibale ter udarjale po škodlasti strehi domačije, da je včasih sicer močnejše zaropotalo in prekinjalo nočni pokoj. Neredko je v to lipo priletela tudi kakšna sova ter s svojim skovikanjem malce strašila. Gospodinja je tedaj običajno govorila, da nočno skovikanje sove daje znamenje, da bo v sorodstvu ali pri bližnjem sosеду nekdo umrl. Koliko so te prerokbe držale, mi žal ni znano...

Kot običajno je moja pokojna mati Lenca v jesenskih in zimskih večerih ob medli svetlobi petrolejke, ki je gorela na mizi, predla volno. In kolovrat je monotonno pel svojo pesem. Težko bi bilo uganiti, kaj je mati ob tistih dolgih zimskih nočeh premišljevala, ko sva z očimom že zdavnaj trdno spala. In v tem njenem premišljevanju je njo zmotilo, morda prvi trenutek celo prestrašilo, trkanje po oknu. V trenut-

ku sem se dvignil z ležišča na tleh ter ob oknu zagledal neznan obraz z rdečo zvezdo na kapi. Takoj sem vedel, da je to partizan. Obraz se je umaknil, mati pa je vzela petrolejko ter zginila skozi vrata. Odšla je poklicati gospodarja.

V tem napetem pričakovanju sem kmalu zaslišal, da je nekdo v veži odpahnil zapah na vratih. Nato so se slišali koraki, polglasno govorjenje. Mati se je vrnila. Nič mi ni hotela povedati o nočnih obiskovalcih. Takoj se je odpravila spat. Menda še skupaj z menoj ni povsem zaspala, ko je tudi pri nas potrkalo na vrata. Mati vstane, prižge petrolejko in gre odpret vrata. V sobo sta vstopila dva vojaka, eden s puško, drugi z brzostrelko. Oba sta imela po nekaj ročnih bomb za vojaškim pasom. Malce sem se jih celo bal. Oba pa sem z zanimanjem opazoval ter vlekel na ušesa, o čem so se pogovarjali, kajti medtem se je zbudil tudi očim.

Mene je kot otroka bolj zanimalo orožje kot pogovor. Bilo mi je petnajst pomladi. V spominu pa mi je ostalo vse od današnjih dni, ko je eden izmed nočnih obiskovalcev malce ostreje dejal, da ima za vsakega, ki jih bo izdal, v puški pripravljeno zrno fižola in da nihče ne bo ušel kazni. Če ga prej ne bodo dobili, ga bodo potem, ko bo vojne konec in ko bodo oni zmagovalci, je pribil.

Čeprav mi tisto deževno noč nista hotela starša nič povedati, sem takoj vedel, da so bili nočni obiskovalci partizani. Zanje sem večkrat slišal. Menda sem noč-

nima obiskovalcema kar povedal, da vem, da sta partizana. Kaj sta mi odgovorila, se žal ne spominjam. Vem, da se je tisti, ki je sedel na klopi nad menoj, sklonil k meni ter mi strogo zabičal, da o njunem obisku ne smem nikomur nič povedati, kar sem seve obljubil. Vem, da tega nisem povedal niti mojemu najboljšemu prijatelju Rajku, ki je žal pozneje, leta 1944, padel oziroma bil smrtno ranjen v boju s sovražnikom pod Uršljo goro (danes Plešivec). Da moram o nočnem obisku partizanov molčati, sta me naslednje jutro strogo opozorila tudi starša, pa tudi gospodinja, pri kateri smo kot offerji tedaj živeli.

Po odhodu partizanov iz naše sobe sem kmalu zaspal. Nisem slišal kdaj so se partizani, pri gospodarju jih je namreč bilo še nekaj, odšli. Šele po osvoboditvi mi je mati zaupala, da je bilo to že drugi obisk partizanov pri nas, le da jih prvič nisem slišal niti videl. Pozneje sem zvedel, da je bil tedaj s partizani pri nas znani pohorski partizan Bor, ki (menda) še živi. Pred leti sva se o tem njihovem obisku pogovarjala in spoznala na Osankarici na Pohorju. Pripovedoval sem mu o njegovi »grožnji« s fižolom. Kar nekam ponosno mi je dejal, da mu ni bilo treba nikoli izstreliti kakšnega fižolovega zrna, saj na Koroškem in Pohorju skorajda ni bilo izdajalcev.

Nedolgo za tem nočnim obiskom sem že zvečer, v somraku, zagledal večjo skupino partizanov, ki so prihajali iz globeli, porasle z gozdom s domačiji. Večje enote pa so prihajale že kar kmalu ob zatonu sonca za Matjaževu Peco. Posamezni kurirji pa tudi kar ob bellem dnevu. V spominu mi je ostalo, ko so partizani bili dolgo v noč, skorajda do svitanja pri nas. Ni minila

dobra ura, ko smo že videli nemško soldatesko, ki se je bližala iz Javorja. Vsi smo tedaj kar se je dalo na hitro brisali sledove, da sovražnik ni mogel opaziti, da smo nekaj pred njihovim prihodom imeli na obisku našo – partizansko vojsko. Razumljivo, da nihče, ko so Nemci spraševali, ni videl partizanov. Neredko so Nemci delali celo hišne preiskave. Odšli so tudi na hlev, kjer so z bajoneti prebadali seno, slamo, gledali v hlevu pod jasli oziroma korita, kamor smo dajali živini krmo, vodo.

Ni minilo dve leti, dopolnil sem sedemanjst pomladi, kar sem sicer prvič videl partizane, da sem tudi sam odšel med brce za svobodo. V partizane sva odšla skupaj s sošolcem Vestrom. Svoj ognjeni krst pa sem doživel že peti dan moje partizanščine, ko so nas, kolono kakšnih petnajst partizanov, z nami sta bili dve partizanki, napadli Nemci iz zasede v gozdu. Tako so se spretno pritajili, da jih mi nismo prej opazili, ko potem, ko je že zaregljalo njihova strojnica. Ni bilo časa za odpor, ampak smo se hitro razkropili. Bil sem najmanjši in sem zato naenkrat ostal zadnji. Še danes ne morem prav verjeti, kako je bilo mogoče, da me nobena krogla ni zadela. Le hubertus sem imel na več krajih od krogel preluknjan. Padel ni nihče. Nemcem pa je nekako uspelo, da so živa ujeli dva partizana, med njimi tudi mojega sošolca Silvestra Libnika, s katerim sva pred petimi dnevi skupaj odšla med partizane. Nihče ni tega nikomur povedal, niti doma staršem. Pri tem naj zapišem še to, da se je za enim izmed ujetih partizanov, Gosnikovim iz Črne, izgubila vsaka sled. Moj sošolec Vester pa se je po vojni k sreči vrnil živ iz zloglasnega taborišča Dachau, kamor so ga kmalu po zajetju Nemci poslali kot mnogo drugih...

Franjo Hovnik

Naš Triglav

O tem pripoveduje Jure Šumečnik:

Triglav je bil simbol in znak Osvobodilne fronte. Vtisnjen je v slovenski grb. Spominjamo se tudi partizanske kape »triglavke«. Triglavška divizija je bila ustanovljena oktobra 1943, kasneje preimenovana v 31. divizijo, bil je minersko-sabo-

(kot vodja), vojni dopisnik Srečko Perhavec, bataljonski komisar – Miro Pavlin iz Nove Gorice, za vodnika pa je bil Martin Skantar. Žvan iz bohinjske Srednje vasi. Od vseh živi le še Miro Pavlin. Bili smo brez vrvi, derez, cepinov in toplih vetrovk. S seboj so imeli vsak kos kruha, sira in suhih hrušk. Seveda



tažni vod Triglav, partizanska bolnišnica Triglav in partizanska tiskarna Triglav. Ponosni smo bili in smo na naš Triglav.

Konec maja letos pa je poteklo 44 let, ko je v okupirani Sloveniji na Triglavu zaplopolala naša zastava. Slovensko ljudstvo in partizanska vojska je hitro izvedela za junaštvo v Drvarju ob napadu vrhovnega štaba.

Na Triglav bomo šli, so rekli. Ne vsa brigada; temveč izbrana skupina sposobnih planincev.

Ni klonil naš vrhovni štab, ne Drvarčani in borci brigad, ki so pritekale na pomoč; tudi mi ne bomo. Ponesli bomo gor našo novo zastavo in tako proslavili zmago v Drvarju!

V patrolji prostovoljcev, ki se je maja 1944 povzpela na vrh Triglava in razvila našo zastavo, so bili: načelnik štaba Gradnikove brigade Oto Vrhunec-Blaž Ostrovhar

tudi orožje; vojna je še trajala.

Žvan je poznal vse poti. Bil je gibčen in hiter kot gams, da so mu bili drugi kar počasni. Dvajset dni kasneje je padel pri Jelovici. Srečko je imel zastavo ovito okoli telesa. Podarile so jim jo mladinke iz Srednje vasi. Prtrdili so jo na stolp in zaplopolala je v jutranjem vetru. Prva zastava nove domovine. Zapela je brzostrelka, razpočila se je ročna bomba. Med stenami je odjeknila in sprožil se je mogočen snežni plaz, ki je bučno zdrvel v dolino Vrat.

Patrulja je bila neizmerno srečna. Kot prvi slovenski partizani so razvili na Triglavu zastavo naše domovine. Povedali so okupatorju in vsemu svetu, da je gora naša, slovenska in da ni nikogar in nobene sile, ki bi nam jo lahko vzela in uničila našo voljo po svobodi in miru.

Adolf Ankon

Bombe nad kolono

Ne spomnim se, da bi enote, v kateri sem bil, kdaj koli imele pripravljene borce, ki bi udarili po sovražnih letalih. Razumljivo tudi protiletalskega orožja, vsaj v Sloveniji, ni smo imeli. Največkrat smo se potuhnili, da nas iz letal niso opazili, kadar pa smo bili izdani, pa itak ni bilo pomoči. Italijanske saveje so bombardirale cilje iz velike višine in moram potrditi, da kar točno.

Nekoč, ko sem bil v brigadi Matije Gubca, nas je bombardiralo samo eno italijansko letalo iz precejšnje višine z 20 kilogramskimi letalskimi bombami, prizadeta pa je bila najbolj kuhinja. Jaz bi takrat kmalu nastradal, ker sem prijel dva konja, da bi mirovala. Šele ko sem videl, da letijo bombe točno proti meni, sem konje spustil in se vrغل na tla. Konja sta bila razmesarjena, jaz pa seveda ostal živ in zdrav.

Bila je to izdaja, ker je prišlo letalo naravnost nad nas. V prvem naletu je že bombardiral in odšel. Drugič pa so našo brigado bombardirali na hrvaških tleh, precej globoko v hrvaškem ozemlju. Bil sem bol-

ničar in zadeta je bila tudi hiša, v kateri sem sede počival. Ko se prebudim, slišim klice: »Kje je bolničar, bolničar, hitro, dvanajst je ranjenih...« Tudi tukaj je opravilo bombardiranje le eno letalo znamke savoja. Prizor je bil sicer smešen: kmetje prej niso imeli niti kaplje masti, niti enega krompirčka, po bombardiranju pa so iz gorečih hiš nosili vsakršno hrano. Mene je pritisk zabrisal v steno, še sreča, da je bila lesena: zato so me tako dolgo klicali, saj se nisem takoj zavedel.

Najbolj so se borci bali štokrle; bilo je predvsem izvidniško letalo za iskanje partizanskih enot, imela pa je tudi mitraljez in dvekilogramske bombe, ki so jih metali kar z roko. Tako bombardiranje sem nekoč doživel s svojo četo 2. bataljona Dvanajste brigade, ko sem se umaknil iz položaja Žalna – Grad Boštanj ob železniški progi Grosuplje–Kočevje. Po prehodu te proge smo se ustavili v Starem gradu med Vodcami in Čušperkom. Tam smo bili, dokler si nismo skuhalo in najedli, popoldne pa smo krenili na polo-

žaje (na kote 675, 656 in 687). Začela se je namreč spomladanska ofenziva Nemcev in belogardistov, oziroma domobrancev. Ko se je kolona povzpela proti kotam, se je pojavila štokrle. Ker sta bila še sneg in le ranjenih...» Tudi tukaj je golo grmičevje, bilo je zgodaj spomladi 1944. leta, nas je letalo kaj kmalu opazilo. Začeli so mitraljirati in se spuščati nizko ob kolono. Bombe je z letala metal z roko, tudi ko se je dvigal, nas je držal v šahu in nas mitraljiral.

Ko je prišel drugič, sem od prvega borca vzel puško, pustil pa sem mu brzostrelko. Skočil sem nazaj v grad do prve line. Za letalom sprožim dva dobro merjena strela, pri tem pa sem računal na njegovo hitrost in vzpon. Res, letalo se v tretje ni več vrnilo. Najbrž je ugotovil, da ga lahko zadenemo, morda pa je bil celo kdo v posadki zadet...

Tako smo potem nemoteno prišli do cilja. Mulo vodci, ki so bili zadnji, so mule izpustili. Tako so se sprehajale okoli gradu, posadka letala pa nas je zato takoj opazila. Ranjen ni bil nihče, čeprav so obakrat bombe padale prav blizu.

Zaradi kot, ki sem jih omenil, pa letalo ni moglo leteti po koloni, kar bi lahko bilo usodno, ampak nas je vedno preletelo v zraku. Vedno sem se spraševal, zakaj se borci, kljub pove-lju, naj streljajo, niso vlegli na hrbet in ga obstrlejevali. Raje so se potuhnili čisto k tlom, da jih bombe ne bi ranile. Če bi vedeli, kako lepo je bilo gledati mitraljezca, ko na nas in potem nad nami hiti z rokami metat bombe, bi se verjetno vsi obrnili na hrbet. Bil je res enkratni prizor, ko bi gledal smrti v oči...

Srečko Grašič

 **JAVOR**
LESNA INDUSTRIJA PIVKA

Vinko iz Starega loga

V spomin na prijatelja, ki je padel v roški ofenzivi leta 1942.

Pred vojno sem ga poznal. Nikdar nisem vprašal, kako se piše, saj je bil Vinko invalid in najbolj znan po Dolenjskem. Hodil je po vseh štirih. Na rokah je imel usnjene rokavice in na nogah prirojene čevlje, da je lahko hodil. Kot otroka ga je nabodel vol in mu poškodoval vretenca, da se ni mogel več zravnati. Priučil se je za tesarja. Lahko je sedel, lahko je plezal, le stati nikoln ni mogel. Kadar je šel po cesti, je bil videti kot medved. Močan je bil in res so se ga bali, če ga niso poznali ali če so ga nenadoma srečali.

Bil je umetnik v lesu, vse je znal narediti. Postavljal je ostrejša hiš in kozolcev, skednjevi in še in še. Zato so ga poznali daleč po Dolenjskem. Med vojno se je z ženo naselil v prazno kočevsko hišo v Starem logu. Videl sem ga pri njegovem delu, kako je sam vlekel tramove za ostrejšje. Tramič je privezal z vrvo, splezal na streho, potegnil tramič, ga pritrdil, pa šel po drugega. Tako je lahko sam opravljal dela, ki so jih drugi v skupinah.

Kot starega znanca pa sem ga maja 1942 obiskal v Starem logu. Tudi prenočil sem pri njem. Večerja je sicer bila brez kruha, le kuhana jajčka so mi postregli, a smo se prijetno pogovarjali o znancih in prijateljih.

Vinko se je vključil v OF. Še več, Vinko je že pripravljel orožje in druge naprave za našo vojsko. Kdo je znal lepše napraviti kopito za puško kot Vinko!

Pripovedoval sem mu, kako je potekala selitev na Posavju, kaj delajo Nemci z našimi ljudmi in kako so morali ljudje zapustiti svoje domove. Vinku in njegovi ženi ni šlo v glavo – nič kaj rad mi ni verjel. Takrat sem ga videl zadnjikrat. Leta 1944 sem se zopet mudil v Starem logu in nisem mogel verjeti, da Vinka ni več. Italijani so vse, ki so jih našli v Starem logu med roško ofenzivo, postrelili na pokopališču. Tako tudi njega. Kri je tekla iz pokopališča na cesto, toliko je bilo žrtev ob tem pokolu.

Ne vem, če je kje napis, na kakem spomeniku, ki bi spominjal na tega mojega prijatelja.

Milan Cirk

Ob smrti še enega partizanskega zdravnika

Dragi naš Pavček!

Zadnjič sva se srečala 11. maja lani, ko si govoril zadnje besede zahvale in slovesa ob odprtem grobu moje žene Tončke, tvoje pohorske bolničarke in tako kot ti, udeleženke legendarne pohoda Štirinajste na Štajersko. Takrat in tudi kasneje še pomišljal nisem, da ti bom moral tako kmalu vrniti »dolg« in govoriti besede zahvale in slovesa ob tvojem grobu.

Toda vsi smo že od rojstva zapisani tudi neizprosni smrti, neumorni služabniki večne Resnice, ki po mojih občutkih vse preveč prerano posega v vrste nam dragih.

Če še veljajo pesnikove besede »V svojih delih sam boš živel večno«, o čemer ser. trdno prepričan, po-



tem si, dragi Pavček, živel polno in bogato življenje. Zato se Te bodo številni rado in še dolgo spominjali. Dolgo in dobro zapisan ne boš ostal samo med pohodniki in borci herojske Štirinajste divizije, temveč še zlasti med skoraj 300 ranjenci in bolniki, ki si jih na Graški gori in še zlasti na Pohorju zdravil in zanje

skrbel po vseh svojih najboljših močeh in znanju mladega zdravnika, ki ga je surova vojna neusmiljeno potisnila v skoraj nemogoče razmere strokovnega dela. Seveda boš še dolgo ostal v lepem spominu tudi med dobrimi Pohorci.

Ohraniti skoraj 300 ranjencev v danes že zgodovinski Pavčkovih pohorski bolnici in pri tem ne izgubiti prav nobenega, zveni danes kot čudež ali še bolj kot legenda. In to na takrat za partizane zloglasnem Pohorju, na katerem so še leta 1944 stalno križarili nemški vojaki in žandarji, na robovih gozda pa raztrganci, kot so zvesti Pohorci imenovali v partizane preoblečene gestapovce.

Po prihodu Štirinajste na Štajersko so bile tam zelo težke razmere za partizane, kar se danes rado vse pre pogosto pozablja. Dr. Pavček jih je sila kratko, toda nadvse prepričljivo opisal

z enim samim stavkom: »Psihoterapija preplašenih in skoraj od strahu zmešanih kmetov nam je delala včasih več preglavic kot ranjenci sami.«

Toda resnici na ljubo pa je treba še reči, da je dr. Pavček kasneje napisal tudi zgodovinsko resnico, ki še velja: »Te naše prve bolnice na Pohorju je gradil narod sam in narod sam je varoval ranjence pred sovražnikom.« To so besede trajne zahvale plemenitim, požrtvovalnim in zvestim Pohorcem.

Brez kanca pretiranja naj še povem, da je bil dr. Pavček človek in zdravnik, oboje zapisano z veliko začetnico...

Za vse dobro – tega pa je bilo zelo veliko – se ti v imenu ranjencev in osebja bolnice zahvaljuje

**tvoj pohorski
politkomisar in prijatelj
Sime**

Kljuboval vsem naporom

Marjan Prestor v imenu soborcev

Bridko je spoznanje, da je med bračičevce zopet udarila smrt. Našega legendarnega partizanskega zdravnika dr. Ivana Kopača-Pavčka ni več.

Rodil se je leta 1916 v Novem mestu, kjer je preživel svojo mladost in končal gimnazijo. Medicino je študiral v Ljubljani in Beogradu, potem se je spet vrnil v Novo mesto. Že v prvih vojnih letih je zdravil ranjene partizane, leta 1943, ob kapitulaciji Italije, pa je vstopil v vrste 14. divizije in v XIII. SNOUB Mirka Bračiča postal sanitetni referent. Skrbel je za počutje borcev in za ranjence, ki jih je bilo po vsakem spopadu veliko. Z divizijo in brigado je odšel na pohod preko Hrvaške na Štajersko, kar je bilo za borce in zanj izredno naporno. Huda zima, sovražnik in

nenehni boji so terjali vedno nove ranjence, ki jih je bilo treba oskrbeti, nato pa skriti pred sovražnikom, kar je bilo za mladega zdravnika hud preizkus.

Po končani ofenzivi na Štajerskem je spomladi 1944 ostal na Pohorju z nalogo, da organizira in upravlja partizanske bolnišnice, kar je izredno uspešno opravljal do osvoboditve, zato so te bolnišnice poimenovali kar Pavčkove bolnišnice. Sovražnik ni odkril nobene. Bračičevci se ga spominjamo iz bojev, ko je z vso skrbjo opravljal svoje poklicno delo in že samo s svojo pojavo spodbujal borce, ki so vedeli, da bo poskrbel zanje, če bodo ranjeni. Spominjali se bomo, dr. Ivana Kopača-Pavčka, vedno in s ponosom.

Pohorske partizanske bolnišnice

Nekaj odstavkov iz spominov Marije Kambič-Saše

»6. februarja 1944 je stopila na štajerska tla Štirinajsta divizija. Dr. Ivan Kopač-Pavček je dobil nalogo, da izbere in poišče vse razkropljene ranjence in poskrbi zanje. Resnično težavna naloga! Zanesljivi hribovski kmetje so med ofenzivo ranjence borce poskrili po svojih kočah, podstrešjih, skednjih, kletih, v čebelnjarih in hlevih. Stregli, hranili in čuvali so jih po svojih močeh, gradili pa so tudi zemljanke.

Nujno je bilo začeti z gradnjo nadzemnih postojank

– bolnišnic, kar je bilo sklenjeno 9. maja 1944 na sestanku na Graški gori, ki so se ga udeležili dr. Držaj, dr. Červinka, dr. Kopač in Sime Oblak. Na zahodnem delu Pohorja, ki je nosil oznako P-1, je z gradnjo začel dr. Ivan Kopač-Pavček, na vzhodnem delu Pohorja, ki je imel oznako P-2, pa dr. Zmago Slokan. Do osvoboditve se je v šestih bolnišnicah zahodnega Pohorja zdravilo okoli 300 ranjencev.«

Iz zgodovine 30. divizije

Ustanovitev »Goriške«

(nadaljevanje)

Operativni štab soških brigad je imel kratko dobo trajanja. Že 10. oktobra 1943 so prišli v Kobarid tovariši iz vojaškega in političnega vodstva Slovenije Dušan Kveder-Tomaž, dr. Jože Vilfan, Albert Jakopič-Kajtimir, Vasja Kogej in bodoči komandant divizije Franc Leskošek-Luka. Zaradi slabih zvez in naglega razvoja partizanskih enot v Posočju niso imeli točnih obvestil o stanju na tem območju. Takoj so skupaj z Operativnim štabom in OK KPS za Tolminsko vsestransko ocenili nastali položaj na celotnem osvobojenem ozemlju, organizaciji brigad in delovanje terenskih organizacij.

Ocenili so, da je stanje primerno za uresničevanje povelja Glavnega štaba Slovenije NOV in POS: ustanovili naj bi 27. divizijo (Goriško). Po prvih podatkih naj bi jo tvorila brigada Simona Gregorčiča, organizirana na območju Ajdovščine-Trnovega, vendar so se enote pri veliki sovražni ofenzivi razbile. Kot druga naj bi se v divizijo vključila Prva soška, ki je bila organizirana v Goriških Brdih, za Drugo soško pa poveljstvo še ni odločilo, vendar je tudi ta brigada prišla v sestavo 27. divizije. Sicer so se vse enote na Primorskem reorganizirale v dve partizanski diviziji: v 26. (Triglavsko) in 27. (Goriško).

Operativni štab Soških

brigad so ukinili tudi Briškobeneški odred. Tako pa so ustanovili še tretjo brigado v diviziji. Brigade so dobile tudi zaporedne številke in imena. Tako je Prva soška postala 17. SNOB Simona Gregorčiča, Druga soška 18. SNOB (Soška), iz Briškobeneškega odreda pa je nastala 20. SNOUB (Beneška).

Bataljoni, ki so delovali na oni strani meje, še vedno niso imeli sestava brigade. Glede sodelovanja med italijanskimi in slovenskimi partizani na območju Zahodne Benečije so se dogovarjali s člani štaba 27. divizije. Po udariti pa je še treba, da so bile tukaj ukinjene še Tolminska brigada (del moštva

je prišel v 18. brigado na Tolminskem, ostalo pa v enote 26. divizije). Le-to so končno tvorile: 3. SNOB (Gradnikova), 7. SNOUB (Prešernova) in 16. SNOB (Prešernova) in 16. SNOB (Premrla Vojka).

Tedaj se je na Krasu 23. septembra 1943 ustanovila tudi 19. SNOB Srečka Kosovela, ki pa je ostala pod poveljstvom 3. cone (Alpske). Delovala je samostojno na Krasu, Vipavski dolini in Pivki, potem pa je prišla v sestavo 27. oziroma kasneje 32. divizije. Z enoto, ki so delovali v Italiji, je bil organiziran bataljon, ki so ga imenovali »Tržaški« (Triestino) in je bil podrejen štabu 19. brigade; z njihovimi enotami je tudi sodeloval v različnih akcijah. V 27. diviziji (Goriški) pa je prišlo tudi do kadrovskih sprememb: na novo so organizirali brigade in ustanovili podoficirsko šolo pri štabu divizije. Komandant 27. divizije je bil Albert Jakopič-Kajtimir, politični komisar Rudi Mahnič-Brkinec, pomočnik politkomisarja je bil Darko Marušič-Blaž, načelnik štaba pa Radivoje Ignjatović-Grujica. V 17. SNOB je bil komandant Vladimir Knežević-Volodja, politkomisar je bil Slavko Federle, načelnik štaba pa Vlastimir Miljković. V 18. SNOB je postal koman-

dant Anton Bavec-Cene, namestnik Franjo Bavec-Branko, politkomisar Vasja Kogej, pomočnik politkomisarja Mirko Zlatnar, načelnik štaba pa Nikola Vidačič. V 20. SNOUB (Beneški) so bili komandant Franc Ogrin, namestnik Jože Vodnik-Marok, načelnik štaba Radoje Perović-Rade, politkomisar je bil Franc Črnučelj-Zorko, pomočnik pa Jože Matoh. Imenovali so tudi komandanta divizijske podoficirske šole pri štabu divizije: predvojnega oficirja, majorja Stanka Rupnika. Prav tako je bilo ustanovljeno Tolminsko vojno področje – na območju 27. divizije (Goriške). Za komandanta je bil imenovan Slavko Zore-Griša, za politkomisarja Mirko Bizjak, za načelnika štaba pa Ljubo Nenezić. Ob ustanovitvi je ta divizija štela čez 2.000 dobro oboroženih borcev in bork. V glavnem so imeli italijansko orožje, le manjši del pa zaplenjeno nemško orožje, sicer pa je k njim spadalo nekoliko minometov (81 mm) z minami, nekaj lahkih (45 mm) več težkih ter večje število lahkih strojnih in brzostrelk – predvsem italijanskega porekla. Skrita v okolici Livka pa sta bila dva topa-haubici.

(se bo nadaljevalo)
Franjo Bavec-Branko

Pod Gorjanci v letu 1942

Gospodarska dejavnost na osvobojenem ozemlju

Na osvobojenem ozemlju pod Gorjanci se je v dejavnosti terenskih odborov OF v najrazličnejših smereh preizkušala vsa iniciativnost, iznajdljivost delovnih ljudi pod Gorjanci. Okolica gradu Prežek je postala eno prvih osvobojenih ozemelj v predelu pod Gorjanci. Tam je partizanska vojska že leta 1942 razlástila nemškega graščaka Pavla Langerja in zasedla grad. To je bil eden prvih gradov v Sloveniji, ki so ga zasedli partizani. Postal je središče in osrednje zbirališče partizanov in aktivistov gorjanskega podokrožja.

Martin Šuštar-Gašper je pri okoliških mesarjih zbral potrebno orodje in predelovalne stroje ter dal ob gradu zgraditi zasilno partizansko mesnico in prekajevalnico. Spodaj, pri potoku Mlečnica, pa je bila klavnica. Živino sta dodeljevala civilna oblast in intendantca Gorjanskega bataljona. Glavna naloga je bila pripraviti čimveč suhih mesnih izdelkov, ki bi partizanski vojski služili kot suha hrana. Tako so bile iz tega predela daleč naokoli znane »Gašperjeve salame«.

Inženirja Suhadolc in Jože Levstik sta prišla na to območje z nalogo, da propagirata izgradnjo sadnih sušilnic. Poleti 1942 so tako v Hrastju pri Orehovici sezidali sušilnico, ki je začela takoj delovati, saj je bila tisto leto izredno bogata rodna letina. Tako so ustvarjali zaloge suhega sadja, ki je bilo zelo pomemben del prehrane za partizane in bolnike, zlasti v zimskem času. V ta namen je bil izdan tudi razglas OF: »Opozarjamo vse, ki imajo kakršnokoli sadje, da bo letos prepovedana vsaka žganjekuha, kakor tudi prešanje sadjevca. Sadje bomo sušili. Popravite stare in zgradite nove sušilnice. Pazimo na vsak sadež in se zavedajmo, da nas bo v najhujšem slučaju suho sadje ubrnilo lakote. Poudarjamo, kdor bo kuhal ali prešal sadje, se mu to zapleni in se ga strogo kaznuje!«

Blizu gradu Prežek je na pobudo domače gospodarske komisije delovala znamenita partizanska usnjarna. Strokovna dela sta vodila usnjarski mojster Franc Kos in Jože Cerkovnik. Izdelane je bilo precej dobrega vrhnjega usnja in podplatov. Ves delovni kolektiv, ki je delal po načelih nekakšne konspirative, sta vodila Rudi Pirkovič in Martin Pavlin. Na Orehovcu nad Kostanjevico je bila organizirana partizanska čevljarska delavnica, ki je uspešno delovala. Enaka delavnica je delala tudi na Drči. Na Kri pri Prežeku je bila organizirana žganjekuha. Žganje je bilo namenjeno partizanski vojski in predvsem za partizanske bolnišnice. Razlaščeno graščinsko obdelovalno zemljo so oddali v užitek revnim kmečkim ljudem iz Kire in Cerovega loga. Oba graščinska vinograda pa sta bila obdelana v režiji gospodarske komisije, ki je spravila v grajske kleti odlične vinski pridelek, letnik 1942.

Značilno za partizansko vojsko tistega časa je bilo dejstvo, da je v okviru Gorjanskega bataljona obstajala tudi skupina neoboroženih partizanov, ko so bili vključeni v gospodarske akcije. V poletnih in jesenskih me-

secih leta 1942 je mlada ljudska oblast pod Gorjanci organizirala zelo široko akcijo zbiranja žita in moke za potrebe partizanske vojske. Takrat je gospodarsko komisijo podokrožja vodil Maks Vale. Mlinarji po više ležečih vaseh so mleli zbrano žito, nekatere partizanske hiše po teh vaseh pa so v primeru velike potrebe noč in dan pekle kruh za partizane. Prav tako so pripravljali zaloge prepečenca, ki so ga dobivali partizani pred dolgimi pohodi in ofenzivami. V vseh ekonomskih akcijah je imela uprava ljudske oblasti pod Gorjanci veliko oporo v pleterskem samostanu, katerega predstojništvo se je takoj po okupaciji obrnilo proti okupatorju in fašizmu ter vseskozi v vseh možnih oblikah podpiralo domače ljudsko osvobodilno gibanje.

Italijanska ofenziva na tem območju pa je prekinila večino dejavnosti. Prekinjeno je bilo delovanje nove ljudske oblasti, ki je z uspešnimi gospodarskimi akcijami učinkovito podprla osvobodilni boj. Med ofenzivo so na Prežeku belogardisti zažgali partizansko klavnico pod gradom in kuhinjo ter sušilnico mesa. Na grajskem kozolcu in v sušilnici pri izdani partizanski strojni za mlinom v Pendirjevki so Italijani in belogardisti našli in pobrali goveje kože. Vse izdelane usnje pa so partizanski intendantje na srečo še pravočasno odpeljali pred ofenzivo. Po hlevih so belogardisti pobrali več krav, češ da so partizanske. Krave so v resnici izročili partizanski intendantje revnejšim kmečkim ljudem v rejo. Sam grad Prežek pa so čisto oplenili. Iz grajskih kleti so izvlekli vino in ga naložili na tovornjake, kakor tudi ves pridelek sadja in sadnega vina ter še druge prideleke, ki so jih našli. Odnesli so tudi kotel za žganjekuho. Oskrbnikovi družini Lipajevih so pobrali vse živež, obleko in perilo, potem pa so zažgali še velik grajski kozolec, poln sene in detelje. Tako so na gradu Prežek in v njegovi okolici počistili okupatorji in njihovi pomagači vse, kar je spominjalo na partizansko in gospodarsko dejavnost mlade oblasti pod Gorjanci. Zaloge hrane, moke, žita, suhega mesa, vina in žganja, ki so jih partizanski intendantje in gospodarska komisija oddali zanesljivejšim ljudem v hrambo, so večinoma ostale nedotaknjene in so kasneje služile svojemu namenu.

Zdenko Picelj

Spomini partizana Marka

Smrt med domobranci

»Čprav sem bil rojen na Miklavža leta 1921 v Zasipu pri Bledu, nisem bil srečen. Oče Jakob, strojevodja pri železnici, je umrl, ko sem bil star tri mesece. Ker je bila mati zelo bolna, me je vzela k sebi teta Terezija na Lancovo pri Radovljici, potem sem se selil od sorodnika do sorodnika, od in do tet in stricev. Zato sem prvi razred osnovne šole obiskoval v Gorjah, drugega na Jesenicah, tretjega v Radovljici, četrtega v Zasipu (tam je zdaj kulturni dom), od petega do osmega pa na Bledu.

Izučil sem se za tesarja in se za stalno naselil tukaj na Bledu,« mi je pripovedoval Milan Urh-Marko v svojem stanovanju na Bledu. Bilo je lani, ko sem zbiral podatke o Minersko-sabotažni četi »Triglav« Gorenjskega odreda, ki je taborila na Mežakliji in nekaj časa v strmem pobočju Pokljuke, nad dolino Radovne je bil nekaj časa komandir te čete; tudi tedaj, ko so borci te čete v začetku septembra leta 1944 napadli nemško kolono, ki je z Bleda z vozovi s kolonjsko vprego prišla po drva v Radovno. Sledilo je nemško maščevanje: požig Srednje Radovne in pobjok skoraj vseh vaščanov.

»Poleti 1942 sem bil v delovni ekipi, ki je postavljala smučarsko skakalnico na kraju, kjer je zdaj 180-metrška velikanka. Znano je, da so pred vojno avstrijski smučarji na 120-metrski skakalnici v Planici, tedaj največji na svetu, želi velike uspehe. Bilo je to v času, ko so nemške enote drvele proti Volgi in Stalingradu. 21. avgusta 1942. leta je nemška planinska enota zasadila zastavo na vrhu Elbrusa, najvišjega vrha na Kavkazu. Nacisti so verjeli, da bo Rusija kmalu pokleknila, kapitulirala, zato so želeli v Planici obnoviti tekmovanja v smučarskih skokih.

Četrtega januarja 1943. leta pride na delovišče rateški župan, domačin, in vpraša delovodjo, če tu dela Milan Urh. Slišim, pa se oglašim: To sem jaz.

Zupan: Takoj izginite, išče vas gestapo.

No pa, naj kdo reče, da so bili vsi od nemške oblasti postavljeni župani tudi s srcem na nemški strani?

Le mojstru Francu Odarju, bratranču z Lancovega, povem, da me ne bo več nazaj. On je imel zveze s sekretarjem rajonskega komiteja KPS in odbora OF Kranjska gora Ivanom Krivcem-Pavletom (Krivec je bil železniški strojevodja. Njegova družina je živela na Hrušici pri Jesenicah. Padel je v Kranjski gori 9. marca leta 1944, star 38 let).

S Pokljuke v napad Bistrice

Z vlakom sem se odpeljal na Bled in se takoj oglašil pri Govčevih na Rečici, družini, ki je vseskozi imela zveze s partizani. Pome je prišla partizanska patrolja s Pokljuke.

Aprila 1943. leta nas je skupina 32 borcev odšla na Koroško, da bi tam še bolj zažarel upor. Že čez mesec dni sta komandant Gorenjskega odreda Franc Biček in politični komisar odreda Evgen Matejko-Pemc (Bemc?) pripeljala večjo skupino borcev s Pokljuke in Karavank in pod njunim vodstvom smo napadli Bistrico v Rožni dolini, požgali žago pri železniški postaji, uničili tovarno akumulatorjev, prekinili vse telefonske zveze iz vasi in z orožniško postajo in iz barak odpeljali petdeset ruskih mladeničev, ki so bili tu na prisilnem delu. Ob odhodu smo razbili še električno centralo, potem pa poravnali račune z nekaterimi izdajalci, pri katerih smo zaplenili precej orožja. Vračali smo se po glavni cesti, pot pa nam je osvetljevala velika baklja. Nad žago se je namreč visoko dvigal plamen, ki je upepeljeval velike skladovalnice lesa.

Pozneje sem bil nekaj časa komandir Transportne čete na Jelovici, nato so me poslali v Bazoviško brigado, v kateri sem bil komandir Ruske čete. V tej brigadi je bilo namreč precej borcev raznih narodnosti: ZSSR (Ukrajinci, Rusi, Mongoli...), nekdanji rdečearmejci, ki so si po ujetništvu življenje rešili tako, da so vstopili v nemško vojsko, potem pa dezertirali in se priključili partizanom.



Pokojni Jože Zupan z Bleda – mitraljezec v Bazoviški brigadi (posnetek z junija 1945).

S to brigado sem bil februarja 1944. leta na pohodu po Benečiji. Že sam začetek pohoda je bil uspešen. Šestega februarja 1944. leta je štab brigade poslal drugi (Ruski) in tretji bataljon v zasedo na cesto Kobarid – Videm. Bataljona sta ponoči zasedla skrite položaje na desni strani ceste in reke Nadiže, naša Ruska četa pa na levi strani. Čakali smo vse do devete ure, ko sta se izza ovinka prikazala dva tovornjaka z vojakmi, ki so šli proti Kobaridu. Na znak komandanta bataljona Borisa Raisova Raisoviča, rekli smo mu Race, so odjeknili dobro odmerjeni dolgi rafali strojnic in strelji iz pušk. Precej vojakov je bilo takoj mrtvih, več ranjenih, drugi so poskakali v Nadižo,



Blejsčan Milan Urh-Marko kot komandir minerske čete

toda kmalu so se znašli in se začeli silovito braniti. Med temi nemškimi vojaki je bilo veliko Čerkezov, ki niso slutili, da imajo za hrbtnom Rusko četo, ki še vedno molči. Ko smo jim udarili v hrbet, so proti nam celo jurišali, da bi se prebili iz obroča. Eden teh je dirjal naravnost proti meni; ustrelim dvakrat, zgrešim, puška mi odpove. Življenje mi je rešil Jože Zupan z Bleda (z Mlinega, kjer je doma pistolj Tone Svetina), ki je Čerkeza prerešetal z mitralješkim rafalom. Juriš Ruske čete je dokončno zlomil sovražnikov odpor. Padlo je okrog 15 sovražnikov, štiri-deset smo jih ujeli. Pobrali smo orožje, zažgali kamiona, ujetnike pa odpeljali v neko vas pod Matajur...

V knjigi Bazoviška brigada Franjo Bavec-Branko navaja naslednje podatke o tej bitki: »Na obeh kamionih je obležalo 16 mrtvih, 11 pa je bilo ujetih. Kamione so zažgali, zaplenili pa so 2 strojnice, 4 brzostrelke, 12 pušk, 5 pištol, 16 zabojev streliva za strojnice, 40 ročnih bomb in drugo vojaško opremo...« Na naši strani je padel le namestnik komandanta drugega bataljona Mirko Grom.

Kako sta padli Tatjana in Janina

Po vrnitvi iz oficirske šole, ki je bila v Metliki, so me imenovali za komandirja minerske čete Škofjeloškega odreda. Naša naloga je bila, da miniramo železniško progo Ljubljana-Jesenice. Največ smo taborili nad vasjo Njivice, nad kmetijo pri Kocjanu. V četi je bilo 35 borcev in vsi smo zdravi dočakali svobodo in desetega maja 1945. leta ob dveh popoldne prikorakali s pesmijo v Kranj. Jaz sem jahal konja, kar je bilo takrat silno 'moderno', slike o našem prihodu pa so v Gorenjskem muzeju.

V času, ko sem bil komandir omenjene čete, je bilo najbolj žalostno takrat, ko smo prevzeli dolžnost in skrb za nemoten pogreb dveh padlih partizank, Vide Sinkovec-Janine iz Kranja in Cilke Odar-Tatjane iz Brda pri Radovljici...

V Kranju je več vzgojno varstvenih organizacij; ena teh nosi ime 'Tatjana Odar' (Ulica 1. maja št. 17), druga 'Vida Sinkovec-Janina' (Kebetova 9).

Janina se je partizanom priključila jeseni leta 1943, kjer je opravljala dolžnost okrožne sekretarke ZSM in SKOJ. aprila 1945. leta je s Cilko Odar-Tatjano dobila napotilo, naj se obe nemudoma odpravita na Primorsko, ker bosta prevzeli novi dolžnosti v Trstu ali tamkajšnji okolici. Na tej poti so v Lajšah v Selški dolini domobranci obe ujeli, hudo mučili in ubili.

Tistim bralcem časopisa, ki so bili med vojno v Dachau, naj povem, da je bila Vida Sinkovec-Janina sestra Staneta Sinkovca, ki je s sodelavci uredil Dachavski zbornik in v njem opisal zgodovino tega taborišča, v katerem je bil tudi sam več kot tri leta.

Zdaj že pokojna Mara Slavec-Petrovna, žena sekretarja okrožnega komiteja KPS Kranj Iva Slavca-Jokla (padel junija 1944 blizu Kranja), je v pisni izjavi za Gorenjski muzej izjavila, da je Tatjano spoznala novembra 1944. leta, ko je bila kot partizanka poklicana h gospodarski komisiji, ki je bila na Jelovici nad Kropo. Ponjo je prišla Tatjana, ki se je partizanom priključila septembra tega 1944. leta. Februarja 1945. leta sva se kot delegatki udeležili konference SPZZ za Gorenjsko v Cerknem. Ko so nas pozvali, da bi za našo vojsko darovali osebne dragocenosti, je Tatjana prva snela uhan in jih položila na mizo...

Pred odhodom na Primorsko je Vida Sinkovec-Janina preko zveze od svoje sestre Marije Dežman dobila še nekaj perila in denarja. Toda že čez nekaj dni je iz Nemilj k Sinkovčevim prišla osemletna deklica in po otroško povedala: »Vaša Janina je padla v Lajšah. Pogreb bo jutri ob cerkvi na Jamniku.«

Partizan Šimen je še istega dne, ko sta bili ujeti in umorjeni, to je 19. aprila 1945. leta, napisal naslednje poročilo (objavljam ga v skrajšani obliki):

»Draga tovarišica Marija, S tovarišico Janino in Tat-

Kako je bilo v Benečiji, je opisano v več knjigah in tudi v člankih v tem časopisu, zato bom omenil le en dogodek, o katerem mi je pripovedoval Milan Urh-Marko:

»Ob vrnitvi iz Benečije smo se ponoči v največji tišini približali Soči, nekje na sredini med Kobaridom in Tolminom. Borci v predhodnici so si celo sezuli čevlje. Nekateri so Sočo pregazili, drugi smo se drenjali preko visečega mosta. Ko sva bila z Jožetom Zupanom nekako na sredini, se je most zaradi gneče in prerivanja, da bi čimprej prišli na drugo stran, začel pozibavati sem ter tja, tako da sem zletel v ledeno mrzlo Sočo. Jože, ki se je bal, da me bo odnesla, je z mitraljezom skočil za menoj, me prijel in mi pomagal, da sem se privlekel na breg.

Ponavljam, to je bilo februarja 1944. leta. Vsem nam, ki smo padli v Sočo ali so jo pregazili (ki niso šli čez most), nam je mokra obleka zmrznila, da je bila trda kot kost. Hvala vaščanom gorske vasi Krn nad Kobaridom, ki so nas lepo sprejeli in nas rešili lakote in mraza.

Soborec Jože Zupan je bil tedaj star šele 16 let in pol, a je bil odličen mitraljezec. Pozneje je bil v Jeseniško-bohinjskem odred, po vojni pa nekaj let v industrijski milici (do leta 1949), nato pa čolnar. Po blejskem jezeru je vozil turiste. Stanoval je blizu mene, umrl pa predlanskim.

jano smo potovali kot običajno z občutkom polne varnosti, zlasti, ker smo videli navzočnost Jeseniško-bohinjskega odreda. S tovarišem Dražgotom (inž. Maks Stupica iz Dražgoš, umrl pred letom in pol, opomba J. V.) smo se pogovarjali tam, kjer nas je pričakoval tovariš Izidor. Pred cerkvico v Lajšah je bil tovariš Vuk, ki nas je še legitimiral. Samo 15 korakov naprej od cerkvice so zaregljale strojnice na naše zasede. Najmanj smo mislili, da je napad mogoč od zgoraj. Nosil sem Janinin nahrbtnik, ona pa mojo torbico. Skačemo od zaklona do zaklona, ko se na razdalji 15 do 20 metrov pred nami pojavi okoli 15 domobrancev. Spustil sem rafal nanje, toda po kakih osmih nabojih mi je brzostrelka sabotirala, pa

»Zaradi ofenzive se je Jeseniško-bohinjski odred umaknil v Dražgoše. Takrat sem bil kot mitraljezec na položaju poleg delno porušene cerkvice v Lajšah. Ko pridejo Šimen, Tatjana in Janina, slednjo vprašam, če kaj ve, kje je moja mati, ki je bila tudi partizanka. Odgovori mi, da je padla, kar pa ni ustrezalo resnici. V tej zadnji ofenzivi so jo ujeli pod Mohorjem in živi v Kranju. Sešek pa reče Šimnu, kako dobro brzostrelko ima, ta pa odgovori, da bo malo »posprical« po Nemcih in domobranci, če bo potrebno.

Gledam jih, kako gredo naprej, tedaj pa so petdeset metrov nad potjo zaregljale domobranske strojnice in brzostrelke. V moj mitraljez je udarilo več svinčenk, vame nobena. Skočim na var-

skem odboru Kranj, nato pa vseskozi do smrti v službi na republiškem sindikatu. Umrl je leta 1956 kot tajnik glavnega odbora Zveze sindikatov Slovenije.

Tako Šimen v poročilu kot priče so mi natanko opisali, kakšni sta bili videti padli partizanki, pravzaprav umorjeni, ker sta bili ujeti. Kaj je na njima zarisal (zarezal) domobranski nož... O tem rajši molčim, ker je preveč srhljivo.

Padli partizanki so z vso častjo pokopali ob cerkvi na Jamniku. Novembra 1945. leta so v Kranj pripeljali enajst padlih borcev in bork, med njimi Janino in Tatjano. Krste so bile položene v avli sindikalnega doma. Janina je pokopana v družinskem grobu.



Vida Sinkovec-Janina (levo) je bila rojena 9. julija 1925. leta v Kranju kot hčerka obrtnika, vrvarja. Ob začetku vojne je obiskovala četrty razred kranjske gimnazije. Hotela je študirati kemijo. Učila se je igrati na klavir, rada je smučala in plavala, v SKOJ je bila sprejeta jeseni 1941.

Bila je aktivna mladinka, zbiralala hrano, obleke, obutev, sanitetni material. Doma so imeli ciklostilni stroj in na njem razmnoževali Slovenskega poročevalca in propagandne lističe, ki so izzivale okupatorja. Spomladi 1943. leta je postala sekretarka rajonskega odbora mladinske organizacije in SKOJ.

Cilka Odar-Tatjana pa je bila rojena 19. novembra 1919. leta v vasi Brdo pri Radovljici. V tej kmečko-delavski družini je bilo osem otrok, a so trije umrli v rani mladosti. Kljub pomanjkanju denarja so starši nadarjeno hčerko Cilko vpisali v kranjsko gimnazijo. Zgodaj zjutraj je mimo Lancovega po strmini hitela proti Savi in čez most v hrib do železniške postaje Radovljica, popoldne pa po isti poti domov. Bila je visoke, vitke postave, s koderastimi kostanjevimi lasmi in rjavimi očmi. Želela je postati učiteljica.

Po opravljeni mali maturi je šest mesecev delala v občinski pisarni v Smledniku in za ves ta čas prejela samo 300 dinarjev. Med vojno se je zaposlila v tovarni gumijastih izdelkov Sava. V Kranju je bila sprejeta v partijo, postala je rajonska (pozneje okrajna) sekretarka AFŽ Kranj.

sem zagrabil za pištolo in zdiral proti Lajšam in na tej poti izgubil Janin nahrbtnik.

Borba je trajala od enih do pol šestih popoldne. Ko so domobranci odšli, sem začel iskati tovarišici. Janina je vsa razrezana ležala na njivi, blizu nje pa z razbito glavo borec Jeseniško-bohinjskega odreda. Vaščani so mi povedali, da so tovarišico v dolgih plavih hlačah vodili s seboj, a jim je skušala pobegniti. Videli so jo, da je bežala proti gozdu. Kličem jo, odziva ni. Mrtvo najdem na neki poti... Izgubili smo vso opremo z dokumenti. Šimen.

»Nisem mogel pomagati...«

Rektor univerze »Edvarda Kardelja« v Ljubljani Janez Peklenik, Kranjčan, mi po telefonu takole pripovedoval:

no na drugo stran cerkvice. Vidim, kako domobranci tečejo proti Šimnu in tovarišicam. Moj pomočnik Janez Janša, 31-letni delavec jese-niške železarnice iz Podhoma, steče tovarišicam na pomoč, a ni prišel daleč. Padel je. Bil sem besen, ker je bil moj mitraljez onesposobljen, sicer sem bil na takem položaju, da bi lahko položil precej domobrancev in morda tovarišic ne bi ujeli.

Domobranska kolona se je umaknila v smeri Selc in smo tedaj napadli rep te kolone.

Da sem zvedel, kdo je bil Šimen, sem se moral kar potruditi. Mavricij Borc-Simen je bi iz Šmarce pri Kamniku, tedaj star 35 let (Peklenik mi je rekel, da je bil Šimen po letih »starejši partizan«. Res smo imeli v partizanih vse starejše čez trideset let že za »starce«.) Po vojni je bil le nekaj časa na okrajnem ljud-

V družini Cilke Odar-Tatjane pa se je ob koncu vojne zgodila še ena tragedija. Tatjanin brat Franc, aktivist OF od leta 1941, je umrl v Mautausenu osmega maja 1945. leta. Tri dni po tistem, ko so Američani osvobodili taborišče. Njegovi sotrpini so organizirali pogreb s slovensko partizansko zastavo, venci, na grobu pa sta govorila Franc Gregori iz Podkorena in Anton Dolinšek.

Za pogrebom so šli vsi Slovenci, krsto pa so nosili Franc Rakovec iz Rovt pri Podnartu, Franc Gregori iz Podkorena, Niko Bernard z Jesenic in Josip Kramar.

Franc Odar je ob smrti imel v rokah sliko, na kateri je bila njegova žena z otroci. In v to sliko je zrl vsak dan ter jo kazal vsem okrog sebe. Tako so umirali mnogi. Zares zaslužijo spomin – ne samo ob dnevu mrtvih.

Jože Vidic

Spomini na uglednega revolucionarja

Te dni mineva 80 let od rojstva cerkniškega rojaka Ludvika Lovka, ki je bil znan po vsej osrednji Notranjski kot revolucionar, bорец in aktivist ter kot dober in pošten človek.

Rojen je bil v Cerknici 3. oktobra 1908 v majhni pritlični hiši, pogreznjeni pod rob prašne ceste na Peščenku.

Notranjska je znana po skopi zemlji in revščini, ki je ljudi v prejšnjem stoletju in tudi pozneje gnala v tujino za zaslužkom – v belgijske in francoske rudnike in gozdove, pa tudi čez »veliko lužo«.

Ludvik je že zgodaj spoznaval socialne krivice, občutil pomanjkanje v prvi svetovni vojni, doživljal premike mejnikov, opazoval moč naraščajočega fašizma in zastraševanja po Evropi.

Od številne družine so morali štirje od doma, Ludvik pa je ostal doma, kjer se je pri očetih izučil kolarske obrti. S šestnajstimi leti se je vključil v gasilsko društvo in gasilsko godbo in ji ostal zvest do okupacije.

Ob obletnici njegovega rojstva bomo spomnili samo nekaj značilnih potez iz njegovega revolucionarnega delovanja, ki ga je namenil, da bi bil obstoječi svet boljši, očiščen medsebojnih nasprotij in utirjen k poštenosti in k drugačnim odnosom med ljudmi.

Morda je bilo naključje ali pa poklicna nujna, da se je Ludvik Lovko kmalu po letu 1930 spoznal s kolarjem Jožetom Petrovčičem, ki se je iz Borovnice prek Unca priselil v Cerknico. Petrovčič je bil že pred tem zaznamovan kot levicari in kaznovan zaradi komunistične propagande. Potlej je tudi Ludvik postal zagovornik delavskih idej in kmalu zatem se je v letu 1932 znašel v »udar-nem oddelku«, kakor so se tedaj imenovalne partijske celice. V njem sta delovala ob Petrovčiču, ki je bil sekretar, še Jakob Kranjc in Franc Mele (Primšar). Navdušeni nad komunistično idejo, ki bo odrešila svet, so se tako kot druge oprijeli propagandnega dela, trosili lističe, raznašali literaturo in agitirali. Odrnitosti je treba vampeže in kapitaliste in se pripravljati na oborožen udar...

Povedati moramo, da takrat notranjski komunisti, pa tudi druge, še niso imeli jasnih programskih in taktičnih zasnov. Državni udar, ki so ga nekateri imeli za akcijsko prvo, je bil tvegan, čeprav se je ostri-na Živkovičeve diktature že nekoliko obrusila. V letu 1932 so bile po vsej Notranjski razpredene komunistične organizacije: v Borovnici, na Vrhniki, v Logatcu, na Rakeku, v Cerknici, v Begunjah, v Grahovem, v Loški dolini, na Blokah... Ideološka raven komunistov je bila nizka, revolucionarnost velika.

Povezave organizacije so potekale prek okrožnih zaupnikov in pomočjo pokrajinskih poverjenikov v osebnosti inž. Friderika Gerla in Borisa Zihlerla. Sestajali in zborovali so po raznih krajih Notranjske.

Pomanjkanje konspiracije, nekontroliran in javno izrečen glas in evforija teh poštenih zanesenjakov je bila past, v katero jih je spravljala šolana policija. S pomočjo vrinjenih agentov ji je uspelo spoznati organizacijske in akcijske namene »udarnih oddelkov«. Eden izmed takih vrinjenih agentov je bil v Logatcu Matevž Podobnikar, ki ga je žandarjem uspelo vrniti v tamkajšnje celice. Omenjeni si je pri komunistih pridobil naklonjenost kot bivši ruski vojni ujetnik. Imeli so ga za »svoje« in ga vabili na sestanke. Prav njemu so zaupali, da pripravi sestanek logaških komunistov na Brusovi gmajni za železniško postajo. Tam je preostalom članom razlagal, kako je treba uporabljati orožje in z njim rokovati. Seveda mu je orožništvo zaupalo pištolo, katero je na sestanku razkazoval. Z njegovo vednostjo so nato na zborovalni prostor udrli žandari in vse aretirali ter pretepali, medtem ko se Podobnikarju ni zgodilo nič. Odpeljali so jih v logaške in nato v ljubljanske zapore. Potlej je policijski aparat razkril celotno partijsko mrežo z Gerlom in Zihlerlom vred.

Notranjski proces

Provokacija je uspela in tisto nedeljo, 11. junija 1933, se je odprl list takomenovanega sodnega procesa »Inž. Gerl in tovariši«, ki se je udomačil kot »Notranjski proces«. Tedaj je bilo aretiranih 32 oseb, izmed katerih je bilo obsojenih 23 na

kazni do šest let; eden se je med preiskavo obesil, osem pa so jih po nekaj tednih izpustili. Franc Gabrenja z Rakeka je edini, ki je takrat pobegnil v Italijo in nato v Rusijo. Ludvik Lovko je bil tedaj obsojen na eno leto zapora in na petletno izgubo častnih pravic.

Notranjski sodni proces je imel velik odmev v vsej Sloveniji in tudi po Jugoslaviji. Zaznamovala so ga številna javna občila.

Marsikdo od aretiranih je tedaj klonil zaradi neizkušenosti, Ludvika Lovka pa je še bremenilo pismo, ki mu ga je iz ječe pisal Jože Petrovčič, da naj nič ne pove o sestajanju, širjenju literature in podobnem, pa ga je prestregla žandarmerija.

O procesu je Ludvik Lovko nerad govoril. Svet, ki ga je povzdigoval in se zanj navduševal, je naenkrat postal iluzoren, sanje so se čez noč razblinile v nič. V sebi je čutil, da se nekaj mora zgoditi in da ko-

mentov je razvidno, da je bil član obeh okrožnih forumov že v jeseni 1942 in se je podpisoval z ilegalnim imenom Viko Bobnar. Pozneje je navajal pravo ime. (Iz gradiva CK-KPS in Dokumentov ljudske revolucije v Sloveniji.)

Iznajdljiv aktivist

Več kot kažejo ohranjeni dokumenti, je pomenil v praktičnem delovanju kot nenehni člen upora. Prevzemal je tvegana politična bremena in se še zlasti izkazoval pri gospodarskih nalogah. Na svojih dnevnih pohodih je bil zelo previden, saj je vedel, da so mu ovaduhli vedno za petami. Ko je bil še doma, je večkrat prespal pri tujih ljudeh, pod bližnjimi kozolci, umaknil pa se je tudi v Loško dolino. Še preden je v zgodnji spomladi 1942 zapustil dom, je sodeloval v neštetihih akcijah pri zbiranju hrane, uničevanju komunikacij, izvajanju propagandnih akcij, pri zbiranju orožja...



Ludvik Lovko, predvojni komunist z imenom Vinko Bobnar, notranjski aktivist in odposlanec kočevskega zbora v Dolenji vasi kakšen mesec pred smrtjo.

munizem ne more zamreti. Vse bolj je zasvoščil krivico...

Tik pred drugo vojno so ga odpeljali v taborišče Ivanjico in v Cerknico se je vrnil malo pred okupacijo...

Vedel je, kaj mu je storiti! Sestri Mariji je dejal: »Zdaj je prišel naš čas, treba se bo boriti!« Takoj je začel zbirati orožje in strelivo in se z drugimi pripravljali na upor... Takrat je ni bilo jasnih navodil, a paktarja je že prej propagirala za vstop prostovoljcev v vrste redne jugoslovanske vojske. Mnogi so čakali na silo, ki jih bo povedla v boj...

Med prvimi organizatorji OF je bil Ludvik. Ob koncu 1941 je bil ponovno sprejet v KP, kajti po prihodu iz zapora je bil nepovezan. Zdaj je šlo zares in zastavil je ves svoj ugled. Še pred tem sta k njemu hodila inštruktorja CK-KPS Ivan Novak-Očka in France Popit-Sine in sta ga imela za »svoje«.

Potlej se je ves posvetil ustanavljanju, utrjevanju in izpolnjevanju odborov OF ter širjenju partijskih in skojevskih organizacij po cerkniški dolini, pozneje kot član okrožnega odbora OF in okrožnega komiteta KPS pa še v drugih predelih okrožja in celo na Primorskem. Iz medvojnih doku-

Ko so 22. oktobra 1941 (po napadu na Lož in Bezuljak) v njihovem skednju aretirali inštruktorja CK-KPS Ivana Novaka-Očka in Franceta Popita-Sineta in z njima še njegovega brata Otona (njega so kmalu izpustili), se je znašel in se podal v gneči vojakov v kolarnico, kjer je delal oče. Tam nanj niso bili pozorni in tako se je aretaciji izognil. Ko pa so vse tri odpeljali na zasliso, je bil Ludvik že na varnem.

Še bolj se je znašel v Dolenji vasi pri Klammerjevi hiši, ko sta s sekretarjem okrožnega komiteta KPS Ložetom Mlakarjem-Ljubom ponoči srečala belogardiste. Ludvik se je znal in zavpil: »Ne streljati!« Osupli kontraši so povesili puške in to jima je rešilo glavi. Na enak način je Ludvik pretental patroljo pri Mariji Magdaleni in se rešil.

Januarja 1942 je Ludvik organiziral veliko prehrabeno akcijo s pomočjo najožjih sodelavcev v Cerknici, Martinjaku in Grahovem. Okoli 15 aktivistov je nato čez zasneženo Slivnico v smeri Brezij nosilo težke tovore, dokler jim niso prišli naproti kozlješki partizani.

Ludvik Lovko je poskrbel tudi za zdravljenje »avstralske-

ga« partizana Johna Denvir-Frenka, ki si je poškodoval nogo. Nastanili so ga v Šentkovem skednju v Martinjaku in mu poskrbeli zdravnika. Pozneje so poskrbeli prek Franca Mevca iz Dol. Jezera za njegov varen odhod.

Po vdoru italijanskih vojakov v Popokovo hišo v Bezuljaku so ujeli štiri partizane in jih zaprli v Cerknici. S pomočjo borcev Šerčerjevega bataljona so jih skušali osvoboditi, a so jih malo prej odpeljali s kamionom v ljubljanske zapore. Vse take akcije je koordiniral Ludvik, dokler je bil še doma.

Naj navedemo še izdajo sestanka, ki bi moral potekati v Zidarjevi hiši na »veliki gasi«. Tam bi se morali zbrati vsi vodilni cerkniški aktivisti, kjer bi se pogovorili o akcijah in razkrinkanju nekega vohuna. Pri sestajanju pa so nastopile težave zaradi izdaje in tako so ob določeni uri vdrli v prostore hiše karabinerji. Vsa sreča, da na sestanek niso prišli točno, saj so se zmenili, da bodo prihajali posamično. Ludvik je prihajal skozi prednja vrata, ko so bili preiskovalci v prvem nadstropju. V veži mu je mladoletna hči Irena namignila, da v hiši ni vse v redu. Takoj je odšel skozi kot proti »mali gasi« in pri zadnjih vratih zagledal skritega stražarja. Prav tedaj je prihajala na sestanek Slava Gerkman in po nekem zunanjem sporazumu sta se objela in poljubila ter odšla naprej, ne da bi bila Italijanu sumljiva. Potlej sta na hitrico poskrbela, da ne bi preostali padli v past.

Prepričevanje Femca

Ludvik Lovko je pridobil za OF tudi posamezne duhovnike. Na svojo stran je pridobil cerkniškega župnika Ivana Štrajharja, ki je potlej vse do konca vojne sodeloval na partizanski strani. Bojevitega kaplana Borisa Femca ni uspel prepričati, nasprotno, le-ta je bil najbolj udarna moč belogardizma na Cerkniškem in je s pomočjo Katoliške akcije pridobil nekatere mladeniče. Ilegalno je izdajal tudi list Notranjec v borbi proti komunizmu.

Spomladi 1942 se mu je izmuznil še Viktor Turk, župnik iz Begunj (prej je celo plačeval članarino oziroma prispevke za OF), ki je nato postal po škofovi zapovedi idejni vodja in organizator bele garde v tamkajšnjih vaseh.

Kaplan Boris Femc je po pobegu v časopisu Slovenski dom 16. septembra 1944 med drugim zapisal:

»... S tem komisarjem (Ludvikom Lovkom – op. p.) sem se bil seznanil kmalu, ko sem prišel v Cerknico. Dolge ure sva se razgovarjala o socialnem vprašanju, o novem redu. Izmenjala sva svoje misli in bila prepričana, da bova drug drugega pridobila. Toda zmotil sem se jaz, ko sem mislil, da ga bom spreobrnil in zmotil se je on, ko je računal, da me bo pridobil za delo v OF...

... Bil je pravi partijec, na moč sposoben organizator, znal je pridobiti posameznika in množico, in vsak, kdor se mu je dal v službo, je moral pod pritiskom čudne, dejal bi vražje moči, še naprej ostati zvest njemu in Partiji...

V času legalnega življenja v Cerknici je bil poklican na posvet aktivistov Notranjske na Kozljek, na katerem so se pogovarjali o političnih in vojaških pripravah na množično vstajo. Kmalu po posvetu je postal sekretar okrožnega odbora OF Cerknica. Takrat v zgodnji spomladi 1942 je vstopil Ludvik Lovko v popolno ilegalo in postal aktivist po širnem terenu. Na posameznih mestih je imel tudi skrivališča, kjer je preživel marsikaj. V bunkerju Franca Mevca na Dol. jezuru je preživel težke trenutke, ko so savejski vojaki in belogardisti iskali bunker. Kopali so tik svinjske kuhinje, pod katero je bil skrit bunker. S pištolo v roki je Ludvik čakal na razplet te izdaje, kdaj bodo odkrili vhod. Na srečo pa

so prenehali kopati in naboj je ostal nem...

Po prihodu med aktiviste je sodeloval tudi pri natiskih Slovenskega poročevalca. Tiskarno so tedaj že prenesli na obrobje Loške doline iz Cerknice (Vodila sta jo najprej Franc Caserman in Albin Logar) prek Kozljeka. Ludvik je dobival material za natisk, sam pa je natipkaval matrice in pozneje skrbel za razširjanje tiska po Primorski in Notranjski.

Human tudi z belogardisti

Kapitulacija Italije... Iz trga begajoče odhajajo Italijani, vanj z radostno pesmijo prihajajo partizani, v strahu patrolirajo belogardisti iz begunjske postojanke, ki je bila ustanovljena že 16. julija 1942. Pri kam-nitem mostu se nepredvideno srečajo s partizani, ki prihajajo sem od Samčeve hiše. Med belimi je bil tudi Ludvikov sošolec in mladostni prijatelj Mirko Javornik, urednik Slovenskega doma, organizator bele garde na Slovenskem in velik propagator protikomunizma.

Okrog maloštevilnih partizanov se je zgrinjala pisana množica domačinov, ki so s prezirom spremljali belogardiste. Javornik je le malo prej prišel iz Ljubljane z novicami za »brambovce« in kmalu so ga domači partizani prepoznali. Mitja Telč je baje že repetiral mitraljez, da bi ga pokosil z vojščaki vred, pa ga je preprečil Ludvik s pozivom, da se je treba z njim pogovoriti in ga zaslišati. V tem pomenku na daljavo kakšnih trideset metrov, se je Javornik pomešal med belogardiste in z njimi v zaščiti zidov pobegnil v Begunje, od koder se mu je posrečilo prebiti v Ljubljano. Njegovi vojščaki so nato 14. septembra 1943 doživeli »Alcazar« v zidovih begunjske postojanke...

Ludvik Lovko si je zaradi »zaščite« Mirka Javornika in pozneje zaradi humanega ravnanja z ujetimi belogardisti nakopal očitke oportuniste. Znano je, da je dal nekaj ujetih belogardistov, med njimi tudi kaplana Femca sprva izpustiti in da je prav njemu in še nekaterim drugim rahljal jeklene vezi. (Boris Femc je pozneje po pobegu napisal v Slovenskem domu, da mu je Ludvik res olajšal vezi, toda s pripombo, da to ni bilo delo njegovega srca.)

Ludvik Lovku so nekateri aktivisti Notranjske njegova ravnanja vzeli za zlo in mu v prihodnje odmerili manjšo partijsko in politično vlogo, kajti očitali so mu popustljivost. Njegova humanistična podoba je bila takrat nekako v oporeki z divjanjem bratomorne vojne, kajti ta je nalagala ostrejšje prijeme in je bilo težko delovati v rokavicah. Poslej mu je bilo določeno delo v okrožni gospodarski komisiji, ki ga je vse do svoje zgodnje smrti zgledno opravljal. Blago je nabavljalo celo iz Trsta in iz drugih zasedenih večjih krajev. Veliko je naredil za zmanjšanje zla, ki ga je povzročila s požigi velika italijanska ofenziva.

Kot uglednega aktivista Notranjske so ga predlagali za odposlanca Kočevskega zbora.

Past pri Primšarju

Domobranski vohuni so bili Ludvikovo vedno na sledi. Pripravili so mu past, ki pa je še do dandanes lahko samo domneva.

Tisti velikonočni ponedeljek 10. aprila 1944 je bil Ludvik že navsezgodaj na nogah. Na predvečer ali pa dan prej se je ustavil na Peščenku pri Janezu Meletu-Primšarju, kamor so mu iz Martinjaka prinesli novo temno obleko. Že takrat je menda govoril, da mora v ponedeljek v Zelše, kjer se mora sestati s kurirko iz Ljubljane. To »vezo« pa so mu po vsej verjetnosti pripravili domobranci obveščevalci in ga s pomočjo terenskih tipalk zasledovali. Pri tem gre za logične zaključke, kajti Ludvik tedaj ni mogel imeti kakršnekoli

zveze z Ljubljano, saj so bili za to zadolženi drugi. Zato so komentariji o njegovi zahrbtni smrti različni in deloma tudi nasprotni. Tokrat smo uporabili medvojni dokument oddelka državne varnosti notranjih zadev – obveščevalna služba – Notranjskega okrožja z dne 12. aprila 1944, ki ga hrani arhiv RSNZ.

»10. aprila ob 10. uri dopoldne je padel v belogardistično zasedo v Podskrajniku in bil ubit tovariš Ludvik Lovko (Bobnar). Smrt omenjenega aktivista notranjskega okrožja in okoliščine smrti so dale naši obveščevalni službi nove dokaze o obstoječi dobro organizirani nasprotni službi na osvobojenem ozemlju.

Tovariš Lovko je že okoli 6. ure zjutraj pasiral v Dolenjo vas z namenom, da gre v Cerknico. Zadržal se je pol ure v Zelšah in okoli 8 ure prišel v Podskrajnik. Tukaj se je zadržal uro in pol. (Takrat se je oglašil pri zidarju Mlinarju zaradi izdelovanja strešnikov za pogorelece, Op. p.) Medtem ko se je mudil v vasi in to zunaj pred hišami, so hodile mimo njega ženske, ki so nosile na Rakek mleko in razna druga živila. Kontroliral jih je sicer eden izmed obveščevalcev notranjskega odreda. Res je, da je omenjeni obveščevalec pogljal nekaj žensk nazaj, toda kljub temu se je zmuznila marsikatera belogardistka. Imena teh žensk si seveda ni nihče zapisoval, ker jih je bilo mnogo. Morala pa je biti med njimi obveščevalka al pa več kurirka, ki so sproti obveščale domobranci na Rakeku, kje se nahaja Lovko in kam misli iti. Da to vse drži, priča sam napad, ki so ga izvršili domobranci.

4. vod 1. čete pod poveljstvom komandirja Krajgerja je krenil z Rakeka peš po cesti čez Loško in naredil zasedo na Peščenku, to je 200 metrov od Podskrajnika proti Cerknici. (Da ne bo pomote: Peščenek je naselje v sestavu Cerknice, v navedenem primeru pa gre za peščeno jamo ali peskokop, kakšnih 50 metrov od Svetove hiše, zadnje v naselju Podskrajnika. Op. p.)

Del te patrole (5) pa se je pripeljal v Podskrajnik naravnost po cesti. Tovariš Lovko je domobranske bicikliste takoj opazil, skočil je brž na svoje kolo in se pogljal po cesti proti Cerknici. Prišel pa je zunaj vasi na muho sovražnikovih zasedi, ki ga je z rafalom iz mitraljeza pobila na tla.

Na mestu mrtvem tovarišu Lovkotu so domobranci odvzeli vse, kar je imel pri sebi in mu dali še en strel z revolverjem v glavo. Na srečo ni imel pri sebi nobenih dokumentov, okrožnic, dopisov itd. (Prepis: Poroča tovariš Franc Kotnik – zanesljivo)

Pogreb, ki se je vršil 12. aprila, je potekal ob grmenju bacačev in topov. Nemci so namreč točno obstrlevali teren, na katerem je bila razvrščena naša zaseda, ki je imela nalogo ščititi pogreb pred napadom. Iz tega lahko zopet sklepamo samo eno, da je bil izdan teren naše zasede. (Poročevalec Milan Skok)

Dosti se je po vojni govorilo, kdo je ubil Ludvika Lovka. Nekateri so krivdo naprtli domobrancu Francu Kranjcu iz Cerknice, češ da se je s tem sam hvalil. Izdajstva so dolžili tudi žensko iz »male gase«. V Notranjskem glasu št. 8 od 25. avgusta 1944 (hrani ga NUK) pa je med drugim zapisano:

»Zločinec Karel Rot iz Župe-njega pri Begunjah, kako se boš zagovarjal za zločin, ko si ubil v zasedi Tomaža, sekretarja rajona Begunje in na Velikonočni ponedeljek pri evhrističnem križu (prav: pod Evhrističnem križem) nad Podskrajnikom. (Prav: pod Skrajnikom) Ludvika Lovkota? Tudi vi zločinci iz Logatca, Horjula, Vrhnike in Rovt, ki sedaj veseljačite z nemškimi Frici po utrjenih postojankah, nikar ne mislite, da so nam neznana vašja imena!...

Časopis Slovenec je 12. aprila 1944 poročal o smrti Ludvika



Anton Močnik

Na pokopališču v Preserjah smo se poslovili od osemindesetletnega Antona Močnika. V NOB je sodeloval od jeseni 1941. Spomladi leta 1942 je bil v Šerčerjevem bataljonu in nato interniran na Rab. Po kapitulaciji Italije je bil v Levstikovih brigadi. V nemški ofenzivi jeseni 1943 je bil ujet in odpeljan v nemška taborišča. Za svoje delo je prejel več odlikovanj in družbenih priznanj.



Anton Kirn

Avgusta smo se v Knežaku poslovili od Antona Kirna, rojenega leta 1906 na Baču. Pri očetu se je izučil za čevljarja. Leta 1942, ko so se pojavile prve večje skupine partizanov, so k njemu nosili čevlje v popravilo. Zaradi tega je bil avgusta 1943 aretiran in odpeljan v tržaški zapor Coroneo in naprej v taborišče Monte Note. Po kapitulaciji Italije jim stražarji niso dovolili, da bi se vrnili domov. Nato so prišli Nemci in vse odpeljali v Nemčijo, v Mauthausen.



Henrik Lužar

Borci in krajanji smo se v Vojniku poslovili od Henrika Lužarja, rojenega leta 1918 v Jankovi pri Vojniku. Med nemško okupacijo je delal v cinkarni v Celju, kjer je sodeloval pri zbiranju pomoči za partizansko vojsko. Junija 1942. so ga zaprli najprej v Celju, nato pa odpeljali v Mauthausen in Dachau. Po šestih tednih je bil nasilno mobiliziran v nemško vojsko. V Franciji se je pridružil francoskemu odporiškem gibanju, kjer je bil ujet in odpeljan v Anglijo. S 5 prekomorsko brigado je prišel v domovino.

V 88. letu starosti je umrla nosilka Partizanske spomenice 1941 Marija Žitnik.

V napredno delavsko gibanje se je vključila že pred vojno, v organizirano delo OF pa takoj po začetku vojne. Skrivala je predvojne komuniste in nudila vestransko pomoč partizanom in njihovim svojcem. Konec leta 1943 so jo Nemci odpeljali v taborišče Auschwitz, kjer je dočkala osvoboditev.

Po osvoboditvi je bila na terenu Vič Rudnik zelo aktivna v ZB, ZK in Rdečem križu.



Mihael Kortnik

V Podkrajju pri Velenju smo se poslovili od Mihaela Kortnika, rojenega leta 1920 v Topolšici. Leta 1942 se je vključil med aktiviste OF in NOG na terenu Topolšice, Zaveden in šaleško-savinjskega okrožja. Marca 1944. leta je vstopil v NOV. V Zavodnju je bil ranjen, ujet in odpeljan v celjske zapore, nato v mariborske in naprej v Dachau. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

ske. Jeseni leta 1942 je izkoristil priložnost in dezertiral ter se priključil primorskim partizanom 1. Vipavski četi. Že v prvih spopadih s sovražniki so njegovi sobroci spoznali, da so medse dobili ne samo hrabrega, temveč tudi sposobnega borca. Hitro je napredoval vse do komandanta bataljona. Med tem ni opravljal samo starešinske, temveč tudi obveščevalne naloge. Ob ustanovitvi jurišnega bataljona 30. divizije je postal komandir čete tega bataljona. Po osvoboditvi je ostal nekaj let kot aktivni starešina JLA, nakar je bil s činom majorja iz zdravstvenih razlogov upokojen in večkrat odlikovan. Naselil se je v Piranu, kjer se je aktivno vključil v družbenopolitično življenje.



Franc Hercog

Pokojni Franc Hercog se je rodil leta 1922 v Leskovcu pri Krškem. Izučil se je za mizarja in delal pri rudniku Senovo. Sredi leta 1944 je bil mobiliziran v nemško vojsko. Toda že jeseni istega leta je bil zajet in deportiran v Anglijo. Decembra 1944 je bil razporejen v 5. prekomorsko brigado. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod in nosilec spominske medalje 5. prekomorske brigade.



Jakob Olip

V začetku junija je na Bledu umrl triindesetletni Jakob Olip. Rodil se je v partizanski vasi Gorje pri Bledu in že v prvem letu vojne postal skojec. V začetku leta 1943 je odšel med gorenjske partizane na Pokljuki in postal kurir. Za delo med NOB in po njej je prejel več odlikovanj in priznanj.



Darinka Vignjevič

V Celju smo se avgusta poslovili od Darinke Vignjevič, udeleženke NOB od leta 1942. Komaj 14-letna se je s svojo družino vključila v NOB. Septembra istega leta je bila sprejeta v SKOJ. Kot mladinka je aktivno in organizirano sodelovala med drugim v prvi mladinski delovni brigadi v Saniški dolini in številnih drugih akcijah. NOV je pomagala s hrano in obleko ter opravljala obveščevalne in druge naloge na terenu. Ob večjih sovražnih ofenzivah se je s partizanskimi enotami umaknila v zaledje.

Jože Gabrijelčič

Na pobreškem pokopališču v Mariboru smo se avgusta poslovili od borca NOB, spomeničarja in rezervnega kapetana Jožeta Gabrijelčiča-Pepija. Rojen je bil leta 1923 v Spodnji Slivnici pri Grosupljem. Že leta 1941 je postal borec Grosupljske čete, nato borec Drugega štajerskega bataljona, Druge grupe odredov in septembra leta 1942 Gubčeve brigade. Leta 1943 je sodeloval pri gradnji partizanske bolnišnice Pugled v Kočevskem Rogu, kjer je ostal vse do osvoboditve. Po vojni je prišel v Maribor, kjer je v organih za notranje zadeve postal komandir postaje prometne milice, kasneje pa se je zaposlil v Metalni.

Rodil se je leta 1913 v Purkotovi Dragi pri Čabru. Med NOB je bil borec 31. liške divizije. Po vojni se je priselil v Travo, kjer je tudi pokopan.



Stanko Šuligoj-Miloš

V začetku septembra smo se na piranskem pokopališču poslovili od borca in prijatelja Stanka Šuligoja. Rodil se je leta 1920 v Lokovcu na Banjski planoti. Med prvimi Primorci se je odločil za odhod med borce NOG. Leta 1940 je bil vpoklican na služenje vojaškega roka v italijansko voj-



Peter Štirn

Avgusta smo se na kranjskem pokopališču poslovili od Petra Štirna iz Gorenj pri Kranju. Kot delavec tovarne Sava je ob prihodu okupatorja kmalu postal aktivist OF. Ko je postalo delo tvegano, se je vključil v brigado Janka Premrla Vojka. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in redom za sluz za narod s srebrnim vencem.



Alojzija Varl

Na kranjskem pokopališču smo se marca poslovili od članice ZB Primsko-Alojzije Varl, rojene leta 1896. Že v mladih letih je spoznala nastajajoče krivice v takratni družbi, zato se je med zadnjo vojno leta 1941 priključila aktivističnemu delu OF in poirtvovalno pomagala NOB.

Pavel Koren

Umrl je Pavel Koren. Rojen je bil leta 1907 v Spodnjih Gorjah. V dejavnost NOB se je vključil avgusta leta 1941, v NOV pa je vstopil aprila 1944 kot borec Prešernove brigade. Za zasluge med NOV je bil odlikovan z medaljo zaslug za narod. Od njega smo se poslovili v Zgornjih Gorjah.

ka Lovka in zapisal, da sta se na lov za njim napotili dve skupini in da so ga najprej ranili v nogo in nato pri peskopopu dotolkli. Po njihovem poročilu je bil ubit nekaj pred dvanajsto uro.

Z bombastičnimi naslovi so oznanjali Ludvikovo smrt: »Konec komunističnega krvnika«, »Prosluli morilec Ludvik Lovko, visoki funkcionar notranjskega komunizma...« ipd.

Mirko Javornik pa je napisal sramotilni članek v Slovenskem domu 15. aprila več kot 400 vrstic z naslovom: »In velik je bil njegov padec« in v podnaslovu: »Konec notranjskega Lenina Lovka Ludvika in krvava zgodba njegovega dela«.

Pogreb

Ludvikovo znakaženo truplo so domači ljudje iz Podkrajnika prepeljali v Cerknico na Svetovi cizi. Potlej so pokojnika položili na mrtvaški oder in ga obdali s cvetjem.

Ves čas pred pokopom so se okoli krste zgrinjale množice ljudi, ne meneč se za granate in kroglice, ki so jih pošiljali z rakovske strani. Na dan pogreba 12. aprila 1944 se je zbralo



Spomenik Ludviku Lovku v Podkrajniku

kljub zastraševanju mnogo ljudi. Ko je župnik Ivan Štrajhar opravljal pogrebni obred, so se

domobranci divje zaganjali in se skušali prebiti do Cerknice. Glasno je protestiral rekoč:

»Še mrtvim ne dajo miru!«

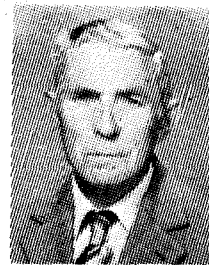
Pogreba so se udeležili vsi ugledni notranjski aktivisti. Sekretar okrožnega komiteta KPS za Notranjsko Lojze Mlakar-Ljubo, pa je 23. aprila 1944 v Notranjskem glasu med drugim zapisal:

»... Padel je ravno v času, ko se končuje častna osvobodilna borba, v času, ko že zanjemo plodove naše borbe. Tovariš Ludvik je bil zelo značajan, resen, pošten in resnično ljuben. Veliki osvobodilni stvari je bil predan z vso dušo in je zanjo vse žrtvoval... Bil je priljubljen med svojimi tovariši, pa tudi ljudstvo ga je cenilo, saj je bil pripravljen pomagati vsakemu, pa naj je bil njegov prijatelj ali sovražnik... Kako je bil cenjen med ljudmi, je pokazal veličastni pogreb, ki se ga je kljub topovskemu obstreljevanju udeležila velika množica. Njegov prezgodnji grob je bil obsut z gomilo cvetja in obložen s preko 30. venci...

Ob Tvojem grobu prisegamo: borili se bomo do končne zmage, borili odločno, kakor si se znal boriti Ti!«

Dandanes, ko se odpirajo dileme naprednega in bolj humanega socializma, nam prihaja Ludvikov človeški izraz vse bolj v ospredje...

Tone Kebe



Jožef Črnigoj

Pred enim letom smo se borci in krajanji v Škofljah poslovili od Jožeta Črnigoja, rojenega leta 1922 v Vrtovinu. Bil je borec NOV, kapetan 1. razreda in dvakrat odlikovan. Po kapitulaciji Italije se je vključil v NOB, bil borec gradnikove brigade. V začetku leta 1944 je bil skupaj s soborci poslan v Bosno, kjer je sodeloval v vseh bitkah znane 7. ofenzive, med drugimi tudi v bitki za Drvar. Konec vojne je dočkal v Beogradu v inženirskih enotah JLA. Leta 1946 je bil demobiliziran.



Egidij Ahačič

Na tržškem pokopališču smo se poslovili od Egidija Ahačiča, rojenega pred sedemdesetimi leti v Podljubelju. Že v začetku leta 1942 je dobil stik s simpatizerji OF in začel z aktivnim delom. Zbiral je razni material za partizane. Med borce NOV je vstopil februarja 1944 kot kurir Koroškega odreda. Sredi marca je bil ujet in zaprt v Radovljici, Celovcu, Hadominu na Češkem, Dunaju, Salzburgu in nazadnje v taborišču Bruchsaal.

Žalne slovesnosti ob dnevu mrtvih

Nastopila je jesen in približuje se prvi novembrski dan – dan, ko se vsako leto poklonimo padlim, pogrešanim, znanim in neznanim žrtvam minule vojne.

Za nas pomeni prvi november tudi priložnost, da se v mislih ozremo nazaj, na tista leta, ko je vojna kosila življenja premnogih, ko so zavestno stopili v vrste narodnoosvobodilnega boja in tudi za ceno svojega življenja vztrajali pri izpolnjevanju nalog Osvobodilne fronte.

Spomin na padle, pogrešane, znane in nezane žrtve minule vojne bomo počastili v petek, 28. oktobra 1988 ob 16. uri pred spomenikom padlih borcev NOV v Ajdovščini.

Lepo vas prosimo, pridite v čimprejšnjem številu!

Občinski odbor ZZZB NOV Nova Gorica, Generalni konzulat SFRJ v Trstu, Pokrajinska odbora ANPI za Goriško in Videmsko pokrajino ter KS Solkan in Trnovo obveščajo vse delovne ljudi in občane, da bodo ob dnevu mrtvih, 1. novembru žalne slovesnosti:

ob 9.45 na pokopališču v Solkanu, ob 11. uri v Spominskem parku NOB na Trnovem, v zamejstvu pa ob 8. uri ob grobnici padlih in umrlih v Gornarsu, ob 10.30 na pokopališču v Gorici.

Po dogovoru občinskega odbora ZZZB NOV Radovljica s krajevnimi organizacijami ZZZB NOV bodo letošnje osrednje občinske žalne slovesnosti ob dnevu mrtvih že v petek, 28. oktobra ob 15.30 pred spomenikom padlim borcem Selske čete v grajskem parku v Radovljici.

Na Goreljku (Pokljuka) bo žalna slovesnost pri spomeniku padlim borcem 3. bataljona Prešernove brigade v soboto, 29. oktobra ob 11. uri.

Na dan mrtvih, v torek, 1. novembra bo ob 10. uri slovesnost na grobišču talcev v Dragi, ob 11. uri pa v graščinskem parku pri spomeniku talcem v Begunjah.

Krajevne organizacije ZZZB NOV bodo vzajemno s krajevnimi družbenopolitičnimi organizacijami, šolami in kulturnimi društvi organizirale žalne slovesnosti po naslednjem razporedu: v petek, 28. oktobra ob 16.30 v Lescah, v ponedeljek 31. oktobra ob 9. uri v Ribnem, ob 11. uri pred osnovno šolo

Staneta Žagarja v Lipnici, popoldne ob 15.15 v Kamni gorici, ob 15.30 na križišču v Lipnici, ob 16. uri na Srednji Dobravi in ob 16.45 na Ovsishah pri Podnartu. Na dan mrtvih, 1. novembra bodo svečanosti ob 8.30 v Mošnjah, ob 9. uri na Bohinjski Beli, v Bohinjski Bistrici in Gorjah; ob 10. uri na Bledu, ob 15. uri na Brezjah in v Kropi.

Krajevne organizacije ZZZB NOV Medvode, Preska, Vaše-Goričane, Senica in Sora vabijo delavne ljudi in krajanke, da se udeležijo komemoracij na dan mrtvih, ki bodo: pred domom krajanov v Sori 31. oktobra ob 18. uri, pred domom družbenih organizacij Senica: 1. novembra ob 9. uri na pokopališču v Preski: 1. novembra 1988 ob 10.45.

Vabljeni!

Žalne slavnosti na grobiščih pri spomenikih in spominskih obeležjih iz NOB v občini Trzin.

petek, 28. oktobra 1988

– ob 11.45 pri spomeniku na Čegelsah nedelja, 30. oktobra 1988 – ob 17. uri pri spominski plošči v Jelendolu ponedeljek, 31. oktobra 1988

– ob 16.30 pri spominski plošči v Podlublju

– ob 17. uri pri spominski plošči v Bistrici torek, 1. novembra 1988

– ob 8.30 pri spominskih obeležjih v Križah

– ob 9. uri pri spomeniku v Lesah

– ob 10. uri na grobišču borcev v Trzinu

– ob 10. uri pri spomeniku v Kovorju

– ob 10. uri pri spominski plošči na Brezjah

– ob 15. uri pri spominski plošči v Lomu. Na slavnosti vabimo borce, svojce, mladi in krajanke.

Občinski odbor ZZZB NOV Trzin

Krajevno združenje borcev NOV Kočevje in Rudnik-Šalka vas vabijo občane na komemoracijo ob dnevu mrtvih in sicer:

v nedeljo, 1. novembra ob 9. uri pri spomeniku padlim rudarjem na Rudniku in ob 10. uri na mestnem pokopališču v Kočevju.

ZZZB NOV Kočevje

ZZZB NOV Rudnik-Šalka vas

Občinski odbor ZZZB NOV Novo mesto obvešča borce, svojce padlih ter vse občane, da bo osrednja slavnost pri prenovljenem spomeniku na Cviblju pri Žužemberku, v nedeljo, 30. oktobra 1988, ob 11. uri.

Razstava inovacijskih izdelkov v Radovljici

Raziskovalna skupnost in občinski svet Zveze sindikatov Radovojica sta ob dnevu inovatorjev, 11. oktobra, pripravila v avli Skupščine občine vsakoletno razstavo inovacij in razvojnih dosežkov, ki je bila na ogled do 21. oktobra 1988. Predstavljeni so izumi, tehnične izboljšave in drugi inovacijski izdelki. Iz Elana so bili razstavljeni trije novi izboljšani izdelki: smuči, mala domača telovadnica in jahta po zamislih inovatorjev Robiča, Urbančiča ter Jerneja in Jakca Jakopina. Veriga iz Lesc se je predstavila z novimi snežnimi in zaščitnimi verigami po zamislih inovatorjev Raspeta, Jemca ter Žagarja in Škrbca. Inovatorja Kranjc in Krištofelc iz Iskre Lipnica sta predstavila novo datumsko uro. Inovatorji Iskre Otoče so prikazali tri tehnične izboljšave instrumentov. Razen tega so predstavili nove izdelke inovatorjev oziroma delavcev v razvoju tovarne Uko Kropa in Almire Radovljica.

JR

Predlagam

»akcijo

4X4«

Vsak dan prebiramo razne časopise, revije, poslušamo radio, gledamo televizijo, ki omenja naše težave v zdravstvu, prej pa še težave naše gospodarstva. Pogosto tudi beremo, kako naše delovne organizacije pomagajo našemu zdravstvu s tem, da njim nabavljajo razne moderne aparature in jih podarijo zdravstvenim organizacijam po vsej Sloveniji; tako sicer pomagajo zdravstvu tudi drugod po Jugoslaviji.

Mi imamo veliko odličnih zdravnikov specialistov v domovini in tujini. Le ti pa poleg znanja potrebujejo moderno medicinsko opremo, ker brez orodja ni obrti...

Vemo, da je zdravstvo v krizi, zato predlagam akcijo, podobno akcijam Podarim dobim oziroma 3x3. Imenuje se naj 4x4 ali 5x5, čisti dobiček pa namenimo našemu zdravstvu. Kajti denar zanj – za reševanje zdravja in življenj mora biti.

Lojze Špiler

Spomin na bitko na Čreti

Delovni ljudje in občani žalske in moziške občine, borci ter mladine so se minulo soboto zbrali na Čreti na Dobrovljah, kjer je bila pred 47 leti prva frontalna bitka partizanov z Nemci in kjer je okupator utrpel velike izgube, bitka pa je tokrat odmevala po vsej Evropi.

Osrednji govor je imel predsednik OK SZDL Žalec Milan Zupanc, ki je najprej govoril o pomenu te prve frontalne bitke v Sloveniji proti okupatorju, nato pa še o trenutnem aktualnem stanju pri nas.

Po položitvi vencev pri spomeniku je sledil bogat kulturni program, ki so ga pripravili učenci OS Braslovče in Mozirje, ob koncu pa je spregovoril še udeleženec bitke na Čreti Ludvik Zupanc-Ivo.

Tone Tavčar



Partizanska sedma sila bo zborovala

Aktiv partizanskih novinarjev se bo jutri, v petek, 28. oktobra zbral na občnem zboru, katerega namen je poročati o uspešnih akcijah, ki so se izvršile v minulem letu, dveh (predvsem, kar zadeva izid monografije o Partizanski sedmi sili ter nekaj »pohodov« na kraje partizanskega spomina).

Na občnem zboru, ki bo na terasi Društva novinarjev Slovenije v Ljubljani (ob 10. uri), bodo razrešili dosedanji ter izvolili novi odbor.

D. Š.

Muzej talcev v Begunjah

Muzej talcev v Begunjah, ki deluje v sestavi Muzejev radovljiske občine, sodi med najbolj zanimive, avtentične objekte, kjer so se med zadnjo vojno odigrale številne tragedije slovenskih rodoljubov in borcev za svobodo. Muzej ima v 13 celicah in hodniku na površini 185 kvadratnih metrov v posebnih vitrinah in panojih razstavljene predmete nekdanjih zapornikov in nacističnih tiranov, najbolj pa so ohranjene pretresljive pisane izpovedi zaprtih trpinov. Letos bodo opravili več obnovitvenih del, za katere je zagotovila denar Kulturna skupnost Radovljica.

JR

Obvestilo

Ljubljanska sekcija borcev in aktivistov Briško-beneškega odreda obvešča člane, da so od 1. 9. 1988 srečanja v Domu JLA Ljubljana, Trg OF (nasproti železniške in avtobusne postaje), v četrtek, 3. novembra bo srečanje v Domu (v Plavem salonu) ob 18. uri.

Vabljeni!

Odbor sekcije

Danes ste zdravi. Darujte kri in pomagajte rešiti življenje ter povrniti zdravje bolnim in ponesrečenim; ne pozabite, morda boste jutri že vi med njimi.
Prijave sprejema občinska organizacija Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist RK, odgovoren za krvodajalstvo.

NOVEMBER 1988

KRŠKO	2., 3.
LJUBLJANA-ŠIŠKA	4., 17.
RADOVLJICA	8., 9., 10., 11., 15., 16.
LJUBLJANA-BEŽIGRAD	18.
LJUBLJANA-VIČ-RUDNIK	21.
LOGATEC	22.
TITOVO VELENJE	23., 24., 25.
MIKLAVŽ	17.
KOZJE	23.
LENART	24.
GRADIŠČE	25.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

tednik



UREDNIŠTVO TV-15
61 000 Ljubljana
Miklošičeva 28
Telefon: (061) 327 780

VSEM ČLANOM BORČEVSKIH ZDRUŽENJ, ODBOROV, SVETOV IN KOMISIJ

Dragi tovariši in tovarišice!

Uredništvo TV-15 vas prosi za pomoč in sodelovanje pri pridobivanju novih naročnikov.

Ugotavljam o namreč, da se s predvidenim zmanjševanjem števila naročnikov pod dvajsetisoč na prehodu iz letošnjega v prihodnje leto bližamo nevarnemu robu, ko postaja nadaljnji obstoj našega časnika vprašljiv. Ni si namreč mogoče obetati, da bodo naši financieri (Proračun SRS) pripravljeni prispevati nesorazmerno večja subvencijska sredstva kot doslej, kot tudi od relativno manjšega števila naročnikov ne moremo pričakovati, da bi plačevali bistveno več kot doslej. Za nas je torej življenjskega pomena, da si pridobimo nove bralce in naročnike.

Veliko nam je seveda do tega, da bi med naročnike vpisali kar največ mlajših in mladih ljudi, k čemur si bomo po različnih poteh prizadevali sami, a tudi z vašo pomočjo. To, vašo pomoč, pa si še prav posebej obetamo pri vpisu naročnikov na TV-15 iz vrst borcev, ki na to – svoje – glasilo doslej še niso bili naročeni. Ponekod, v nekaterih krajih in občinah, je med rednimi bralci našega tednika le slaba četrtina nekdanjih borcev in aktivistov narodnoosvobodilnega gibanja. Zlasti v vrstah mlajših borcev, ki so se upokojili v zadnjih nekaj letih in se šele zdaj vključujejo v borčevsko organizacijo, je rednih naročnikov TV-15 zelo malo.

Prosimo vas: bodite pozorni nanje in na vse druge, ki bi jim kazalo svetovati, naj bero TV-15 in se nanj naročijo. Povabite jih med naročnike v našem imenu, ali pa nam sporočite njihove imenske podatke in naslove, da jih bomo s primernim propagandnim gradivom povabili mi.

Storite, kar je v vaši moči, da bo TV-15 čim bolj razširjen. Mi sami se bomo, opirajoč se na vašo pomoč, sodelovanje in dobro voljo, pa tudi na vaše nasvete in kritična opozorila, ki so vselej dobrodošla, potrudili, da bo naš tednik tudi vnaprej časopis po vaši meri in okusu – in po možnosti še boljši, še bolj vaš.

V pričakovanju vašega konkretnega odziva na to našo prošnjo

Vas tovariško pozdravljamo.

UREDNIŠTVO TV-15

naš
tv-15 TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.
Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780.
V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik – oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, vodja uprave – IGOR MIRTČIČ, tajnica uredništva – MARA OKORN.
Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Miklošičeva 28. Telefon: 327-780. P. P. 598. Ziro račun: Založba Borec (TV-15) 50101-603-45772.
Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIČIČ, TONE GOŠNIK, FRANCO KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.
TV-15 izhaja kot tednik. Cena izdaja: 700 din.
Tisk in korektura: ČGP Delo, Ljubljana.
TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).